

ÚJ FORRÁS 2012.03

- Kiss Anna: Létbe múló,
Alkony szelében (versek) 3
- Nagy találkozások (Takács Zsuzsával beszélget
Szőnyeg-Szegvári Eszter és Szénási Zoltán) 6
- Clare Pollard: Tam Lin felesége, Október, Majdani lányomhoz (versek) 17
- Eva Petrič: A lebegő, bőrtelen skatulya (regényrészlet) 20
- Svetlana Makarovič: Tű (vers) 25
- Maja Vidmar: Költőnő, Boldogság, Pár (versek) 27
- Tóth Krisztina: Ingyen kosz, Lupus in fabula (regényrészletek) 29
- Szlukevényi Katalin: Franciakert, Generációk, Szétköltözés (versek) 36
- Szabó Imola Julianna: Ha lennél (kispróza) 38
- Deres Kornélia: Halmoz, Körtér, Légszomj (versek) 39
- Burns Katalin: Csirkecsont eső (próza) 42
- Herold Eszter: gyűrű köd, szövik a fény hajadból (versek) 47
- Farkas Diána: A szemem fénye (vers) 48
- Katona Ágota: Fogyó hold (vers) 49
- Csepcsányi Éva: Érkezők, a ház (versek) 50
- Zilahi Anna: Harmadnap (próza) 51
- Nagy Zsuka: Toscana, Firenze (versek) 53
- Tompa Zsófia: Tél, takarítás (versek) 54
- Győri Orsolya: Programok, A hegy mögött (versek) 55
- Vécsei Rita Andrea: a barátnőim, Párizsi vers (versek) 56
- Juhász Attila: „Kezedbe adom hitemet”
(Gergely Ágnes: *Jonathan Swift éjszakái*) 58
- Bartusz-Dobosi László: Csodaváró (Szabó T. Anna: *Villanyfény*) 62
- Kántás Balázs: Az apa állandó metamorfózisa
(Deres Kornélia: *Szőrapa*) 66
- Kovács Anikó: Hétköznapi történetek hálójában (Tóth Krisztina: *Pixel*) 71
- Z. Urbán Péter: „Ez itt kérem... senki” (Rakovszky Zsuzsa: *VS*) 75
- Fáy Zoltán: Világok a semmiből (Kovács Melinda képeiről) 80
- Onagy Zoltán: Hajnali telefonok (próza) 82
- Babics Imre: Valaki szavai 2. (vers) 90
- Jónás Tamás: Cigánydalok (versciklus) 92
- Lábass Endre: Papírnők a kihalt síkságon (próza) 94

A lapzárókon és a borítón Kovács Melinda fotói

E számunk szerzői:

Babics Imre költő (Bakonyszűcs), Bartusz-Dobosi László kritikus (Pécs), Burns Katalin író (Bp.), Csepcsányi Éva költő (Bp.), Deres Kornélia költő (Bp.), Farkas Diána költő (Bp.), Fáy Zoltán esztéta (Bp.), Győri Orsolya költő (Bp.), Herold Eszter táncos, költő (Bp.), Jónás Tamás költő (Bp.), Juhász Attila költő, kritikus (Győr), Katona Ágota költő (Bp.), Kántás Balázs költő, kritikus (Bp.), Kiss Anna költő (Bp.), Kovács Anikó kritikus (Tatabánya), Lábass Endre író (Bp.), Lukács Zsolt fordító (Nagykanizsa), Nagy Zsuka költő (Bp.), Onagy Zoltán író (Esztergom), Pollard, Clare költő, fordító (Anglia), Szabó Imola Julianna költő (Bp.), Szabó T. Anna költő, fordító (Budaörs), Szénási Zoltán irodalomtörténész (Tatabánya), Szlukovényi Katalin költő (Győr), Szőnyeg-Szegvári Eszter hallgató (Szomód), Takács Zsuzsa költő (Bp.), Tompa Zsófia költő (Bp.), Tóth Krisztina költő, író (Bp.), Vécsei Rita Andrea költő (Bp.), Zilahy Anna író (Bp.), Z. Urbán Péter kritikus (Bp.)

lélek álma,	ha majd a lét	
végtelenbe	halvány vetése,	
tévedése,	a zab világos	hallik a lovak
talán virággal	áradása,	futása.
álmodása,	elveszett	Virág múlása,
az illat mélyre	lovak futása,	ébredése,
hangolása,	de már ködökbe	ha majd a lét
elveszett,	tévedése,	halvány vetése,
lovak futása,	a vers halálos	a holt virág
hallik sörényük	érvelése.	
áradása,	Világ múlása,	halk ébredése,
ahogy gázolnak	változása,	a múlhatatlan
a vetésben,	a dolgok mélyre	lét világa,
a zab leszálló,	hangolása,	a létbe múló
mély ködében,	elveszett	lélek álma,
hallik a	lovak futása,	végtelenbe
lovak futása,	hallik sörényük	tévedése,
eltévedt	áradása,	talán magára
téblábolása,	ahogy gázolnak	ébredése,
hallik a lovak	a vetésben,	világ múlása,
futása.	a zab leszálló,	változása,
Virág múlása,	mély ködében,	a dolgok mélyre
ébredése,	hallik a	hangolása.
a lét mélyebb	lovak futása,	
regiszterébe,	eltévedt	
	téblábolása,	

4 ALKONY SZELÉBEN

Szibéria

A dajka ég, a
ringató,
oly végtelen,
akár a hó,

síró almáit
altató,
alkony szelében
lángoló,

oly végtelen,
akár a hó,
olyan való meg
nem való,

de két egymáson
forduló
almát nevel,
egyjég a tó,

mélyén nagy
kígyó álmodik,
fehéren egyre
változik,

akár a hó,

nyelvén homály,
a végtelen,
mi néha fáj,

amíg a mélyben
álmodik,
fehéren egyre
változik,

de változatlan
nagy kövek
ahogy fehéren
sejlenek,

derül a víz-
homály körül,
a láthatatlan
mély derül,

a szél fölötte,
már a szél
havat süvöltve
évig ér,

síró almái
ringanak,
ez már világol,
mint a hó,

az, mint az

alkonyat,

a dajka ég, a
ringató,
oly végtelen,
akár a hó,

síró almáit
altató,
alkony szelében
lángoló,

oly végtelen,
akár a hó,
olyan való meg
nem való,

de két egymáson
forduló
almát nevel,
egy jég a tó,

mélyén a
kígyó álmodik,
fehéren egyre
változik,

akár a hó,

nyelvén homály,
a végtelen, mi
néha fáj

amíg a mélyben
álmodik,
fehéren egyre
változik,

derül a víz-
homály, derül
a láthatatlan
mély körül,

a szél havat
süvölt, havat,
egy tűz
az alkonyat.

Szénási Zoltán: *A család gyakori témája Zsuzsa verseinek, novelláinak. Az első kérdésem az, hogy hogyan jelenik meg, hogyan válik témává a család a versekben, novellákban?*

6 Nagy találkozások

TAKÁCS ZSUZSÁVAL BESZÉLGET SZŐNYEG- SZEGVÁRI ESZTER ÉS SZÉNÁSI ZOLTÁN *

Takács Zsuzsa: Mindannyiunk életének alapja a család, vagy a család hiánya, én úgy gondolom, sosem tudjuk átlépni gyerekkorunk árnyékát. Néhány egészen kivételes, mondhatnám, szélsőséges esettől eltekintve nem hasonlítható össze az ötvenes években felnövő

nemzedék lázadása azzal, amit általában a kamaszkor válságával szoktak magyarázni, és ami, szinte észrevétlenül, de kegyetlen következetességgel alakított engem is. Általános kiszolgáltatottságban, összetartó családban, nagy, erősen korlátozó szeretetben felnövő gyerek voltam. Végtelen hálával tartozom a szüleimnek, mert biztonságban éreztem magamat mellettük a legádázabb viszonyok között is. Soha nem lettem volna képes arra, hogy kívülről nézzem őket, hogy megítéljem életüket. Apám jogász volt, nem folytathatta jogi pályáját, könyvtárosként dolgozott, volt, hogy fizikai munkát végzett. A koalíciós évek után tisztában volt azzal, hogy jogfosztottságban egymást váltó diktatúrákban élünk, s ezt mi mindannyian tudtuk. Anyám a családjáért élő, rendkívül érzékeny és szép, véleménye mellett mindig kiálló nő volt. Ismertem dickensi gyerekkora részleteit, rajongásig, önmagam megtagadásig szerettem, ha tehettem volna, sosem bántom meg. Szenvedélyes szeretet fűzött össze minket, de gondolataimban, választásaimban minél messzebb akartam kerülni attól a világtól, ami elől ő maga rettenetes fejfájásaiba, változatos betegségeibe menekült. Ma sem merném részletezni, mennyi kétségbeesés volt tehetetlenségemben. Kamaszkori verseim valódi emléktöredékeimből írtam – amikor már nekem is tizenéves gyerekeim voltak – ezeket foglaltam a *Rejtjeles tábori levél* című úgynevezett gyerekvers-kötetbe. Úgy gondoltam – ha magamra vállalom anyai helyzetemből adódóan okkal, a szülői önkény árulkodó szóbeli megnyilvánulásait –, nem bántódnak meg a szüleim. „Nem akarok olyan lenni, mint ők. Ők tudják ezt, és megbántva néznek rám. Kelj fel az asztaltól, kiabál apám...” – írom egy verses naplóbejegyzésben. Megjelent kötetemet apám már nem láthatta, anyám viszont súlyos megbántottságában napokig sírt kegyetlenségem miatt. Mit mondjak mentségemre? Valóban nem kiabált apám, azt meg sosem mondta volna, hogy keljek fel az asztaltól. Történt viszont más, az az egy-egy egyszerű összecsapás súlyosabb. A nővérem

és az én nevelésemet szinte teljesen édesanyánkra hagyta, s az öcsém megszületése után többé nem kerített sort az életről folyó, bizalmas beszélgetésekre. Nyolc-tízéves korom táján pedig azt írta az emlékkönyvembe, azt kívánja, hogy édesanyám legyen a példaképem. Kétségbeestem ettől a kívánságtól. Ennyire ne ismert volna? Nem mertem megkérdezni tőle, 7
hogyan tévedhet ekkorát; magamba zártam kétségbeesésemet. A háború alatt voltam kisgyerek, iskoláimat '45 után kezdtem, rideg, álszent apácaosztályfőnököm zsarnoksága szenvedőalanyaként csaknem megbuktam beszéd és értelemgyakorlatból, és soha nem voltam képes arra, hogy hittanból jól feleljek. Ma már tudom, mi volt a baj velem, kétségbeesett kérdéseimre vártam volna felszabadító választ. Boldog voltam, hogy államosították az egyházi iskolákat. Természetesen nem volt fogalmam arról, hogy mártírsorsra ítélték a tanárokat, tanítókat, hogy gyűlölet és hozzá nem értés, bosszú motiválta a pusztítást. Csöndben és megátalkodottan örültem, hogy állami iskolába kerülök, és visszakapom a lelkelem szabadságát.

Már a bölcsészkarra jártam, amikor egy évfolyamtársam megmutatta Pilinszky *Harmadnapon* című kötetét: beleolvastam és kővé dermedtem. Talán a *Távozó sereg*, talán a *Téli ég alatt* utolsó előtti szakasza, a „Tovább nem ámítom magam, / nincsen, ki megsegítsen, / nem vált meg semmi szenvedés, / nem véd meg semmi isteni”, vagy a gyűjtogatás fékezhetetlen vágyát kifejező *Ne félj* című vers gyilkos indulatot kimondó merészsége ragadott meg: „A házatok egy nyári éjszakán, / mi lenne, hogyha rátok gyűjtanám? / hogy pusztulj ott és vesszenek veled / kiket szerettél! Együtt vesszetek” radikalizmusa. Úgy éreztem, hogy így, vagy sehogy sem szabad verset írni. Ráadásul Pilinszkyt személyesen is ismertem. Egy ideig ott lakott, ahol mi, a Petőfi Sándor utca 17-ben, a nagynénjeinél. Tudtam, hogy költő és hívő katolikus. Évfolyamtársam készséggel elcserélte a Pilinszky-kötetét a nálam épp ott levő *Magyar széphistóriákra*, mivel őt – mint mondta – *nem győzték meg a versek*. Ma is megvan ez a könyv, ha nárcisztikus alkat volnék, megindulnék azon, hogy bárhol kinyílnak az oldalak, és eljátszanék azzal a gondolattal, hogy nézésesem koptatta halványra a betűket a megsárgult lapokon. A *Harmadnapon* olvasása után, reménytelennek láttam, hogy költő legyek, de legalább tudtam, ha mégis, merre kell elindulnom.

Szőnyeg-Szegvári Eszter: *Azt mondta Zsuzsa, hogy úgy érezte, úgy érzi, hogy nem ütheti meg azt a hangot, amin Pilinszky költészete megszólalt. Hogyan alakult akkor ki saját költői nyelve? Van-e rá valamilyen recept?*

T. Zs.: Gyerekkorom első versét Petőfi stílusában írtam, címe az volt, hogy *A szabadságért halni a hőmezőn*, és a műfaja csatadal volt. Első felkavaró

olvasmányélményem Ady volt. Meggyőződtem róla, hogy a költészet nem az emelkedett érzések, az elvárások szerinti áldozatos hazaszeretet, a megnyugtató hazatalálás, az érzelmi viharokra ügyet nem vető derült ég nyelvén beszél. Ma azt mondanám, az ember *szakadékszerű lényének* megszólaltatására tesz kísérletet. Nem hátsógondolatok nélkül használom Szophoklész megfogalmazását. Úgy tanultuk, úgy tanulják ma is a diákok, hogy az *Antigonéban* kétszer is elhangzó jelző a *csodálatos*. „Sok minden van, mi csodálatos, de az embernél nincs csodálatosabb”, mondja Szophoklész, holott (lásd Bókay Antal *Irodalomtörténetét*) a görög deion az ember végletesen kettős természetére utal. Hogy hihette volna a tizenöt éves lány, aki a kisgyerekként az utcán heverő halottakon lépkedett át, aki boldog volt, ha a megfagyott lótetemből fejszével levágott húsdarabkát kapott, akinek apjától – hogy ezt a szelíden szörnyűséges emléket idézzem – halántékához szögezett pisztollyal követelte a jeggyűrűjét egy érthetetlen nyelven üvöltő katona, hogy az ember mindenekelőtt *csodálatos*? Tehertételül mindegyre a hazugságra, a kamaszkor veszélyérzetet nem ismerő végletes gondolkodása épült. Közben azonban a jól nevelt gyerekek köznapi – még csak nem is látszat – életét éltem. Ady miatt kezdtem olvasni a francia szimbolistákat, Baudelaire-t, Verlaine-t Rimbaud-t. Barátnőméknél kezembe került Szerb Antal *Száz verse*, innen egyes út vezetett Shakespeare szonettjeihez, az Arany fordította *Hamletig* majd az Arany-balladáig. Shakespeare drámáinak körömfont beszéde nyűgözött le, József Attila *Kései siratója*. A költészetben nem valósulhat meg a *kecske is jöjjelkjon és a káposzta is megmaradjon* elve. Pilinszkyt parafrázálva *mindenki eledeleként adva elő magát*, és József Attilát idézve *az isten testében való osztozásra* készül az író.

Sz. Z.: *Még maradnék egy kicsit Pilinszky-nél és Zsuzsa pályakezdésénél. Első kötetének megjelenése előtt a Költők egymás közt című antológiában jelentek meg versei. Véleményem szerint a '45 utáni magyar irodalom történetének egyik legfontosabb antológiája ez, mások mellett Petri György, Oravecz Imre, Beney Zsuzsa versei olvashatók még itt. Annak a költészettörténeti fordulatnak, ami ekkortájt bontakozott ki, nagyon jelentős képviselőiről van szó. Emellett az is az érdekessége ennek a kötetnek, hogy a fiatal költőket már befutott pályatársak mutatják be. Zsuzsa versei elé Pilinszky írt bevezetőt. Hogyan alakult a viszonya az antológia többi költőjével? Melyik Pilinszky hatott Zsuzsa lírájára? Melyik korszakát érzi közelebb magához? A korai versek, vagy a Harmadnapon utáni? Van egy olyan még kifejtetlen gondolatom, hogy ha megnézzük a kortárs magyar költészetet, akkor az idézettségben a korai Pilinszky, az Apokrif, a Halak a hálóban, az Aranykori töredék Pilinszkyje van jelen erőteljesebben. Ha viszont a költői beszédmódot nézzük, akkor a kései Pilinszkynek a versbeszéde gyakorolt nagyobb hatást.*

T. Zs.: A fiatal költőkre gyakorolt Pilinszky-hatásról ezt gondolom én is. Magamra vonatkoztatva a kérdést, mindenképpen. Lehet, hogy Pilinszky *Harmadnapon* című kötete azért is volt annyira elementáris, mert a Babits-hagyományt felülírva megkérdőjelezte az ész érzelemellenességének igazságát. Helyreállította az egyensúlyt; az ékesszóló, objektív líra mellett megszólaltatta a kreatúra elfúló vádbeszédét. Indulataira nem keresett mentséget. Ha a magyar világnyelv volna, akkor azt mondanánk, hogy a *Harmadnapon* kötet, illetve az *Apokrif* kibogozhatatlan összefüggéseivel a világköltészet egyik legkiemelkedőbb 20. századi megszólalása. Miért hat elemi erővel olvasójára az *Apokrif*, ha összefüggéseit, szerkesztését nemcsak, hogy teljességében nem értjük, de egyenesen félreértjük? A vers szüntelen párbeszéd, és szinte mellékes, hogy ki a megszólított személy. Nemrég megjelent esszékötetében Marno János többször visszatér a vershez – nagy öröömre – ő is cáfolja, hogy számítana, hogy szerelmével folytat-e párbeszédet a költő vagy Istennel. Ami Pilinszky további köteteit illeti, úgy gondolom, hogy (a misztikából ismert) lassú kiüresedésnek, nyersen fogalmazva Pilinszky spontán költői ereje meggyengülésének tanúi vagyunk. A költői személyiség az *evangéliumi esztétika* oltárán való önfelajánlásának szertartásához asszisztálunk. A korai Pilinszky jambikus formában, modern rímekkel írott a háború előtti, alatti normához igazodó versei pusztán jellegzetes hanghordozásukban, szókincsükben, külsőségeikben utánozhatók, lényegük másolhatatlan. A kötött formával, a szabályos rímeléssel szakító, analitikusabb, az újszövetségi tanítást szüntelen értelmező versek pedig utánzásra alkalmasabbak. Kísértései foglalkoztatták, mint egy bűnöst, ahogyan egy *Új Emberben* megjelent írásában mondja, és melyik költőnek ne volna könnyebb kötetlen formában a kísértéseiről írni? Fogalmam sincs róla, érezte-e, hogy egyre vékonyabb a jégréteg, hogy bármikor beszakadhat alatta. Veszélyeztetett helyzetét boldogan fogadta. Nem törekedett tökéletességre, úgy gondolta, ahogyan az újplatonikusok, hogy csak Isten alkotása lehet tökéletes.

Visszatérve a kérdés első felére a *Költők egymás közt* című antológiában azok a fiatal költők jelenhettek meg, akiknek kötetnyi kézírata várt a Szépirodalmi Könyvkiadónál, s akiknek nevét kiválasztották az *Új Írásban* véleménynyilvánításra felkért jelentős irodalmárok. Karácsony első napja volt, az antológiát olvasva hosszan buszoztam ki a szüleimhez, Zuglóba. Beleveszttem Petri verseibe, és elsüllyedt a világ. Visszafelé elolvastam Oraveczet és Beney Zsuzsa verseit. Emlékszem, az előbbi *Idő* című másfél sorosára, nagyon tetszett; Zsuzsa verseit szépek, de túlesztétizálnak találtam; és mivel éppen ettől a tragikus, halálközeli, választékos szókinccsel operáló, eufónikus költészettől menekültem, nem rendítettek meg. Későbbi József Attila tanulmányait

viszont éppen olyan elragadtatottan olvasom, mint a számomra meghatározóan nagy verseket. Sok évtizedes, egészen a haláláig tartó barátság fűzött össze egyébként minket.

10 **Sz-Sz. E.:** *Zsuzsával ez előtt a beszélgetés előtt váltottunk pár levelet, s mikor készültem a mai estére megnéztem Bodor Béla tanulmányait is, mert Zsuzsa azt mondta, hogy ő tudja a legtöbbet írói törekvéseiről, és ő volt legértőbb olvasója. Szövegközelbe lépve: vannak olyan történetei, amelyek újra és újra előjönnek a versekben, novellákban, életrajzváltozatokban, interjúkban. Bodor Béla azt mondja erről, hogy ez „az önisméltlésben való rendületlen hívség”. Miért váltak ezek a történetek Zsuzsa számára annyira fontosá? Újra és újra önmagát interjúvolja meg?*

T. Zs.: Kivételes szerencsémnek tartom, hogy Bodor Béla hosszú éveket áldozott szövegeim elemzésére, hogy átengedte magát írásaim hatásának. Korai halála kétszeresen is érint. Egyrészt író volt maga is, a hazai avantgárd egyik csillaga, aki írói tervekkel gazdagon távozott. Másrészt csaknem tíz évig írta monográfiáját rólam, és alig néhány hónap lett volna hátra, hogy befejezze. A csaknem kész kézirat nyilván porosodik majd egy könyvespolcon, és/vagy vénül egy többé meg nem nyitott fájlban. Halmi Tamás tavaly évvégén megjelent monográfiája bőven és nagystílusú egész bekezdéseket idéz, de Bodor Béla monográfiájának koncepciója, az általa rajzolt teljes pályakép egyszerű s mindenkorra elvész. Ami pedig a témák visszavételét illeti, ezzel úgy vagyok, mint az eszkimók, akinek a óra több tucat szavuk van. Másként mondom el egy történetet versben, mint prózában. De ugyanabban a műfajban sem tudnék ugyanúgy beszámolni történeteimről, mert másként látom ma, mint tegnap, másként este vagy reggel, ébren vagy félig ébren; másként beszélek róla közönség előtt és másként négy szemközt. Ha versben írom meg, hideglelős logikát követek, ha prózában, szívesen elkalandozom, majd visszafordulok egy hirtelen mozdulattal. Nemrég az *Alföld*nek küldtem el a *Karácsonyi vendég* című régi versem lábjegyzetben közölt szövegét és egy új verset a vendég előadásában elhangzó *panasz-áriát*. Versem hőse ugyanaz a szókimondó, frusztrált idős rokon. Az ő jelenlététől szenvedünk a régi változatban, s az ő áldozathozatalának vagyunk megszágyenülő tanúi az újban. Elkészült egy rövidpróza is, a versekből kimaradt gyerekkori élmény komikus részletei belekerültek ebbe az írásba. A vendég, vendégség, megajándékozás motívuma kimeríthetetlen számomra. Az a minden logikának ellentmondó feltételezés foglalkoztat, hogy visszamenőlegesen jóvá tehetők, megváltoztathatók bizonyos események. Ha ez így van, akkor ez a legtöbb, amit a magam írói lelkiüdvéért tehetek.

Sz. Z.: *Eredetileg azt gondoltam, hogy amikor a családról lesz szó, rákérdezek külön Kafkára is, bár azt hiszem, hogy a Kafkához való kapcsolódása Zsuzsa*

novelláinak, s talán verseinek is nem annyira a családon mint inkább a művekben ábrázolt világ abszurdításán keresztül történik. A kérdésem azonban ehhez kapcsolódva inkább az álomra kérdezne rá, ami Zsuzsa szövegeinek szervező elve. Novelláiban gyakran találkozunk vele, s több versének címében is szerepel. Hogyan alakulnak ezek a viszonylatok: valóság és álom, álom és irodalom, valóság és irodalom viszonylatai? 11

T. Zs.: Végtelenül hálás vagyok Kafkának. Naplója, levelezése és prózája vigasztalt nehéz időkben. Kafka azt írja *Naplójában*, hogy „rengeteg remény van, csak nem nekünk”. Halála előtt arra kérte Max Brodot, hogy égesse el a kéziratait. Úgy gondolom, a világ boldogabb mégis írásaival, mint lenne írásai nélkül. Én kétségbeesni igazában a hamis vigasztól tudok. Ami pedig az álmaidat illeti, írói módszeremmé vált bakugráisik logikájának követése nem egy versben vagy novellában; átlátszó igyekezetük pedig, hogy bűnbakká tegyék életem ártatlan mellékszereplőit, hogy nehogy szeretteim ellen lázítsanak, hallatlanul mulattató. Végtelen képességgel ruház fel az álom, párhuzamos világok nyílnak meg előttem, s ha hosszan vergődöm is csapdájában, íróként hasznot húzok belőlük.

Sz-Sz. E.: *Ez a mindent átszövő, verseket, novellákat behálózó álom-téma nagyon izgalmas. A beszélgetésre készülődve szinte törvényszerűnek éreztem, amikor végül Zsuzsával álmodtam, és szavaival élve „engedtem járnikielni az agyamba költözöttet”. Szokott verset is álmodni?*

T. Zs.: *A viszonyok könnye* című 1990-es kötetem szerelmes verseit többnyire megálmodtam. Azért találtam ki a három sorból álló négyszakaszos álterzina formát, hogy gátat szabjak a szabadon hömpölygő áradatnak. Árvízi hajósként mentettem ki az örvényben fuldoklókat. És egy idő után, kis túlzással, tizenkét soros álmaid voltak. Életem mámoros időszaka ez a '89-től '92-ig tartó rövid három év. A hosszúra nyúló országos agóniából az ország felépülni látszott, ráadásul boldog szerelmes voltam. Nem folytatódott persze ez az eufória, a felépülés reménye részben megcsúfolódott, de kizárólag könyveimre vonatkozóan – Bodor Béla megfogalmazta kifejezés szerint – *könnyes köteteim* érzelmi tapasztalata gyümölcsöt hozott. *Az aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni* igazsága – nem mintha nem tudtam volna eleve, hogy így lesz – hasznomra vált. Az álombeli utak és pompás útvesztők követése mellett rengeteg kamarazene-t hallgattam. Metaforikusan azt mondhatnám, hogy ennek a két kötetnek versei C-dúrban vagy A-dúrban, majd pedig C-mollban vagy D-mollban vonós hangszerekre íródtak. *A megtévesztő külsejű vendég* 2000-ben megjelent prózakötetem nem egy novellájának *domináns szólama* lett az életmentő irónia.

Sz. Z.: *Még maradjunk egy kicsit ennél a témánál! Van egy verse Zsuzsának, aminek az a címe, Álom. Ez, ha jól emlékszem, a Viszonyok könnyében jelent meg, s azt gyanítom, hogy valamikor a rendszerváltozás táján született maga a vers. Van ebben egy mondat, ami a versbeszélőnek a versben idézett szava: „Mennyire szeretem a magyarokat!” Az Apokrifnek is van egy sora, ami engem jó értelemben zavar: „Szavaidat, az emberi beszédet / én nem beszélem.” Aki azt mondja, hogy nem értem az emberi beszédet, az kívül helyezi önmagát az emberiségen. Ehhez hasonlóan, aki azt mondja, hogy mennyire szereti a magyarokat, az mintha kívülről viszonyulna a magyarsághoz, kívülről látná azt. Mennyire változott meg ennek a versnek az akusztikája az elmúlt húsz év alatt?*

T. Zs.: '62 óta a Közgazdaságtudományi Egyetemen tanítottam, volt tehát munkahelyi társadalmi tapasztalatom is. 89-ben egyszerűen tisztább lett a levegő, az irodalomról folytatott közbeszédben, az egyetemen, a villamoson, a buszmegállóban. Bekövetkeztek a romániai, temesvári események. Úgy éreztem, érdemes élni, érdemes volt megszületnem és átmennem a rettenetes tapasztalatokon, a mindannyiunkat megalázó megfosztásokon – minden csapás gazdagított. Nyilván voltak meg nem fogalmazott kétségeim, a magyar történelem félelmetes precedenseiből okulva mód lett volna szembenéznünk a tanulságokkal. 89-től több mint egy évtizeden át tanítottam spanyolszakos hallgatóimnak diplomáciatörténetet, magyar és spanyol, latin-amerikai történelmet. A szájhösködések, téveszmék propagálása helyett tényekből kellett volna okulnunk, de ez nem történt meg. Említett álmod kimondatta velem fenntartásomat. Hiába kívántam, hogy felépüljünk, nem hittem, hogy ez – csakúgy magától – megtörténhet. A „Mennyire szeretem a magyarokat!” első személyű vallomása, *Álom* című versemben, a szerelmesek gyöngéd találkozása közben hangzik el. A szintén első személyben fogalmazott lezárás pedig: „a magamat szinte kizáró kínzás miatt, / s a neked szóló rejtélyes vallomástól, besötétedett” a csalóka reményből önmagát kizáró, fejét szerelmese ölébe hajtó mozdulatát kíséri.

Sz-Sz. E.: *Zsuzsa említette a kamaszkori barátnőjét, akinek a történetét a Megtévesztő külsejű vendég című novelláskötetben olvashatjuk. Milyen játékot játszik ez a „megtévesztő külsejű vendég” Zsuzsa írásaiban?*

T. Zs.: *A megtévesztő külsejű vendég novelláskötetem visszajáró, kedvenc kísértete. A vendég, vendégség tematikához kapcsolódik, de nem az (evangéliumi) példabeszédeket idéző egyik vendégszereplő. Az ajándéknak álcázott trójai faló hasából előbújó álnokok egyike ő. Könnyem is kicsordult a nevetéstől, míg írtam. Persze Kafkára (is) gondoltam, aki nagy hahotázások közepette olvasta fel barátainak az *Átváltozást*. Említett barátnőm pedig életem meghatározó szereplője volt, mérhetetlenül sokat tanultam tőle.*

Ő zenésznek készült, én pedig költőnek. 53-tól 56-ig, azaz a Rákosi-idők sötét, bár nem legsötétebb éveiben – ahogyan gyakran fogalmaztam magamban –: „egyedül mi voltunk szabadok Budapesten”. Kiválasztottnak éreztem magamat mellette. Művészetről és irodalomról folytatott beszélgetéseink nyomán született, provokatív módon *szerelemnek* elkeresztelt szenvedélyes barátságunk *disszidálásával* megszakadt. Ma is ajándéknak érzem, hogy kamaszkorom szélsőséges érzelmeibe belefért ez a heves érzelem. Az újtját kereső szerelem iskolája volt, felszabadító, szellemi kaland. A szüleim minél távolabb akarták tartani tőlem, de én anyám engedélye nélkül csatangoltam vele. Szégyelltem magamat gyerekességem, szüleim konzervatív véleményének szajkózása, egész szálnalmas óvatosságom miatt. Apját egy gazdasági perben szabotázs miatt elítélték, börtönben volt, nem is jött vissza. Művelt, kedves, idős édesanyja a hivatalban végzett munkája után krumplit válogatott a szomszéd ház pincéjében, hogy el tudja tartani két lányát. Nővérének, mint évtizedekkel később megtudtam, a játszótéri fiútól gyereke született, a csecsemőt rokonokhoz adták. '56 decemberében átszöktek a határon, hívott engem is, hogy menjek velük. Halálra rémültem ettől az ajánlattól. A két lány kiment Kanadába, anyjuk a határról még visszafordult az ezüst evőeszközökért, de őt a már szigorúan őrzött határon lelőtték. A kanadai kikötőben nagy tömeg, hatalmas transzparenszek fogadták a „két magyar árvát”. Így tudták meg, hogy az anyjukat lelőtték az oroszok. Néhány évig leveleztünk még, elbüszkélkedett velem, hogy férjhez ment. Textilmérnök lett, fiuk született, és soha többé nem zongorázott.

Sz. Z.: *Kapcsolódom még ahhoz a játékhoz, amit ebben a novelláskötetben játszik Zsuzsa, amelyben az elbeszélő időnként férfi. Ma nagyon divatos az irodalom gender szempontú megközelítése, s egy interjúban beszél arról, hogy tudatosan marad távol azoktól a szerveződésektől, melyek kifejezetten női, nemi alapon jönnek létre. Mi ennek a távolságtartásnak az oka? Holott Zsuzsa írásaiban is a nő-férfi viszony meghatározó, központi téma, s ha van olyan, hogy nőírás, akkor az az Ön írásaira biztos, hogy jellemző.*

T. Zs.: A novelláskötetről szóló egyik kritika blikkfangos címe az, hogy „Takács Zsuzsa egyszerre férfi és nő”. Férfi szerzők esetében fel sem merül, hogy a kritikus ilyen olcsó fogalmazást engedjen meg magának. Nekem szükségem van arra, hogy belemerészkedjek a teljességgel nem is idegen tartományba, hogy egy férfi szemével lássam magamat, a világot, egy harmadik személyt. Nem vagyok csak nő, ha írok. A *félszegűsző* halak teljesség utáni vágyakozása a zenehallgatás, az írás, a szenvedéllyel végzett munka során is kielégül. Nemes Nagy Ágnessel együtt meghívtak Amszterdamba egy

íróknak rendezett konferenciára, neki ez talán élete utolsó meghívása volt. Ágnes azonnal elutasította – szolidaritásból s némi gyászos tapasztalatom miatt – én is nemet mondtam a felkérésre. Úgy gondolom, nagy hiba volna azt kívánni, hogy a művészek, ha nők, legyenek nőiesek és a férfiak ne sírjanak.

Sz-Sz. E.: *Van egy nagyon szép mondat a Jaj, a győztesnek! esszékötetben, amit Zsuzsa Montaigne-től idéz: „Az Isten megadta neki a szív hidegségének adományát.” Utána pedig azt írja, hogy verseit maga is ezzel az adománnyal fogalmazza. Hogyan lehet ezt szépen, jól érteni?*

T. Zs.: Nem hatódom meg saját szövegemtől, kevés kivételtől eltekintve, először szinte ellenszenvvel nézem őket. Várom, hogy meggyőzzenek. Így vagyok mások írásaival is. A januári *Holmiban* jelent meg *Hideg gyíkok* című versem, egy megkönnyebbülés és lelkiismeret-furdalás szülötte. „Süt-kérezünk a szeptemberi napsütésben, / kergetőzünk még a kerítés kőalapzatának / repedései közt, hideg gyíkok”, gondolja a versalany, amikor kimegy (kimennek) a félhomályos betegszobából, kilépnek a napsütésbe, és megpróbálnak túllépni szomorúságukon. Egyébként nem szépirodalmi szövegek is rabul ejtenek. Sok szakirodalmat olvasok, fontos szerzőim könyveit végigjegyzetem, az első oldalra odaírom a magam számára fontos hivatkozási helyeket.

Sz. Z.: *A beszélgetésünk folyamán már többször is érintettünk egy kérdést. Egy kicsit távolról indítva: Zsuzsa fordította Keresztes Szent Jánost, a nagy spanyol barokk misztikust, A test imádása kötet utolsó ciklusa pedig az India, amit Kalkuttai Teréz emlékének ajánl, aki szintén kötődik a léleknek ahhoz a sötét éjszakájához, amiről Keresztes Szent János is ír. Teréz anya a világban megélt szenvedésen és szegénységen keresztül tapasztalja meg Istent, pontosabban azt, hogy mennyire nincs ott. Valamifajta negatív misztika az övé, ha jól sejtem. A másik dolog pedig, amire itt utalni szeretnék, hogy a kortárs magyar irodalomban, költészetben egyre erősebben jelen van egy, a másik szenvedésére nyitott szemléletmód. Néhány nevet és címet mondok: Borbély Szilárd Halotti pompája és A Testhez című kötete, idevenném Győrffy Ákos verseit, a Havazás Amiens-bent például, vagy legutóbb Varga Mátyás parsifal, parsifalját. Zsuzsánál is megjelenik, véleményem szerint, ez a másik szenvedésére nyitott szemléletmód, akár az India ciklusára, akár a Vigiliában nemrég megjelent naplójegyzetére hivatkozhatom itt. Az a fajta misztika, amit Kalkuttai Teréz képvisel, milyen inspirációkat adhat a mai magyar költészet számára?*

T. Zs. Keresztes Szent János-fordításom története egyetemista korban kezdődött, a Kassák klub irodalmi estjén. Weöres Sándor azt mondta, hogy le kéne fordítanom a verseit magyarra. Az utolsó készítés a Helikon

Kiadó jó tizenöt évvel később érkező szerződés-ajánlata volt. 1980 Karácsonyára meg is jelent az első teljes költői életmű vászon- és bársonykötésben, Szántó Piroska képillusztrációival. Az esti tévéhíradóban is szereplő könyvbemutatóra azonban engem nem hívtak meg, a ceremónián el sem hangzott a nevem. A kötet viszont napok alatt elfogyott, és két újabb 15 kiadást ért meg. Itthoni felkérések mellett, meghívtak Bécsbe és Madridba, az ávilai misztika-gyűjteménybe elvittem fordításaimat, így ott van a világ számtalan nyelvén szereplő több ezer fordítás között ez a három kiadvány is. A kérdésében szereplő mai költők, Borbély Szilárd, Varga Mátyás és Györfly Ákos verseit sokra tartom, irodalmi jelenlétük erőt ad nekem. *A test imádása* – *India* legutóbbi kötetem pedig voltaképpen másfél verseskötet, a fél kötetnyi *India* dőlt betűs betoldásai a lélek sötét éjszakájában elveszett Kalkuttai Teréz napló és levéltörredékei köré épülnek. Felszabadító érzés volt a szüntelen karitatív tevékenysége értelmében kételkedő, istenhitében csalódott, de az isteni tanítást követő Kalkuttai Teréz kemény félmondataiban saját megfogalmazásaimra ismertem. Az (arab) szufi költészetben, a haszid és keresztény misztikus gondolkodásában célul kitűzött, a *lélek sötét éjszakáját* előidéző praktikák, a végállapot elérésére való öncsonkító törekvés révülete egyébként elrémit. Persze Kalkuttai Teréz tevékenysége minden okoskodás(oma)t megsemmisítő példa. Neki köszönhetően kétszáz szerzetesközösség foglalkozik a világ különböző kontinensein állati kiszolgáltatottságban élő emberi lények méltóságának visszaadásával. „Úgy éltem, mint egy állat, s úgy halok meg, mint egy király” idézi egy mocsárból kihúzott koldus hálálkodó szavait Kalkuttai Teréz a munkatársainak írott levelében. Miért ne tekinthetném vers-inspirációnak példáját? A fehér lepedő, amit a haldokló alá tesz – hívó vagy hitetlen –, akár a vers, a végsőkéig kiszolgáltatott test felmagasztalásának szakrális helye.

Sz. Z.: *Végezetül azt kérem Zsuzsától, hogy olvassa fel az India ciklus utolsó versét. A ciklus azt az alcímet viseli, hogy Versek egy készülő kötetből. Hogyan folytatódik, folytatódik-e a ciklus?*

T. Zs.: Utolsó kötetem történetéhez csak annyit, hogy elkészült már *A test imádása*, és tervezett félkötetnyi *India* első változatait írtam, amikor hirtelen rosszul lettem, és kórházba kerültem. A mellettem fekvő öregasszonynak volt egy levert zománcú, piros pettyes bőgréje, az emelkedett és ereszkedett vissza a szemem előtt, amíg én kóma közeli állapotban, infúzióra kötve révedeztem. Eszembe jutott egy levélrészlet, amelyben Kalkuttai Teréz arról panaszkodik, mennyire elege van a közszereplésekből, azonban az adományok gyűjtése miatt folytatnia kell médiakörútját. „Ne gyertek, nincs

mondanivalóm” – írja a levélben szerzetestársainak. Az infúzió lecsorgása után arra gondoltam, hogy folytatnom kell nekem is a versírást. Elfogott a lábadozás boldogsága. Aztán már otthon kijavítottam, meghúztam, sűrűbbé, szikárabbá formáltam a szöveget, és megírtam az alábbi, kötetzáró
16 verset.

Endorphin

*A teljesség átérése, a hála könnyei.
Leromlott szervezetem kémiaja volna?
Boldogsághormon? Nem tudom, mi
történik velem, de sejtem, hogy Te*

*teszed. A hollófekete hajak, a könnyű
kelmék szivárványa, a kecses mozdulat,
ahogy a hosszú ujjak teát töltenek
a feléjük nyújtott, piros pettyes zománcú*

*bögrékbe. Honnan ez a vendégség-érzés
bennem, a tekintetek világos feketéje?
Hogy aki azt mondta, ne gyertek, nincs*

*mondanivalóm, és jegesen koccantak
fogai, ha beszélni kényszerült, most
táncol és énekel. – Mozdulni sem merek.*

Hogy folytatom-e az Indiát? Gondolkodom egyes rokon-motívumokon, a megalázás-megalázottság, művészek-híres emberek, regényfigurák gazdagító szenvedéstapasztalatain, de a folytatás nem az én akaratomon múlik.

TAM LIN FELESÉGE

Leültettek a sápadt fénybe minket,
és halkán megmondták a legrosszabbat:
elmagyarázták, hogy te átkozott vagy,
és hogy egy hosszú, szörnyű éjszakán át
lángként vergődsz majd, örök változásban
vadállattá válsz.

Azt hiszem, ordítottam.

Azt mondták: ahhoz, hogy megtartsalak,
tartanom kell téged, szorosan,

el nem engedni,

nem engedni,

amíg újra egész leszel karomban,

sápadt bőr, sötét szőr, hosszú csontok

a gyúrt reggeli fényben.

És most: éjszaka. Sötétség évszaka.

Az ölelésben

meghőkölsz, hitelen kígyóleszel,

cikcakkos, méreggyors, aztán kutya,

habos vad pofa, kaffogó, fekete.

Magamban mondom: még mindig szeretlek,

bár már előnt a vér, vadmacska vagy,

bőrdön ujjnyom-minta, tiszta rózsaszín száj,

szívemért, torkomért kapdosó fogak.

Foglalak és tartalak, fogadalom,

nem engedem el,

nem engedlek el,

még akkor sem, mikor decemberi nap

ég koponyád helyén, parázs szemek,

és lángra kapsz, mint égőáldozat.

Kifolysz az ujjaim közt,

forró ólom.

Drága férjem. Minden, amiért imádlak,

szépséged, kedvességed, nevetésed

lefoszlik rólad,

de még akkor is

te nézel rám, te,

édes kisfiú, te –

s a szerelemnek nincs feltétele.

Clare Pollard 17

OKTÓBER

Akármi történt: ez a most.
A földek esőfeketék,
tocskoltak bennük eleget
paták, tej-hűvös tehének.
Az üvegeket kiteszem.
Füst száll a háztetők felett.

Ollókat hullat a juhar,
a bükk didergi a fagyot.
Elnézek Havasdomb fele,
felettem síró varjúraj –
akármi történt, itt vagyok.
Tüdőmben a tél hidege.

Huszonöt év: az életem.
Megszült anyám, sok kín között,
futott apám, hozta a hírt,
kiáltva újságolta el,
hogy lánya csak világra jött,
és örömében szinte sírt –

s most bent ül fent, s csak nézi ott,
hogy gubbaszt ablakán a hold,
hogy szél löki az ágakat,
hogy szarka szedi a magot,
a mezőt, hova nem mehet,
a kövér körtét: nem ehet.

És bármi történt: ez a most.
Az év betelt, kis szellemek
kísértik majd a házakat,
a szürke csermely befagyott,
dér roppantja a szedreket –
teát főzők, tányérokat

teszek, apámnak csak kicsit.
Egy mókus reszket a falon,
torkában rémület dobog,
a tűz otthonos lángjait
nézem, a kezét szorítom –
mert bármi történt: itt vagyok.

MAJDANI LÁNYOMHOZ

Ne gondolkodj túl tisztán,
se okosan, se jól.
Részletek váltanak meg,
az útvesztő pokol.

Vidítson fel a mókus,
vidítson fel a hold,
ha fánkpufók pofával
a fák fölé hajolt.

Később majd azt becsüld meg,
ha árad a meleg,
a szerelmed főz rád,
ha jól bánik veled.

Ne gondolkozz túl tisztán.
Senki sem jó, ha él.
Nincs olyan otthon, melyhez
nem tapad némi vér.

Sajnálom, hogy egy szörnyű
világra hoztalak,
hol gyűlöl a keresztény,
a zsidó, az arab,

a világ gyűlöl, lányom.
De én szerettelek,
mikor még meg se voltál:
elképzelttem meleg

homlokod, s megcsókoltam.
Ha nem lehetek ott,
szoríts meg lehunytt szemmel:
hiába nem vagyok,

ott leszek veled, lányom.
Benned leszek jelen.
Önzésemért bocsáss meg,
édesem, gyermekem.

Bárhol vagy, megcsókollak.
Remélem, hogy szeretsz
élni; s ha vad idő jön,
a szó, a kés, ha metsz,

remélem, borzongat még
az öröm, hogy „vagyok!” –
tarol a halál, mégis,
hátha nem átkozod

anyád, mert él és éltet –
hisz folytatni muszáj.
Szorítsd, szorítsd az öklöd,
míg körmöd beleváj.

(Fordította: Szabó T. Anna)

Mottó: Csak azért, mert nem hallod beszélni a falakat, nem jelenti, hogy ne is beszélnének... Talán nem hegyezed eléggé a füledet. S csak azért, mert nem látod a falakat lélegezni, nem jelenti, hogy ne lenne bőrük, mintha hús, értelem, gondolatok és emlékezősek nélkül léteznének... Talán hibás a látószöged.

20 Eva Petrič*

A LEBEGŐ, BŐRTELEN

SKATULYA

regényrészlet

**Még mindig az ő szem-
szögükből, arra a lány-
kára fókuszálva**

Laura az orvos előtt ül, zavartan, nem tudja, hogy hihet-e a fülének. De amint az orvos szavai tényleg beléhatolnak, mozdulatlan marad és hallgatag, csak a sok tör utat testén át és a kétség alakját ölti magára. Most az orvost figyel, képtelen elfogadni, amit hallott. Arra várakozik, hogy elővegye szekrényéből a homokóráját, tetejére állítsa és így változtasson a helyzeten.

Ám az orvos meg se moccan, Laura pedig semmi nyomát sem látja, hogy a díszítés változna, a naptárban sincs másik évszám, nevetést sem hall, nem látja a vicces mosolyt az orvos arcán, a rossz diagnózis semmiféle magyarázatát vagy bocsánatkérését sem hallja. Csak az egyre erősödő orvosi szavak visszhangját koponyájában.

Várakozik, hátha elül a visszhang. De ennek még a szándékát se látni, egy icipicit sem, a szövetek és csontok számos rétege ellenére, melyek belülről fonják körbe koponyáját. Laura hullámok lökését érzi – mintha éles olló művelné –, ahogy testén át egyre kiszélesednek, különböző darabokra vagdossák és gondolatait, valamint érzéseit lebörtelenítik, majd a nyitott tér elé tárják.

Amint elborítják a hullámok, érzi, hogy bőre megnyugszik, csontjairól levedlik, majd felemelkedik, s lebegni kezd felettük. A csontozattól megválva hosszú szalagokat képez, mely aztán ide-oda nyújtózik a falak kontúrjain át. Bőre fallá válik.

Laura kinyitja szemét. Nem válhatott el a bőrtől, hiszen most mindent madártávlatból szemlél. Szemét meresztgeti és odalent minden lehetséges szögől önmaga egy részét látja, saját csonthalmazát. **Amott lenn az a valami tényleg nyomorúságos.** Ebben a pillanatban bőre felveszi szokásos helyzetét és Laura lassan talajt ér. Végre megkérdezi az orvost: „Tényleg az a meggyőződése, hogy szó sem lehet tévedésről?”

„Nem, sajnos a tévedés ki van zárva”, feleli s közben rámutat az előtte heverő lap teszteredményeire.

„És ha a laboratóriumban követtek el hibát? Lehet, hogy ezeknek az eredményeknek semmi közük hozzám?”

Az orvos a fejét rázza.

„De hiszen annyiszor előfordult már”, folytatja Laura. „Az újszülötteket például elcserélték. Nem lehetséges, hogy ezeket az egyszerű lombikteszteket tévesen nekem tulajdonították?”

„Elméletileg ez is lehetséges”, ismeri el az orvos. „Ám meg kell jegyezmem, hogy ez az ön esetében nem fordult elő. Maga is meggyőződhet erről, ha szeretné. Fáradjon ide, itt is megvizsgálhatjuk a vérét, az én mikroszkóppal.”

Az orvos a műszerekkel felszerelt túlsó asztalra mutat. Laura lassan odaballag, kinyújtja ujját, az orvos megsúrja és vörös folt buggyan ki belőle, majd gyorsan a mikroszkóp alá helyezi. Laura lehajol. A vérszövetek absztrakt képei közt lélekjelenlétét veszítve eltűnik a lencse másik oldalán, anélkül hogy tényleg felfogná, hogy hozzá tartoznak, hogy tényleg a részei lennének. **S ha lehunyom szemem, eltűnik, eltűnik, eltűnik, eltűnik, eltűnik.** Lassan egy mélyet lélegzik. **Kislány koromban, behunytam szemem, és eltűntek az engem üldöző szörnyek. Elillantak, akár a kámfor! Ami szépségesen szép tájammá vált. Nem akartam elhagyni – ezért tartottam csukva a szemem, jöllehet azt szerették volna, hogy kinyissam.** „Vessen egy pillantást a jobb oldalra,” hallja az orvost. **Ám nem akartam kinyitni szemem, hisz félttem, hátha visszatérnek a szörnyek.** „Látja, hány sejt van arra?” Majd arról kezdtek el regélni, hogy a szörnyek már réges-rég eltűntek és így újra kinyithatom a szemem. **Ám nem tettem – ez egy gyönyörű táj, válaszoltam nekik.** „Túlságosan is sok.” Majd arról kezdtek el regélni, hogy ennél még szebb tájak is léteznek, mint ahova én menekültem. **„S ha most megtekinti egy egészséges ember vérét...”** **Olyan tájakat varázsoztak elélem, ahol a fákon csokoládé szívek sarjadnak s ahol édes-habos felhőkből kókusz golyócskák havaznak.** „Csak egy pillanat s előkészítem a mintát...” **Azzal ámítottak, hogyha kinyitom szemem, megjelenik előttem, amit kívánok, nem az fog eltűnni, amit nem szeretek. Ekkor nem tettem mást, mint hogy azt kívánjam, jelenjék meg az a táj, amiről beszéltek. Így hát kinyitottam szemem, először lassan, majd egyre tágabbra, majd kerestem, kutattam.** „Ilyenek, látja, ahogy itt vannak...” **De csak nevető arcvonásaikat láttam. Hazudtak! Ha behunyom szemem, minden eltűnik, ha lehunyom szemem, minden eltűnik, ha lehunyom szemem, minden eltűnik... De még mindig ott ólálkodtak... s hahotázásuk egyre érdekesebb lett.**

Az orvos hangja egyre távolodik, ahogy Laura szeme előtt elködösül a sejtek alakja. Laura lehunyja szemét. A sejtek eltűnnek, helyettük apja festett alakjának arctalan figurája jelenik meg és magával rántja Laura arcát. Laura karja remegni kezd. **Már semmit se látok, semmit sem fogok, semmi, de**

semmi nem marad meg, még a bőröm sem, sőt még ez is elmozdul helyéről.

Laura elfordítja fejét a mikroszkóptól és az ablakon át a messzi távolba tekint.

„Ide pillantson!”, mondja neki az orvos, ellenben Laura a fejét rázza és visszatekint a szobába. „Már rendben. Elhiszem.”

22 Ha lehunyom szemem, minden elillan. Ha lehunyom szemem, minden elillan, minden, de minden elillan...

Szemét egyre több és több könny önti el. Ball szeme sarka gömbbé duzzad. Egyre több sós folyadékkal telítődik, míg szét nem durran és arcán ragacsos nyomot hagy maga után, szabad utat biztosít a többi könnycsepp számára. Laura sebtiben letörli könnyeit.

„Bocsásson meg”, mondja, miközben levegő után kapkod. „Én, én... nem tudom elhinni. Miért éppen én?”

Csend. Az orvos papírzsebkendőjét nyújt feléje.

„Ki tudhatja?”, hallatszik a hangja. „Esetleg van a családjában... Ezért érdeklődtem tegnap a rokonai felől.”

„Minden rendben, azt hiszem. Csak én vagyok hibás portéka.” **Senki se hibás, minden az én hibám, a hasznavehetetlen tökéletesség a csendre vadász.**

„Nem beszélhetünk itt hibáról. Ez nem az ön vétke,” biztosítja az orvos. „De azzá is válhat, ha nem tesz konkrét lépéseket.”

Laura az orrát törölgeti és kissé összeszedi magát.

„És ne feledje”, folytatja az orvos, „ma a tudomány óriásléptekkel halad előre – „Laura, könnyeivel küzdve, közbevág: „Én, én az életben főleg csak botladozom.” A kezében lévő papírokra mutat. „Íme a bizonyíték.”

„Ezt ne tekintse személyeskedésnek. Megoldást kell találnunk. Tervet kell készítenünk. A csontvelő átültetéssel szinte teljes gyógyulásra számíthat.” Az orvos egy pillanatra elnémul, majd tovább folytatja: „Annak reményében persze...”

„Annak reményében?”, szakítja félbe Laura.

„Hogyha lenne fivére vagy nővére. Vagy mindkettő. Minél több, annál jobb.”

„A legrosszabb az, hogy egyik sincs.”

„Ah, sajnálom. Ám más lehetőségre is van mód.”

„Mint a kemoterápia? Nem, köszönöm!”, ismét félbeszakítja.

„Itt van még az összejtes terápia”, folytatja az orvos, „ez még hathatósabb gyógymódot ígér.”

„Mikor? Valószínűleg tíz év múlva! Hol leszek én már akkor?”, kérdezi Laura, anélkül, hogy feleletet várna. Kitekint az ablakon, majd a falon függő újszülöttek képét és szüleik hálás leveleit veszi sorra szemügyre. **Soha, soha, soha.** Karjára tekint, majd ismét az orvosra. „Milyen más terv jöhetne még szóba?”, kérdezi.

„Mindenekelőtt fordítson több figyelmet a testére. Egészséges, bőséges étkezés, sok pihenéssel...” feleli az orvos és egy pillantást vet rá.

Terv?

„A remisszió eléggé soká eltarthat és tünetmentes is lehet. Szinte normális életet élhet”, garantálja az orvos.

23

„Ja, szinte”, sóhajtozik szomorúan Laura, inkább maga, mint az orvos előtt, majd fogja a táskáját, búcsúzik és távozik.

Túl sok az információ... túl sok a küzdelem... túl sok belőlem... túl sok istenből... túl sok az értelem... túl sok a tökéletesség... túl sok a káosz... túl sok a szentség... túl sok az önátadás... túl sok belőled... túl sok a megértés... túl sok a vétek... túl sok... túl sok... túl sok... túl sok... túl sok, túlon túl sok, sokk, sokk, sokk...

Új Forrás 2012/3 – Eva Petříčková: A lebegő, börtelen skatulya regényrészlet

Laura könnyek közt kószál a folyó mentén, az óváros környékén, céltalanul, csak úgy járkál, hogy kiűzze magából a sokkot, a reménytelenséget s a fejében lévő zavart. Időnként meg-megáll a fakerítés mellett és önkívületben bámulja a folyó alját, majd tovább megy, anélkül hogy észrevenné a körülötte levő embereket.

Végre leül egy padra, a galambokat szemléli maga előtt az utcán. Fiatal kismama megy el mellette egy kisfiúval és leül a padra. A fiúcska Laurára mosolyog. Laura automatikusan a táskájába nyúl és előveszi a kameráját, készen arra, hogy lefilmezze a fiúcskát. De csak ekkor tudatosul benne, hogy mit is művel, hirtelen mozdulattal elveszi arcától a kamerát és a kisfiúnak adja. Mamája megdöbben, kiveszi a fiúcska kezéből a kamerát és visszaadja Laurának, majd kézen fogja a fiúcskát és maga mögé vonja. Laura, mintha álomból ébredne, előveszi telefonját és anyját hívja, aki New Yorkban van. Anyja hangját hallja a hangpostában, majd csalódottan megszakítja a hívást és zsebébe dugja telefonját.

Ah, mama, miért nem vagy most itt? ismét telefonja után nyúl és még egyszer anyja számát tárcsázza, ismét a hangposta hangja jelentkezik, majd üzenetet hagy: „Mama, én vagyok. Szükségem lenne rád. Sokkal inkább szükségem lenne rád, mint bármikor máskor. Úgy félek.”

Laura megszakítja a hívást és ezt mormolja: „Kérlek, légy itt, miattam.”

Telefonját a zsebébe dugja, felkel és a hídon át a folyó túloldalára sétál, előbb a templom fele. Felfele tekint, a harangra, és a lépcsőn felmegy a bejáráshoz. Egy pillanatra megáll a nyitott ajtó előtt, majd megfordul és visszamegy a folyóhoz. **Nincs szükségem hamis álmokra, ma semmiképpen.**

A szűk gyalogoshídnál megáll, áthajol a korláton a víz fölé. Megcsörren a telefonja. Laura felveszi, abban a hiszemben, hogy a mamája. De nem, a túloldalon Ottó jelentkezik, aki azt kérdezi, hogy merre van. Már egy órája várja.

„Ne, ne várj rám. Nem jövök. Nem, felejtse el a kiállítást... Sajnálom. Mennem kell.”

Laura a táskájába vágja a telefonját. Az ismét megszólal, de most már ügyet se vet rá. Lassan előveszi táskájából a mappáját és maga alá, a vízbe hajigálja a különböző arcú és szemű fotókat, egyiket a másik után. 24 Néhány járókelő megáll és megdöbbenve nézi, ám ő nem is foglalkozik velük. Csak a vizet bámulja, mely lassan elfedi az arcokat, és azt kívánja, bárcsak velük együtt úszna el minden, amiről az orvosi rendelőben hallott.

De ilyesmi nem történik. Amikor már az arcok teljesen elmerültek, fejében még mindig hallja az orvos visszhangzó hangját. Ez még inkább növeli a zavart, mely már elárasztja fejét, szárba szökken és testében bizseregve terjed a jövővel kapcsolatos félelme majd elméjén át egyre sebesebben, amennyit idegeinek lüktetése csak elviselhet.

Túl sok az információ... túl sok a küzdelem... túl sok belőlem... túl sok istenből... túl sok az értelem... túl sok a tökéletesség... túl sok a káosz... túl sok a szentség... túl sok az önátadás... túl sok belőled... túl sok a megértés... túl sok a vétek... túl sok... túl sok... túl sok... túl sok... túl sok, túllontúl sok, sokk, sokk, sokk...

Minden, a járókelők, az autók, a fények, a hangok, minden értelmét veszti. Laura maga elé mered, valójában nem is tudja, mit is tegyen, vagy merre menjen. Csak azt tudja, hogy most képtelen találkozni vagy akár beszélgetni más emberekkel. Céltalan indul tova és hagyja, hogy csak vigye a lába, amerre jölesik.

Abban a pillanatban, amikor a háza előtt találja magát, a nappal már teljesen az éjjelbe veszett. A ház előtt kiválasztja a harmadik lépcsőfokot, azt, amelyben már régóta megbízik s már gyermekkorában megbarátkozott vele, és leül. A kivilágított ablakon át a műteremben egy hatalmas festmény elkészítésébe merülten látja apját. Megcsörren Laura telefonja, de ő rá se hederít. Megvizsgálja a tenyerét, majd felkel és belép a házba.

(Fordította: Lukács Zsolt)

*Eva Petrič (Kranj – 1983) Költő, regényíró, képzőművész. 2005-ben diplomázott pszichológiából és képzőművészetből a bécsi Webster Egyetemen. Berlinben folytatta kisdoktori tanulmányait festészet és fotóművészet szakon. Jelenleg Bécsben él, ahol a Suppan Contemporary galériával kötött szerződést és idejét az írásnak, fotóművészetnek, videózásnak, performanszoknak és a festészetnek szenteli.

Eddig egy verseskötete jelent meg (saját fotóival):

E helység: skatulya címmel (*Ta prostor je škatla* 2007 – németül 2009)

és két regénye:

Mind szusit ettek (Vsi so jedli suši, 2009 – angolul 2009)

A börtelen, lebegő skatulya (Škatla brez kože, lebdeča, 2009)

Eddig 15 önálló képzőművészeti kiállítása volt Szlovéniában, Ausztriában és Amerikában. Számos díjban és elismerésben részesült, legutóbb 2009-ben: Kuenstlerhaus Limited Edition for the year 2009.

TŰ

Egy csendes tű fel-alá jár
könnyedén, ide-oda lassacskán,
cérnát varr alig láthatót
egyiket a másikán.

Varrjon csak, varrjon
engem hozzád, téged hozzá,
kevesebb a szó ajkamon,
ha sűrűn sző át a cérnaszál.

Szúrja, húzza, vonja,
a vékony, éles, forró szálat,
midőn rájössz, már késő,
összefog száz varrat-járat.

Torok a torokhoz, tied az enyémhez,
egyre sűrűbb, egyre erősebb,
bőrhöz idegen bőr tapad,
egyre forróbb, egyre szorosabb.

Összefércel arcot, vesét,
keblet, izzadt végtagot,
gyűlöletet lehelsz belém,
karod káromhoz fonódott.

Enyém, tiéd, melyik kié,
köved szemem közé célzott –
sebesen jár a tű, tenyéren átüt,
ernyedten már le is omlott.

Ha csupa csomó a fonál,
sosem bontja boglyát,
ha összegyűrték s tapodta láb,
sosem lehet sima már.

Egyvalaki lélegzete eláll,
micsoda sejtelem az ismeret.
Az út magától világosul.
De csak egyvalaki útja lehet.

Erőteljesen rándul, ráront,
bőrt fejt a csontokról,
a rongy-testek közül feltámad,
sötétbe vész, akár a kámfor.

Amott az ismeretlen. Amott a magasság.
Volt, van s megmarad.
Amott a végtelen. Amott egyetlen.
Ama csillag a hegy felett.

(Fordította: Lukács Zsolt)

*Svetlana Makarovič (1939) a szlovén nyilvános élet egyik érdekes és ellentmondásos egyénisége. Sokoldalú művész, irodalmár, színész, énekesnő és illusztrátor, aki Mariborban született és Ljubljana-ban végezte el a Színművészeti Főiskolát. Egy ideig színésznőként dolgozott majd felhagyott azzal, bizonyos elvi okokra hivatkozva és önálló szabad művészként folytatta tovább pályafutását. Tiltakozásul kilépett a Szlovén Írószövetségből, köteteit magánkiadóknál adta ki. Visszavonultan él egy vidéki településen, a természet közelében, távol minden intézménytől. Költészete a kései intimizmustól a modern egzisztencializmus fele haladt, annak sajátos szorongás és idegenség érzetével valamint az élet értelmetlenségével párosult. Nyolc verseskötete jelent meg, 1993-tól már csak gyermekverseket ír. E téren 1995-ben elnyerte az Andersen-díjat. A legnevesebb szlovén irodalmi elismerést, a Perešeren-díjat minden magyarázat nélkül visszautasította. 2002-ben kiadta utolsó válogatott verseskötetét *Magányosság (Samost)* címmel és visszavonult a költészettől, azóta csak gyermekirodalommal foglalkozik. Verseinek témáját és motívumait a népi balladák világából meríti, amit a modern kor emberének egzisztenciális nehézségei szövik át. Többek közt a szerelmi csalódásokat, a tömeg erőszakát az egyén szabadsága felett, a természet kihasználását, az elidegenedést és a megromlott emberi kapcsolatokat részletezi. Az archaikus etikai egyensúly háttérében elfeledett értékek jelen. Számára a költészet a hazugság elutasítása, szemben a színészi hivatással, mely ennek a szöges ellentéte.

KÖLTŐNŐ

Maja Vidmar* 27

Fiatal, szép mamám
minden reggel eladott engem.
Nehezen állt ellent
kicsiny kezeimnek.
Barnahajú szép mamám
megvásárolt minden délután.
Minden este
egy feketehajú, szép asszony
állt az ágyam mellett
és arra nevelt, miként fedezzem fel
a néma borzalomban a rémületet.

BOLDOGSÁG

Minden elképzelés
a botránkozás
szegletkövének tűnik
a boldogság
útján,
ám oly nehéz
kitárni a karokat
és kimondani, fogom
a boldogságot,
megfogom, jöllehet
nem lesz benne
se nagy szerelem,
se meleg, mezítelen test,
sem jó vers,
sem jóváhagyó tekintet,
se szerencsés vég
és egyáltalán
boldogság,
mint ahogy a címben áll.

PÁR

28

Magunk vagyunk
a lakatlan szigeten.
A hajóra várunk,
mely el se jön talán.
Magunk vagyunk,
nő és férfi.
A férfiben semmi különös,
ám sok a különlegesség,
én is lehetek különç,
de a szigeten nincs válogatás,
se neki se nekem.
Magunk vagyunk
a lakatlan szigeten.
Minden nap a nem
és az igen kínpadján.
Minden nap a szextől
egyre gyötrőbb.
Leggyötrelmesebb a félelem,
hogy megpillantom a hajót
és el kell hagynom a partot
a film közepén.
Minden nap:
haladék-
ajándék.

(Fordította: Lukács Zsolt)

*Maja Vidmar (1961 – Nova Gorica), szlovén nyelvből és irodalomból valamint összehasonlító irodalomtudományból diplomázott a Ljubljana-i Bölcsészettudományi Karon. Önálló, szabad művészként él. Eddig következő verseskötetei jelentek meg:

Testek távolsága (*Razdalje telesa*, 1984)

Kötésmód (*Način vezave*, 1988)

A hegy lábánál (*Ob vznožju*, 1998)

Jelenlét (*Prisotnost*, 2005)

Utóbbi kötetéért megkapta a Prešeren-alapítvány kitüntetését.

Ausztriában válogatott verseinek gyűjteménye jelent meg *Leibhaftige Gedichte* címmel és Horvátországban *Akt* címmel.

Edu kövérsége valóba ag-
gasztóvá vált. Edit néni
gyors, ijedt fejszámolást
végzett, és arra jutott,
hogy legkésőbb a hétvégi
rendes fürdésnél minden

ki fog derülni. Edunak a naptár szerint ezen a péntek délutánon ki kellett volna maradnia a körből és felöltözve várnia, hogy a többiek elkészüljenek. Ám Edit néni hiába fürkészte a húga arcát, Edu semmi jelét nem mutatta, hogy baja lenne, nyugodtan vetkőzött és állt bele a lavórba, ahogyan szokott. A néni ezúttal kicsit figyelmesebben súrolta és törölgette törölgette végig a nagy, lomha testet, mintha kívülről fölfedezhetne rajta valami jelet.

A szombatot és vasárnapot kétségbeesett találgatással töltötte, és el-
tervezte, hogy hétfőn mindenképpen megkeres egy orvost a kórházban. Titokban abban reménykedett, hogy addig minden megoldódik. Most az egy-
szer nem bánta volna, ha szerencsétlen Edu összemaszatolja a lepedőt, vagy felkelti őt éjszaka, hogy adjon neki tiszta egy hálóinget. De semmi ilyesmi nem történt: Edu hortyogva, kitakarózva aludt. Hiába bámulta a néni álmatlanul a homályban a nagy, párolgó testet, Edu csak akkor adhatott volna vá-
laszt, ha képes lett volna felfogni a kérdés értelmét. De hát hogy lehetett volna egyáltalán rákérdezni arra, amit Eduval kapcsolatban még soha senki sem hozott szóba, hiszen mindenki úgy tekintett rá, mint valami koravén, csúf kisgyerekre, vagy szelíd, de ostoba háziállatra. Most hirtelen bebizo-
nyosodott, hogy Edu igenis nő. Felnőtt, termékeny asszony. Mintha a lelenc kislány családba érkezésével hirtelen megszűnt volna Edu addig soha meg
nem kérdőjelezett gyerek-státusza és óhatatlanul szembe kellett volna nézni a kínos ténnyel, hogy vannak szexuális vágyai.

Edit néni egyedül Benkő főorvossal volt olyan viszonyban a kórházból, hogy segítséget kérhetett volna ehhez a szembenézéshez. Ez viszont újabb komoly kérdéseket vetett fel, arról ugyanis fogalma sem volt, Benkő doktort hogyan tudná elérni. Annak idején, amikor a hegyről a kórházba került dol-
gozni, Benkő főorvos osztályán kezdett, mint nővér. Ebből az időszakból szár-
maztak a leselejtezett kórházi ágyak is, amelyeken most a konyhában szolgáltak az artisták fekhelyéül. Az aljukon ott volt a Szülészet, nőgyógyá-
szat felirat, amin a Lantos jót röhögött a cipekedésnél. A két ágyrajáró

AKVÁRIUM

regényrészletek

fiatalembernek fogalma se lehetett róla, hogy a fejrész megsárgult rácsába hány vajúdó kismama kapaszkodott, hogy az ágyvégre akasztva hányféle kórlap lógott az utóbbi tíz évben. Sári néni, akinek sose született saját gyereke, nem is szívesen gondolt vissza erre az egész időszakra. A legtöbb nő-
30 vérrel ellentétben nem érdekelték az újszülöttek. Csak szájalmat ébresztettek benne azok a ráncos kis békák, ahogy öreges, ráncos kis fejüket forgatták a szoros pólyában. Akkor már jobban szót értett a nagyobbacskákkal, így került át a gyerekosztályra.

Benkő doktort még a hegyről, az intézetből ismerte. Havonta egyszer ő jött fel meghallgatni sztetoszkópjával a kicsiket, és ő állította ki az egészségügyi kartonját azoknak is, akiket nevelőszülők vittek el ideiglenesen vagy örökre.

Benkő doktor azonban még az ősszel eltűnt a kórházból, semmit sem lehetett tudni róla. Nem arról volt szó, hogy nem járt be többet, mert megszűnt volna a munkaviszonya: egyszerűen eltűnt. Azt suttogták, még a saját családja se tudott róla. Volt, aki szerint disszidált, mások szerint börtönbe zárták. Edit néni hirtelenjében nem is tudta, kiben bízhat meg annyira, hogy utána kérdezzen a doktornak. A gyerekosztályon senkiben, ebben biztos volt. Végül hétfő délután, mivel nem akart teljesen dolgavégezetlenül hazamenni, mégiscsak megkérdezte a fiatalabbik kis doktornőt, nem tud-e valamit a Benkő főorvos elvtársáról, mert olyan rég nem látta. A kis doktornő felhúzta vékonyra szedett, fekete szemöldökét, mint aki nagyon elcsodálkozik, mire a néni hozzátette, hogy csak azért kérdezi, mert ő tavaly azon az osztályon kezdett, és egy ideje valahogy nem látja a főorvos urat, vagyis elvtársat. A doktornő, aki a felettesei jelenlétében általában kissé ijedtnek tűnt, most némi éllel azt felelte, hogy nem tudja, úgy látszik, a főorvos *úr*, azaz *elvtárs* nem jár be a munkahelyére, de ez nem rá tartozik, és rendezgetni kezdte a papírjait.

Nem volt más hátra, mint fölmenni az Intézetbe, és tőlük elkérni Benkő doktor számát. Ott mindenki tudta az otthoni számot is, hiszen az orvos többször is jött ki sürgős esethez hozzájuk, főleg járványok alatt. Edit néni azonban csak a délutáni műszak után tudott kivillamosozni a Budai hegyekbe, és ezzel el is ment a keddi nap. Mire a telefonszámmal visszaért Pestre, későre járt, nyolc után nem illett telefonálni.

Már akkor ereszkedett a késő téli sötét, amikor a villamos végállomásról elindult a meredek úton hegyre. Odalent látszott a városa a hunyorgó fényekkel, a szürke ég alá feszülő füstjeivel, távoli utcáival. Olyan messzinek tűnt, mint az az alig másfél évvel ezelőtti élet, amelyben még nem szerepelt a kislány, az albérlők, és ami akkor ismétlődő hétköznapjaival szinte megváltoztathatatlanok tűnt. Most már nem cserélte volna vissza, de ha Edura gondolt és arra, hogy tulajdonképpen a változásokkal ő maga idézte elő a bajt, heves lelkifurdalást érzett.

Az intézetben dolgozók ráadásul rögtön szegény Eduról érdeklődtek, és csak másodjára kérdeztek rá a kis lelencre, csak akkor jutott eszükbe, hogy vajon a kis Vicácska hogy érzi magát. A néni azt felelte, mindenki jól van, csak a lányka elég vézna, és megnézték ugyan a kórházban, de ő azért megmutatná a Benkő doktornak is. Új nevelőtanár volt a kicsik szintjén, kérdezgetett mindenfélét, hogy milyen viszonyban voltak ők a Benkővel: jobb volt nem belebonyolódni a jövetel igazi okába.

31

A telefonszámot mindenesetre fölírták. Jött a következő kérdés, hogy honnan telefonáljon Benedek doktornak. Mert a kórházi vonalról nem volt tanácsos. A Hitközségi iroda mellett döntött, több heti témát szolgáltatva ezzel a szobában tartózkodó három asszonynak, akik csak annyit hallottak, hogy valakit sürgősen meg kellene vizsgálni, még hozzá a hasát. Magukban a kis lelencre tippeltek, hogy annak lehet valami baja, mert az Edunak sose volt, a néni meg nem nézette volna magát orvossal, csak ha meghal. Megvolt a véleménye mindről, és bár a kórházban nagy tisztelettel köszöntgetett nekik, és lám, ijedtében most is a Benkőt akarta előkeríteni, azért igazából úgy volt ezzel, mint a megrögzött ateisták. Végső kétségbeesésében néha eszébe jutott, hogy orvos is van a világon, de amint a dolgok jobbra fordultak, például ha most Edu menstruációja megjött volna, kicsit elszégyellte volna magát ezért a múlt gyöngeségért.

Új Forrás 2012/3 – Tóth Krisztina: Akvátium regényrészletek

Benkő doktorék légvonalban nem laktak messze, negyed óra sétával el lehetett jutni a Sziget utcáig. A Lehel tér túloldala, főleg az ottani utcák Duna felé eső szakasza azonban annyira más, úri világnak számított, hogy eszébe se jutott személyesen felkeresni őket.

Amikor a Sziget utcai négy szobás, társbérlet nélküli lakásban megcsörrent a telefon, mindenki összerezzent. A család egy ideje nem csak a hívásoktól félt, hanem különös módon magától a készüléktől is. A fekete bakelittelefon a hallban állt egy empire kisasztalon. Ha itt megállva, vagy akár a szomszédos nappali sarkában beszélgettek, lehalkították a hangjukat vagy automatikusan behúzták az ajtót, mintha akik attól tartanak, hogy nemcsak a távbeszélgetéseiket hallgatják le, hanem maga a telefonjuk is egy nagy lehallgató készülékként működik. Ezért aztán kicsit visolyogtak tőle, mondandójukat a lehető legrövidebbre fogták és igyekeztek hamar visszatenni a kagylót.

Benkőné vette föl. Először megörült a néniinek, aztán rögtön utána eszébe jutott, hogy hiszen ez az asszony most is a kórházban dolgozik, és lehetséges, hogy rajta keresztül próbálnak megtudni valamit, úgyhogy a hangja megkeményedett. Elmondta, hogy a férje sajnos átmenetileg nem dolgozik, de tud adni egy másik nevet és telefonszámot, bizonyára az az elvtárs is megfelel majd, kiváló kolléga. Magyarázatot nem adott, és három

mondat után elköszönt. Edit nénit a kétségbeesés fojtogatta, miközben érezte a hátán, hogy a három, látszólag munkába mélyedt asszony végig a beszélgetésre fülelt.

Hogy elkerülje a kérdéseket, felkapta az ételhordót és épp csak
32 elköszönt. Ment a folyosó túlsó végére a konyhai ablakhoz. Évek óta nem sírt, de most olyan reménytelen keserűség fojtogatta, hogy alig bírta visszatartani a könnyeit. Sose hitte volna, hogy a bizonytalanságnak ebben a sötét örvényében képes lesz elmosolyodni, hogy még most, a katasztrófa előtti pillanatokban is meg tudja nevetetni pár szó, de ez történt.

A mogorva konyhásnő, aki – tudta, hiszen ő maga is konyhán dolgozott – pofátlanul lopta haza a megmaradt adagokat, egy kézzel írt kartontáblát függesztett az ajtóra. Valaki az ebédre várakozók közül kisatírozta a t-betűt, ezért az ebédlő ajtajára az volt kifüggesztve, hogy *Az ingyen kosz csak egy főre jár.*

A második telefont már a Lantos gondnoki irodájából intézte, meglehetősen szűkszavúan, mert a Lantos közben meresztgette a szemét és a falórára mutogatott, hogy röviden, röviden, bármikor jöhetnek. Az orvos, akit a Benkőné ajánlott, nem a kórházból volt, egy másik klinikán dolgozott, Edit néninek és Edunak a következő hétre adott időpontot, amit a néni a gondnoki irodában még haladéknak érzett, hiszen egy hét alatt még mindig történhet valami, hazaérve, a kövér Edura tekintve azonban már ijesztő késlekedésnek, amiért mindnyájuknak fizetniük kell majd.

Lupus in fabula

A terhesség megszakításért az orvos háromszáz forintot szokott kérni, de miután megvizsgálta Edut, azt mondta a néninek, hogy legyen kétszáz, és nem muszáj rögtön kifizetni. Ez nagy megkönnyebbülés volt: azt jelentette, hogy a szovjet babát Vicácskának meg lehet venni akkor is, ha az Edut megoperálják.

A küretet a belvárosban, az orvos lakásán végezték, az ideiglenesen műtővé alakított hátsó szobában. Amikor leszálltak a Kossuth téren a Parlamentnél, a néninek eszébe jutott az első Budapesten töltött tél. A szülei elhozták a befagyott Dunához. Ő addig Miskolcon csak a Sajót látta, azt se jégtükörrel, úgyhogy mesebelien szépnek találta az egészet. A húga csecsemő volt akkor, nem is emlékezhetett erre. Most ott baktatott mellette, nem érdekelte a zajló jég, ahogy általában a zajló világ is elsodródott mellette.

A házmestertől tartani lehetett, ezért az orvos felesége a sarkon vára őket, mintha vendégek volnának. Nehéz volt ugyan elképzelni, hogy ehhez a jómódú családhoz jönnék vizitelni, de legalább elkerülték a kérdezősködést. Edu óvatosan lépkedett a bakancsában, fogalma sem volt a rá váró beavat-

kozásról. Edit néni azt mondta neki, hogy ki kell venni valamit a hasából, ami igaz is volt. Edu nem firtatta, hogy mit. Azt képzelte, még ez is a cigarettától van, annyit ijesztgették vele, mielőtt leszokott.

Kapott egy nyugtatót és valami érzéstelenítőt, de az orvos azt mondta, mélyaltatást itthon nem tud végezni, ezért fájdalmat valószínűleg érezni fog. Arra azonban senki nem számított, hogy a kábult Edu egyszer csak lekászálódik az ágyról a belső szobában, és meztelen alsótesttel elindul kifelé, amíg az orvos a lepedő mögött bemosakszik. A nővér az előszobában érte utol, és Edit néni erős kísértést érzett, hogy ezt jelnek tekintse. Ha Edunak volt ereje kijönni, akkor Edu fél, az Úristen pedig valamiért azt akarja, hogy az a gyerek bent maradjon ennek a szerencsétlennek a méhében. Ha az asszisztensnő nem vezeti vissza határozottan a lányt, a néni bizonyosan megfutamodik és engedi, hogy kicsússzon a kezéből az irányítás. Így csak kuporgott tovább a kényelmetlen széken és bámult a lakás mélye felé, mintha a kiszűrődő hangokból próbálná kikövetkeztetni, mi zajlik bent. Edut két órán át hagyták pihenni, aztán kora délután az orvos azt mondta, most már viheti haza, csak feküdjön egy pár órát.

Visszafelé is villamosoztak, de szerencsére volt ülőhely. A kaulauzó olyan szúrósan nézett rájuk, mintha tudta volna, honnan jönnek. A hideg fényben Edu halálosan sápadtnak és meglepően öregnek is tűnt, mintha minden vér és élet távozott volna a testéből. Otthon a néni lefektette, aztán csinált neki pürét. Maga sem gondolta végig, hogy miért épp krumplipürét főzött, de a döntésben benne volt az is, hogy diétás koszt legyen, hiszen Jóska bácsinak azt kell majd mondani este, hogy szegény Edu a hasát fájlalja. Jóska bácsi nem kérdezett meg, hogy mitől fáj az Edu hasa: egész este azzal volt elfoglalva, hogy az artistákat lesse, mert tartoztak a bérrel. Későn feküdtek, Edu már ájultan aludt lába között a vastag, pelenka nagyságú kötéssel.

Másnap Jóska bácsi korán elment, a néni is sietett a kórházba, mert egyrészt össze kellett készítenie a kislány holmiját a hazajövetelhez, másrészt elvégezni Edu munkáját, akinek betegségét nem akarta bejelenteni, ha nem kérdeznek direkt rá. Egy nap gyengélkedés belefért, Edunak csak másnap este kezdődött volna a következő éjjeli műszak.

Reggel későn ébredt, akkor is csak arra, hogy átnedvesedett alatta a lepedő. Kikászálódott az ágyból, hogy lehúzza és kicserélje az ágyneműt. Meglepődve vette észre a padlóra csöpögött alvadt vért. Ijedten hajolt le megnézni és egyenesedett rögtön fel az egész alhasát átjáró fájdalomtól. Edit nénit szólongatta, de senki nem volt otthon. Ezt rögtön kitalálhatta volna az asztalra kikészített tejeskávéból és kifliből. Mélyebben a lába közé szorította az átvérzett rongyot, és felvette a pongyolát. Óvatosan kikémlelt

az ajtó üvegén, hogy nincsenek-e otthon az artisták, aztán áttotyogott a konyhába, hogy a falikútba dobja a véres lepedőt. Közben mindenütt pötttyöket hagyott maga után, úgyhogy jobb híján a konyharuhát tette be a lába közé, és az elázott rongyot a lepedő mellé dobta.

34 Görnyedezve rájuk engedte a vizet, mert a kórházban megtanulta, hogy ha a vér beleszi magát a vászonba, utána nagyon nehéz kiszedni.

Éppen sikerült magára ügyeskednie a pongyolát, amikor újabb adag vér buggyant ki belőle és végigfolyt a lábszárán. Ugyanabban a pillanatban valaki zörgetni kezdett a bejárati ajtón. Edu kétségbeesetten nézett körbe, és a papucsával megpróbálta elsikálni a kövön a vérfoltokat. Megrémült, hogy esetleg az artisták jöttek meg. Az a valaki megint zörgetett, átment a gangon szobaablakhoz, és ott kukucskált befelé. Edu a körvonalaiából látta, hogy egy nő. Többet nem tudott kivenni, de arra gondolt, hogy ha nem is a néni, segítséget azért lehet kérni tőle, mégse olyan, mintha a bérlők valamelyike vagy a bácsi jönne haza. Tudta, hogy a havibajról férfiak előtt nem illik beszélni, de azt nem fogta fel, hogy ami most vele történik, az nem a szokásos vérzés.

A nő megint zörgetett, most már hangosabban, és Edit nénit szólongatta. Edu, óvatosan csoszogva, hogy a rongy ki ne essen a lába közül, az ajtóhoz araszolt, és azon keresztül mondta, hogy senki nincs itthon. A hang azt válaszolta, hogy azért szeretne beadni valamit.

Edu résnyire kinyitotta az ajtót és át akarta venni azt a valamit, de meglepve látta, hogy az egy nagy, ládaszerű csomag. A nő Marika volt, a Lantosné lánya. Óvatosan beljebb nyomta az ajtót, és megpillantotta a vérző Edut. Hamar besurrant, letette a földre a nagy dobozt, és riadtan meresztette a szemét az összepötttyözött konyhakőre.

Marikának, a Lantosék lányának volt valami titokzatos betegsége, amitől az arcán bizonyos időnként egy álarc-szerű rajzolat jelent meg, a bőrét pedig vörhenyes, domború kiütések borították el. Lantosné ugyan azt mondta ilyenkor, hogy ez sima csalánkiütés, de Edit néni régóta sejtette, hogy ez valami komolyabb baj. Annakidején Miskolcon lakott a közelükben egy ilyen lány, bőrfarkasnak nevezték a baját, és senki se akarta elvenni, mert attól féltek, szőrös gyerekeket szül majd. Akkoriban Edu még a világon se volt, Edit néni anyja pedig azt mondta a lányra, hogy szerinte az ilyennek még gyereke se lehet. Nem lett igaza, később a bőrfarkasos nő három egészséges kisfiút szült egy péknek, de a háborúban mind az ötüket megölték.

Marika arcán most is ott volt a két szétterülő, szabályos folt, ami csak felerősítette a döbbséget, lárvaszerű arckifejezést. Edu azt mondta, fáj a hasa, és a falikútra mutatott, mint aki azt bizonygatja, hogy volt egy kis

baleset, de már el is kezdte rendbe hozni a konyhát. Aztán lenézett, észre- vette, hogy mind a két lábán sűrű pataokban folyik alá a vér, és ijesztő torokhangon sírni kezdett.

Marika leültette, és megkereste a szobai szekrényben a vattát, aztán nekilátott takarítani. Azt mondta, a lepedőt meg a hálót is ki kell főzni. Egy hatalmas lábas a tűzhelyen állt. Edit néni előző este abban főzte ki a krumplit, és a vizet félretette, hogy ágyneműt keményítsen benne. Marika ki akarta önteni a megkocsonyásodott lét, mire Edu újra bömbölni kezdett, hogy azt nem szabad, és hogy abba a lábába ruhát se szabad beletenni, mert abból nagyon nagy baj lesz. Olyan artikulátlan hangon óbégatott, hogy Marika végül elvesztette a türelmét, és visszadobálta a véres vásznakat a falikútba. Csak a konyhakövet törölte, aztán segítette Edunak felöltözni.

Amikor elment, Edu behozta a vécéből a nagy bádofgazekat, beledobálta a ruhákat, és mindent becipelt a belső szobába, nehogy az artisták meglássák, mi zajlott itt.

A néni délután mindent rendbe hozott és bekísérte Edut a kórházba az éjjeli műszakra. Rezzentelen arccal felelgetett mindenkinek, aki rákérdezett, mi a baja volt tegnap a húgának. Kis hasmenés, már vége is.

Fél év múlva a tárgyaláson is végig fegyelmezetten válaszolt, és amikor a doktorral szembesítették, azt vallotta, hogy a magzat már halott volt, az orvos pedig nem fogadott el egy fillért sem. Fogalma sem volt, ki lehetett a feljelentő. Leginkább a Lantosra gyanakodott, emlékezett ugyanis arra a második telefonhívásra, amit a Feri munkahelyi telefonjáról bonyolított. De fölmerültek lehetőségként a hitközségi irodán dolgozó asszonyok is, sőt, a kórházból a nővérek. Rengeteg arc felmerült a képzeletében, és mérlegelte ezeknek az arcoknak minden rezdülését. Újra és újra felvonultatta magában őket, de a Lantos Marika maszkos, gyulladt arca soha nem volt közöttük.

FRANCIAKERT

A gesztenyesor másik oldalán
sétálok, mint tavaly nyáron veled,
most október van, kicsit hűvösebb,
mégis méztiszta késő délután,

a Felfedezők Parkja épp bezár,
ezért a szomszédos utcán megyek,
- két éve most először nélküled -,
az Avenue de l'Observatoire

járdáján a Luxembourg-kert felé:
kerítésén arany lándzsahegyek,
hidegen és precízen fénylenek,
s vannak határt a kint és bent közé.

Most már nélküled is mindig veled:
obszervatórium, kaland helyett.

GENERÁCIÓK

Bakonyi börleszk: kedvesem jövőendő
exanyós-apósával parolázunk,
gyerekkorom lankái, nyárutó,
a trágyázott föld ismerős szaga,
aztán a nagyszüleim egykori
hálószobájában fekszünk az ágyba,
e megszokott megszokhatatlanságban,
az odafönn pulzáló csillagok
és lenn az elektromos fogkefénk
kék villódzása közt álmatlanul
forgolódva fülelem odakintről
a mindig esetleges kutya torkán
feltörő örök kutyaugatást.

37

SZÉTKÖLTÖZÉS

Előbb az önkéntelen pillanatokból fogytunk ki,
aztán a megoldásokból, majd az ötletekből,
a védekezésből, és végezetül
a vádakból is. Ücsörögtünk a csupasz
parkettán, a kutya körberohangált,
leült, csak a farka kopogott
a lakkozott fakockamintán.
Elgurítottam neki a labdát,
utánarohant, a szájába vette,
és nem hozta vissza,
csak állt, nézett értetlenül.

Apa szép. Arca van és karja. Apa gyönyörű táskája csak lóg az ég vállán. Lopnék belőle. Mindig bezárta. Hallom a csatot, ha csattan. Vért, ha hull. Tenyeret a sóban. Leves nélküli kanalat a nyelvre. Apa rajzol. A halál apró

38 Szabó Imola Julianna

HA LENNÉL

pálcikás. Fekete csíkos körhasú. Szeretem, ahogy nevetve ezen, ahogy mondana valami hirtelent. Apa álmosan ébredne, ha nem kelteném fel. Méz lenne a kasban, var-

ratlan lyukas nadrág. Föld alatt lakó hőscincér, aki énekel a halálért. Apa átmenet. Ősz van és tavasz. Télbe fagyott ízület. Az alkonyat karjain könyvek pihennek. Az utca árnyéka, ahogy körbevonja a Földet. Apa ma nem tudom, hogy miért, de már nem evett. Bomlik, mint a kenyér karéja. Vékony, mint a patakparti ér. Apa mintha már nincs, nem is lenne. Csak ül. Minden naftalinos kirakat, grammokban mérik a mámort, ingyen adják a szavakat. Papucs, boka és fehér vakolat. A tisztaság megmossa ajkait a testben. Szagolni lenne jó. Vagy legalább ismerni a lehetet, amit elengedek. Fekszik. Nézi a novembert. Bajsza van és kupakja. Könyörög a túlért, ha lenne híd, ami odavinne bárkit, aki nem találja az utat. A hó betakarja a kabátom, mintha a keze lenne. Talán nem ő, és mégsem az. Oldalt fekszik, szótlán és szagtalan csendben. Alszik és ébred. Keres, és már nem talál. Kérdez valakiről, akit már nem lát. A csempék kártyaként ölelik körbe a várat. Nem engedünk be senkit. Szabadság már az is, ha van sehova. Apa rémült arccal egy poharat kér. Török a szilánk a szememben. Cukor szaga a kezemnek. A morzsalék édes vére. Apa csodaszép. Néz maga elé. Számolja az ujjait. Kettőnél elakad. Sose voltunk hárman. Most is csak ülünk, kettesben. A haja hosszú és már krétaporos játszótér. Cigaretta illata a bőr labirintusán. Hidegen nedves kéz fonódik apró tenyerembe, mintha már az enyém lenne. Apa olyan színes, mint a régi házunk ajtaja. Ceruzavonal a székeken. A kerti fa gyökértelen teste. Húsleves folyik a konyhán, mint anyám könnye. Csendesen vonul végig a szakadás. Papírok a bőrdömbben. Könyvek lapjain a mondatok, amiket csak a szájából ismertem. Apa halkul, mint ahogy az érintése tompul az arcomon. Árnyék lesz a folyosó hűvösén. Fogy és eltűnik, mint a Hold reggelre. És én már csak Nap lehetek, ugyanabban a világban élünk, de már nem egyszerre.

Végül az erkélyre vittük az üvegházat.
Akkoriban derült ki: ott is elfér.

Azóta nem gyűjtjük ládaszám a fényt,
a lakás zsúfolt és komposztmeleg,
amit közösen ültettünk, kinőtt már rég.

A nagyok is messze költöztek innen,
mert mind átlátszóvá váltak, és nem
bírták ki, pont úgy, mint mi
az esti meséket, amiktől halottaink
csontjai hatalmassá nőttek.

Így sok éve, hogy házon kívül
neveljük a múltat, ezt a játékká
dermedt otthont, benne a fénnel,
amit a nagyok helyettünk felhalmoztak.

KÖRTÉR

40 Nem tervezel hetekkel előre, épp elég,
hogy tudod, holnap még nem szedik fel
az idegrögöket, amik a házadba vezetnek.

Medvecsapdákat állítasz birtokon belül,
precízen, minden megszólalás elé egyet.
Máskor meg süketnek tetteted magad.

Szerdánként rendre elátkozod a bajszos
gyereket, aki a fészerből vigyorog rád.
Valami rokon lehet, vagy hasonmás,
de magadra ismersz benne. Az emlékezés
mint a klopfolás: kilapított bárány a szív.

A fej körtérré változik, benne egy troli,
egyéb kötőtpályások. Tervek helyett
előzés, piros lámpák, szmog,
elmebeteg menetrend.

LÉGSZOMJ

41

A bolondod voltam, mikor bátor voltál és hős:
direkt lekapcsoltam a villanyt, hogy csókot adjak
a szádra, nem törődve undorral és félelemmel,
amit a család sugárzott
(nagyanyámat el is temettük még azon a télen),
nem voltam több négynél, és nem tudtam még
a magassarkú lányokról, akik álmodban fürdettek,
hogy alig kaptál levegőt.

Azóta belefagytak szemedbe a könnyek,
vagyis én így magyarázom azt a csillogást,
mintha nem tudnánk, hogy a szeretet is csak
idegállapot, és az álmaid rögzültek valós
emlékké ott benn.

Megnőni halál, a gyereknek ezt mondom majd,
hogy tanuljon, míg ki nem fehéredik az arca
a fertőtlenítőtől. Mert nincsenek itt titkok,
csak az, hogy hallgatsz húsz éve, mint egy
elaltatott korcs.

De amikor majd újra szóba hozod a fehérre
meszelt, kicsempézett gyerekkort, azt hazudom,
hogy emlékszem rá(d), pedig dehogy, dehogy.

A nagybátyámmal, akiről gyerekkorom óta nem maradt más emlékem, mint egy szégyellős, kapkodó mozdulat, amellyel tarkopasz fején végigsimított, csak egyszer találkoztam azután, hogy Amerikába költözött. Évekig remélte,

hogy az Újvilág csodadoktorai kikúrálják a rákból, de hogy az állapota rosszabbodni kezdett, felült egy gépre, és a maga ráérős, aprólékos módján sorra elköszönt tőlünk.

42 Burns Katalin

CSIRKECSONT ESŐ

Engem egy italkimérésbe vitt el, egy lepusztult, cefreszagú józsefvárosi ivóba, amelynek légköre nem oldotta azt a furcsa helyzetet, hogy egy már elfeledett családtagtól kellett véglegesen búcsút vennem.

A söröskorsóm mögül nyugtalanul vizsgálgattam Mihály nagybátyám: széles karimájú kalap borította a fejét, de ezzel a különlegességgel a kocsma amúgy is sokszínű közegéből egyáltalán nem tűnt ki. Ellágyulva nézett körül, míg a maga elé sorakoztatott három, gyűszűnyi poháron kopogtatott a körmével.

– Hiányoznak odakint az efféle lepukkant kricsmik – jegyezte meg erőltetett derúval, és felhajtotta az első kupicát. – Őt voltál, amikor elmentem. Nem lehet mondani, hogy jól ismernénk egymást, de az öcsém gyereke vagy, segíteni akarok. Ezer dollárra gondoltam. Egy összegben, készpénzben juttatom el Budapestre egy ismerőssel, itt a cím. Csak annyit kell tenned, hogy érte mész. A temetésemre azért eljöhetsz. Itthon tervezem – terelte el szemérmesen a pénzről a szót.

A söröskorsó csillogó szélére meredtem, oda, ahová a számat tettem minden egyes kortynál. A temetésre gondoltam, a kipárnázott koporsóra, a végtelenített gyászzenére a ravatalozóban. A kopasz fejére gondoltam ott, a kalap alatt. Mihály nagybátyám átnyúlt a pulton, hideg, dohányszagú ujját az állam alá tolta, és sután megcirógatott.

– Nem lenne egyszerűbb a pénzt a bankszámlámra utalni? – csúszott ki a számon az első gondolat. Egy darabig győzködtem is arról, hogy idegen közvetítőre semmi szükség, de ő hajthatatlan volt. Tenyerét a pultra tette, és ellentmondást nem tűrően ennyit mondott:

A halottak akarata szent, angyalom.

Másfél hónap múlva halálozott el, október első hetében, a vártnál valamivel hamarabb. Nem ébredt fel az altatásból.

A megadott címen egy belvárosi lakást találtam, amely egyben a Medika Kft. hivatalos székhelye is volt. Egy fekete poncsóba burkolózott öreg hölgy, akit afféle ajtónállóknak gondoltam, minden szó nélkül beengedett, és egy félig

tárt szobaajtóhoz kísért. Az elfüggönyözött szobában, a lassan mozduló paplan alól vállas nőalak kecmertett ki, aztán az ágyból előbújt egy jóval vékonyabb férfi is, kinyújtózott, és úgy ahogy volt, atlétában jött az ajtóhoz. Rám hunyorgott; krétafehér bőrétől sötéten elütött a borosta. Átvonultunk az L alakú nappalin, ahol könyvhalmok és nyitott bőröndök hevertek szanaszét, de középen – mint egy álombeli lomtalanítás helyszínén – patyolattiszta fogorvosi szék magasodott.

– A feleségem fogorvos –, magyarázta a férfi. – A téli hónapokat mindig itt töltjük, akkor is praktizál.

Egy fülkényi helyiségbe értünk, melynek bútorzata mindössze egy sublót és egy összecsukható, műbőrbevonatú ágy volt, kerek nyílással a fejrészénél.

– Mihállyal jóban voltunk –, kezdett egy jól begyakorolt szövegbe, amiből, attól tartottam, akár méretes gyászbeszéd is kerekedhet. – Minden héten eljött hozzám masszázusra. Amikor utoljára találkoztunk, eldöntötte, hogy az ezer dollár mellé, külön ajándékként fizet egy kezelést is. Várjon még! – lépett utánam, amikor fejcsóválva kifelé vettem az irányt. – Itt van a pénzesboríték is, a kisszekrény tetején. Mihály kifejezett kérése volt a masszázs, ragaszkodott hozzá. És a halottak akarata szent dolog.

Az amerikai magyarok jellegzetes, dallamos beszédstílusa csak most, a sietősen egymásba fűzött mondatok közben tűnt fel. A masszőr idősebb volt, mint elsőre gondoltam: ahogy beszélt, az arcán finom, vékonyka ráncok futottak végig, a tekintete egyszerre volt elszánt és kérlelő.

Mély levegőt vettem, a sarokba ledobtam a táskámat, és arra egyenként a ruháimat is. Lehasaltam, arcomat a kerek nyílásba igazítottam. Hallottam, amint a masszőr a tégelyekkel babrál, ide-oda lépked az ágy körül, valamit feldönt. A bőröm összerándult határozott, körkörösén haladó ujjai alatt. A kőkockás padlón beletörődve figyeltem szétfoszló árnyékát, csontos lábfejeit.

Nagybátyám a teste hazaszállításáról, a temetésről jó előre gondoskodott. Az ivóban, ahol utoljára láttam őt, már olyan érzésem volt, mintha teljes valójában nem is lett volna jelen; az egész arca soha nem látszott, mindig csak a szeme villant elő, vagy a titokzatosan mosolygó szája bukkant ki a vacak, túl-méretezett kalap alól, és ahogy esteledett, az ivóban a világítással is spóroltak.

– Túlságosan is megszoktam már odaát – kezdte magyarázni sokadszorra, miért hanyagolta eddig a kapcsolatunkat. – Nehezemre esik a hosszú utazás, és drága is. Pedig szívesen jöttem volna, főleg apád miatt. Nála jobb szakáccsal nem találkoztam azóta sem. Tudod, hogy a szomszédaim magyarok?

Sokáig a telefonvonalunk is közös volt. Csirkét is felesben vettünk. A csirkelevest csakis én készítem el, más nem érti a módját. Tálra pakolom a húst, a lábat, a nyakat, a bõrrel együtt. Külön tálalom a zöldséget, ahogy apád is. Így kell azt. A lé meg úgy jó, ha majdnem ehetetlenül forrón szervírozzák.

44 Szórakozottan nézegette a pálinkáspoharak aljára gyúlt apró folyadékgyûrût.

– Félsz? – kérdeztem óvatosan, és a hangomba észrevétlenül valami régen kinõtt, kislánykori gyengédség keveredett.

– Félek.

Ujjai közé vette az egyik poharat, egészen a tetejére fordította a szája fölött, majd végtelen türelemmel kívárta, amíg a csepp végiggördül a falán, és a nyelvére hullik. Egy színpadias mozdulattal magához intett. Készségesen áthajoltam a sörömön, bár aligha húzódhattam volna még közelebb.

– Tudod, az utcámban lakik egy öregasszony. Ha leülök a háza elé, feketekávét hoz ki nekem: erõset, kicsi pohárban. Egyébként óráig ül bent, a sötétben. Kíváncsi volnék rá, mit csinál ott, de bekéredzkedni nem merek. Na, és ott a tenger, úgy kétszáz méterre a háztól. Minden este lemegyek a partra, és nem tudom róla levenni a szemem, fõleg, ha vihar van. Rohanni kell haza, a tetõ alá, de muszáj látni a hullámokat, a mohó, mindent bezabáló kékséget. Látni akarom minden nap, de félek tõle, elmondhatatlanul. A halállal is eddig jutottam.

Végül nem láttam mást a nagybátyámból, csak egy fáradt, megadó mosolyt, ahogy a fejét kissé elõre döntötte, és az arca majdnem egészen a kalap takarásába került. Egyik pillanatról a másikra erõt vett rajtam az ingerültség, hirtelen kedvem támadt a nagykarimájú kalapot leverni a fejérõl, de legalábbis mondani valami illetlent, valami kizõkkentõt. Nehéz lett volna eldõntenem, hogy a sajnálat, a halálos kórral szembeni tehetetlenség bosszantott-e így fel, vagy Mihály különc végrendelete, hogy az utolsó pillanatban megjelenve eljåtssza a jótékony rokon szerepét, de az örökség átvételének önkényesen megszabott körülményeihez makacsul ragaszkodik. Dermedt mosollyal várokoztunk mindketten a poharaink mögött. Majdnem biztos voltam benne, hogy ha még sokáig csendben maradok, a nagybátyám eltûnik a szemem elõl, egyszerűen semmivé foszlik ott, a pult túloldalán.

– Masszíroztak már téged? Csak mert nagyon le vagy tapadva ám – szólt a masszõr rekedten. Aztán hirtelen nagyobb nyomást érezkeltem a hátamon, akkorát, hogy elsõre az összes levegõ kipréselõdött a tüdőmbõl. A masszõr lábai a padlóról eltûntek, egész testével rám kuporodott, térdeivel a csípõmet fogta közre, homlokát erõsen a hátam közepébe nyomta, kezei pedig a hónom alatti szöveteket dagasztották.

– A nyirokmirigyeket stimulálom – hallottam az erőlködéstől elfojtott hangot, miközben az ujjai alig észrevehetően haladtak felfelé. Ennél erősebb fizikai fájdalmat és zsibbadást még sohasem éreztem, de nem adtam jelét, nem jaidultam föl. Amióta csak megérkeztem ide, a nagybátyám észrevétlenül, mint a híg füst, átjárta a gondolataimat, de ezen a masszáz-
 ágyon, arccal lefelé fekve, ahol a testi és a lelki kényelmetlenségek egyszerre jelentkeztek, az alakja hirtelen mindennél hangsúlyosabbá vált. A kalapkarima az arcát most már teljesen elfedte, hiába kutattam a konkrét arcvonások után, csak valami halvány benyomás jött elő, foltszerűen, mint egy hőfénykép, a gyerekszobámról, a kislámpáról, nyirkos tenyeremről a kopasz feje búbján. A szemem átforrósodott a könnyektől, az orromból elindult valami, egyre vékonyabbra nyúlt, mélyebbre és mélyebbre ereszkedett, mint egy pók, míg csak meg nem állapodott legalul, a kőkockákon. Nem tudtam mire vélni az érzések feltörését, kerestem, mi köze lehet Mihály végakaratahoz, amiről csak most kezdett igazán fogalmam lenni. A hátam közepén hideg nyílás tátongott, a levegő szabadon járt ki-be rajta, mint a huzat. Nem tudtam befedni, ahogy a könnyeimet sem törölhettem le az arcomról, csak hagytam, hogy egymás után, a súlyuknál fogva leváljanak, és a padlóra csöppenjenek.

– Még mindig stimulálom – bukkant elő a masszőr feje valahol a vállam magasságában. A hátamon a nyílás bezárult, összehúzódott, mint egy seb. A bizsergés fokozatosan záporrá duzzadt; keményen kopogva, mégis jólesően érték csupasz bőrömet a jeges, éles cseppek, az apró csontszilánkok, a derekamtól egészen a lapockáimig. A masszőr az utolsó mozdulat után lekecmergett a hátamról.

– Balra lesz a mosdó, ha már készen vagy. Kint várok addig – mondta, mielőtt a hátamra terített volna egy törölközőt. A fal i tükörben a szemeim bágyadtnak tűntek, az arcom kipirult, körben ragacsos, vörös csíkot hagyott az ágy nyílásának lenyomata. A könnyes arcomat, ezt a ritka látványt csak addig tanulmányoztam a tükörben, amíg elő nem kerestem egy zsebkendőt, ki nem fújtam az orromat. Most már alig tulajdonítottam jelentőséget annak, hogy félmegtelenül közlekedek egy idegen lakásban, ahová félórája még mit sem sejtve érkeztem meg, és az sem zavart, hogy kifelé menet a fekete poncsós öreghölgyre rányitottam a vécéajtót; a fekete rojtokat összerántva magán, hollófejét oldalt döntve lövellt rám egy számonkérő pillantást.

A masszőr az előszobában várt, kezében a borítékkal.

– Biztos nem akarja, hogy a feleségem megnézze a fogait? – kérdezte szolgálatkészen.

– Biztos – feleltem gyorsan, és ahogy a nemrég átélt kínokra gondoltam, álmétkodva méregettem a madárcsontú emberke apró tagjait.

– Tessék – nyújtotta át a pénzesborítékot, és finoman megveregette a vállamat. – Mondtam, ugye, hogy nem árt meg.

46 A borítékot a lépcsőházban bontottam ki. Nem találtam benne mást, csak az összehajtott, egymás mellé simuló bankjegyeket. Az utcai forgalomba érve leengedtem a hajamat, hogy az arcomat körbefutó, egyre halványuló lenyomatot eltakarjam.

gyűrű köd

úgy álltam ott, mint mikor
növény volt még ha ember és állat
koronák, nádak, ágbogak itták az
alkonyi nyirkos láthatárt
gyöngyként füzér valósággá szökött
ujjaim hegyén a szemcsés télelő
gyűrűim számolom, tölgyöltő emberöltő
ereszek metruma lett a lélegzés
kócos ágacsok szanaszét tagjaim
seregni sötét bodza a hajam szítál
szítál ha még arcomra rejtezőm
táulásra indulásra nincs idő
maradni áltat korhadni kezd
lábam, bokám, eláztat
ez az erdőnyi nedves hallgatás
sűrű avarra érlel testet-akarásom
marad gyűrű köd köröttem és
fát ölelésem, fát hallgatásom

Herold Eszter 47

szökik a fény hajadból

szökik a fény hajadból
szemedben nem ugyanaz a tenger
megviselni kezd a körkörös
apály-dagály
a vitorlák imbolygó
érkezése távozása
morajlik benned minden éjjel
minden nap nem szűnő
kagylósuttogás -
messze messze mennél
kavicsnak dőlve dűnéket számolnál
egyre mégis
még vizes homokban hagyott
szökő lépteid után szaladsz

kergetni fáradsz, kívárni nem tudod míg
a sós víz arcodat kristállyá rendezi

A SZEMEM FÉNYE

A szemem fénye
talán gyöngé
térül túlról
fordul olykor
fenn a gőgbe
tenger-könnye
mossa mélység
gyöngye hull a
könnyű levegőbe
A tengelye görbe
mint az idő
körbe-körbe
tekint hátra
s fut előre
nem csoda ha
behúz a csőbe

FOGYÓ HOLD

Felismerte a feketenőt, hiába rejtegettem
elhibázott sorokban, vízfelszín alatt.
A visszafojtott források feltörtek,
kivágódott az összes ablakszárny.

Engesztelem érte a Napot,
nekem fáj jobban: az a szó, hogy hajnal,
fényből van. Szétárad. Gyógyítóbb szó,
mint a reggel, melynek kételyek szövik
egymáshoz hangjait. De hiába mondogatom,
hold maradok a képzelet örök éjszakájában.

ÉRKEZŐK

Sötétkék csácsogás a tó körül,
Mint ezernyi zajongó szellem
Cseveg a sok vízi madár.
Hajad ujjaim közt gesztenye
Selyemfonál, hallgatjuk ezt
A csőrökből kelt bábeli zűrzavart,
A part és az éj kibogozhatatlan
Szálai lassan összenőnek, míg
Harangszóra szóttan indulunk.

A HÁZ

egy mosoly végigvonaglik a házon
pedig csak vak üveg a kibontott éjszaka
valaki örökkön jár a fal tövében léptei
televérzik a gonosz virágokat
konok zajtalan indulat fenn a fákon
az avar közt a kertben kinn a körúton
és valaki örökkön jár a fal tövében

Gépel valamit a közös laptopon, a szalonban várom, hogy odaférhessek, hogy válaszolhassak azoknak, akik azt írják, hiányzom, például azt lehet erre válaszolni, hogy nekem is te. Fehér ingben ír a lánynak, akivel csálja a feleségét.

A nőt, aki még az ingjét vasalta. Ideges vagyok, nem tudom használni az elektromos készülékeimet, ez már megint egy olyan ország, ahol konverter kell a konnektorhoz, de ezen a nyelven nem beszélek.

Zilahi Anna 51

HARMADNAP

Nem is beszélünk két napig, pedig egy helyen lakunk, ezen az idegen kontinensen, ahol a zászlókat két napja félárbocon tépi a szél. Júli négy van, tömeg az utcákon, mindenki hazafi, várják a tüzijátékot, ilyen a függetlenség. Két napja érkeztünk és még nem szóltunk egymáshoz egy szót sem, később persze elmeséli, miközben a pultra támaszkodva próbál felállni a konyhában, hogy az ágyából magatehetetlenül milyen módszerekkel próbált meg átüzenni az én szobámba, hogy legalább egy pohár vizet vigyek be neki, enni úgy sem tudna. Ahogy feküdt, rálátott a folyosóra, és be a fürdőszobájába, talán már akkor nekifogott a távolságok felmérésének, például hogy a konnektor és a vízzel telt kád között egy konverterrel bedugott hajszárító a lépték.

Vártam a csomagomra, borzongtam, ahogy a futószalag kiköpdöste a másokét, végül az enyém nem jött. Elkallódott. Mégis, a biztonsági ellenőrzésre engem szemeltek ki, talán az üveg duty free bor miatt. Fogták, szétpakolták a kézipoggyászom. Először a pénztárcámat nézte át az egyenruhás szőke fiú. Kiemelt egy pfenniget meg egy forintot, hangosan eltöprengett, ez most ugyanaz a pénznem-e. Legalább otthon kipakolhattam volna. A kopejkánál már inkább nem is kérdezett semmit. Katonás sorba rakta az előke-rülő személyes tárgyakat, talán valami rendszer szerint követték egymást, fésű, lipbalm, napolaj, képek, óvszer. Erre nem tett megjegyzést, csak vigyorgott, és inkább megpróbálta kiolvasni a jegyzeteimből azt az egy sort, ami idézőjelben volt, *háurmád nâpdzsá ném észek, szé szoukát, szé kívszet*.

Ez az inges pedig, aki épp egy duty free bort tölt kétfelé, pont azért rokkant meg, mert minden rendben ment vele a reptéren, de később, már a vendéglakás harmadik emeleti lépcsőfordulójában a háta nem bírta tovább a bőrrönd hurcolását, noha nem lett volna több hátra, csak egy félemelet. Az ő holmiját nem szívesen vizsgáltam volna át, jobb nem tudni, mi bújik meg az élre hajtott nadrágok farzsebében. Felvonszolta a csomagot, beállította a szobája északi sarkába, megírt egy e-mailt a feleségének meg a lánynak. Miközben én a szalonban várok, megírja nekik, ne jöjjenek, aztán nem kel fel,

csak harmadnapra. Amikor pedig felkel, minden lehetséges berendezésre ráhajolva közlekedik, és én megkérdem ezt a férfit, akinek a mellkasáig érek, hogy megtartsam-e a vállamon.

52 Ahogy a félárbc a zászlót, például úgy. Még mindig nem vonták fel őket, az összes állam területén gyászolják a szenátort, aki meghalt a nemzeti ünnep előtt, már nem élhette meg, satöbbi. Hamar elfogadom bárminek a hiányát, de azért néhány ruhadarab jól jött volna. Mondjuk a két odaveszett kedvenc sál, igaz nem szeretek kötődni, bár ez nem szeretet kérdése, vagy pont azé. Megfordult a fejemben, hogy a gépelő férfit kérem meg, hogy a pénzből, amit a biztosító átutalt az eltűnt poggyász után, hozzon nekem minden ruhaneműből kettőt, rövid tájékoztatás után, hogy stílusra leginkább úgy öltöznék mint ő és a méretem M-es. Ám miután elmesélte, hogy az érkezése óta nem evett, és ez a bor az itt töltött napok első korty folyadéka, elszégyelltem magam.

A kérdésemre, hogy rám támaszkodna-e, annyit válaszolt, hogy köszöni, ne segítsek, összeszedi magát, de a bort, amit a hűtőben látott első este, azt azért megbonthatnánk, ha még megvan, és tovább támolygott a konyha felé. Felajánlottam hozzá fél adag camambert-t, de ha már így alakult, akkor inkább továbbra sem eszik, amíg csak bírja, mondta, és ebben az erőtlen izmos testben volt valami rendkívül férfias és az öntetszelgő aszkétizmusban valami kiváltképp izgató. Mint ahogy a borfoltban is, ami örökre a szalon kanapéjába ivódott, legalábbis a következő szövettisztításig. Vagy a részeg ötletben, hogy másnap kísérem el a város legszebb bazilikájába misére, igaz egyikünk sem hisz a test feltámadásában.

Mielőtt belépnénk, zavartan megkérdi, hogy is kell keresztet vetni, de lehet én kérdem őt, fent, lent, balra, jobbra vagy nem, talán mégsem így. Esetlenül térdelek a férfiingben. Mellettem imádkozik, előttem egy nő sír, mögöttem egy másik újrasminkel. A halk mormoláson átszűrődik a hőségből betévedő hajléktalan mocorgása, ahogy megmeríti a kezét a bejáratnál, arcot mos. Egy ideje csak hallgatok, és ekkor kiveszem, hogy a férfi újra és újra ismételtget egy mondatot, mintha csak az jutna eszébe. Beáll a sorba, ostya a nyelvre. Hazafelé elválnak, szerzek európai konvertert, amit otthon rögtön kölcsönadok neki, azzal a feltétellel, hogy majd ha végzett, én is elkérném a hajszárítóját. Alkunk közben azt magyarázza, nem tudja mi történt, és higgyem el, nem babonás, de ez volt az első ostya a nyelven és ezt nem így kellett volna, hogy ilyen jogtalanul megeszi valakinek a testét, és mondjam már meg, meddig fog még tartani ez az elolthatatlan hányinger. Telehúzza vízzel a kádat.

TOSCANA

Toscana, sárga, piros panírba göngyölt táj
Oszítja a színeket, zöld asztalon, folt évszakok
Siena terén nyereg nélküli lovasok, szardínia tömeg
Cappucinót rendel a Nap, törli izzadt homlokát -
Annyi múlt, annyi élet, rádió szól a középorkból
Néhány pohár Vernaccia di San Gimignano
Aludni itt az éjszaka sem tér lépcsőn ülve csak úgy van –

FIRENZE

Firenze, te pillanatragasztóval nyomtad rá a Napot az égre -
Izzad a tenyerem, vágycsók rácsorognak arcomra, királynőd érinti ajkam,
Reszketek érted Brunelló, itass, és azt csinálsz velem
Erkélyeden, amit akarsz. Aztán hívj meg a Trattoria Za-zá-ba.
Nézzük meg, milyen a bruschette és a pasta. Másnap
Zarándokoljunk el újra Botticellihez. Azóta nem szabadulhatok.
Ezért üzenem, ajándékozom neked az aranyhajú arcát. Vele ébredek.

TÉL

Hiányod bizonyosága
keményebb lesz a sziklák tekinteténél.
Szilárdulnak szöveteim,
redőiket megrajzolja lassan a párolgó idő.
Néma leszek majd,
mint a be nem tartott ígéret,
és sűrű, mint a csend

hallgatom

hullanak, hullanak alá a vattamélyből
meghozatlanul maradt,
értelmük veszített döntéseink.

TAKARÍTÁS

ahogy a por felverődik majd újra elül
ahogy a tavalyi karácsony eltévedt
fenyőtüskéi szőnyegemre hullnak
ahogy egy ruhadarab egy feljegyzés
(nem is fontos már) kezembe akad
és félek eldobni mégis nem tudom miért
ahogyan fél az ember és egyszerre vár
hogy végül meg kell hallania egy betegség diagnózisát
hát így szorongok én is éppen így megválni dolgaimtól
fakult emlékeim között a tehetetlen időt markolászva
mely mint a víz vagy a homok ujjaim közül
szivárog el a tettek és tévedések repedésein

PROGRAMOK*

Ez hát a boldogság. A révbé érés.
Fenséges üresség, míg a másik szobából
zajok szűrődnek át. Játszik. A sokadik
szinten küzd, hiszi: engem megnyert rég.

Győri Orsolya 55

Ez lenne az áhított boldog vég? Vagy ez
csak egy másik, meghaladható szint?
Egy elavult program játszik bennem,
ereim mélyén – hogy ne írjam a pitvarok

és kamrák keresztjét. Más hősökkel tán
más esélyek kereteznék az életem,
s lehetne ugyanúgy, csak épp mással.

Vagy nem. Bejön, ledönt. Minden a régi.
Nem tud nem győzni. Meg vagy le,
szinte mindegy – jó. Mindig? Szerelem?

A HEGY MÖGÖTT

A hegy mögött, ha fénylik már a reggel,
előbb-utóbb világos lesz. A könyv
betűi izmosodnak. Árva segged
két félkaréja jog szerint örök-
be lett fogadva; így enyém. Ha csattan
tenyér, ne kérd a kéz milyen nemű,
cirógató-e vagy dühös ma; szappan-
szagú vagy épp rücskös; fehérneműd
hogyan tépi rólad. Engem érdekel csak,
milyen nehézkes lök ide hozzám,
vagy úzne tőlem el. Kötődni kell. Ha
te firtatod bulémiád okát,
s nem én – megértés az, vagy kártyavár?
Napok morzsáiból fonott kalács?

*shakespeare-i szonettjáték
(KJÁ szavaira)

A BARÁTNŐIM

hatnak rám. kölcsönösen hatunk egymásra. j.-t zavarja a melle. lefelé néz, azt mondja. megmutatja. jóképű a plasztikai sebész, nevetgéltek, amíg rajzolta a vonalakat. filccel a mellére. szép lett, mindenki örül a szép, új mellének. megmutatja a pizzázó vécéjében. zs. megirigyli. neki másként vágnak. egyeztetnek. megnézzük egy másik vécében. kicsit lógva maradt. fentebb teszik még a bimbóudvart, szabadkozik. a férje szerint jó volt, ahogy volt. a szeretőjének tetszik. d. is szeretne, látom a szemén. nem mondja. inkább böjtöl meg fut. szűk farmert vesz, megmutatja az új fenekét. kérdezi a gyerekem, miért vagyok mérges. nem vagyok. mérges a szemed, válaszol. véletlen látom meg magam a tükörben. ráncolódik a szemöldököm. csak elgondolkodtam, és magától húzódik össze. botox, ez jut eszembe. azzal szokták az ilyet. mondom a barátnőimnek. nem is látszik, le akarnak beszélni, hogy más ne legyen szép rajtuk kívül. olvasták, egy másodperccel csökken a reakcióidejük. a botoxoltaknak. nem baj, az olyan kevés.

PÁRZÁSI VERS

IGOR ÉS OLÍVIA

Ha este írtál volna egyet, azt
válaszolom rá, hogy 6:3. Legendás.
Te győztél. Így nem, most négy null
az állás. Játék. Megcsókolnám a
szádat. Utána arc, szem, halánték.
Ebben a sorrendben.

Megteszem. Figyelj. Küldtem én is,
rosszul számolsz, vagy nem kaptad
meg. Rendszerhiba. Nem megy,
megvárom inkább az estét,
akkor oda tudok figyelni. Rád.
Anélkül, hogy itt lennél.

Miért. Mit csinálsz.

Ülök a gép előtt. Munka.

Akkor nyolc után. Enyém lesz, Igor.

Tied, drága Olívia. Enter.

Ragaszkodás „holtomiglan-holtodiglan”. Ragaszkodás a múlthoz, az emlékhöz, az értékőrző emlékezethez. Ragaszkodni a másikhoz, ha már a túlsó partról vár is. Az utóbbi években két költőnőnk egy-egy vállalkozása avatta nagy

58 Juhász Attila

„KEZEDBE ADOM HITEMET”

Gergely Ágnes:

Jonathan Swift éjszakái

lírai teljesítménnyé a készülődés, a ragaszkodás, az emlékidézés érzelmi-gondolati tartományainak egyedi hangvételő megszólaltatását. Takács Zsuzsa versciklusa, *A test imádása* és Gergely Ágnes szemlélendő kötetének darabjai nem az élethelyzet és a témaválasztás drá-

maisága miatt bírnak nagy erővel, nagy hatással; a lényeglátás bölcsessége és a letisztult emóciók intenzitása az, ami sugárzóvá teszi ezt a fajta líraiságot. És aki már látta-hallotta is a szerzőket, mosolyuk sejtelmes egyszerűségét, hangjukban az izzó, szuggesztív csöndek, az egyszerre maga is több eséllyel bír a szó hihetetlen erejének megélésére.

Gergely Ágnes életművének ismerői számára kevésbé lehet meglepő a kötet címadása, mint annak, aki csak alkalmilag keresi a java költészetet. Az angol irodalom iránti kötődése, műfordítói munkássága motiválhatta részben erre a választásra, illetve azokra a klasszikusan evokatív vagy szereplírai módszerekkel megalkotott szövegekre, amelyek főként a negyedik, a záró ciklusban csatlakoznak ehhez az utalásrendhez. Viszont ha a címet mint élethelyzetre való utalást tekintjük, értelmezéséhez hozzátartozhat a gyötrelmes-felemelő készülődés személyes aktualitása éppúgy, mint a versekben több helyütt is költő- és művészsorsokkal szemléltetett, kegyetlenség-koron átívelő, máig ható kilátástalanság-képzet.

Érdemes pár szót ejteni még a puritán mód szürreális borítóképről, mely jól illeszkedik a cím és a címértelmezés térbeli-időbeli dimenziótágításához. (Adalékul még: a versek felének címében is ott vannak a lokális-temporális viszonylatok kiterjesztésére utaló szavak, utóbbiak nagy többségének esetében a múlt időkre, az időmúlásra, illetve az örök idejűségekre vonatkozó hangsúlyokkal.) Köves út halad a túlsó part irányába, illetve felfelé, a végtelenbe, a felhőkbe, egyszermind a testetlen fény felé („megy a vers az ítélet felé”), s az úton, illetve az útból kinő egy zöld lombú, életerős fa – talán a tiltott-megkóstolt gyümölcs fája, szervesen illeszkedve a szövegekbe is beszótt sok biblikus motívumhoz, híven a szerző hiteles beavatottságához, igaz tudásához. Aki ezen az úton indulhat el, azt hitének reménye, ereje élteti és vigasztalja. Meglep talán vele a szerző, amikor egyik versében (*A fák alatt*)

az édeni újratalálkozás helyszínéül villás ágú baobabfákról tesz említést, de a kontextusnak lényegibb eleme, hogy e sajátos életjel-kép, élet-jelkép szöges ellentéte a beckett-i, godot-i útmenti fa szimbólumának. A kor emberében persze, s így Gergely Ágnesben is ott él a bizonytalanság, a kétely, melynek agnosztikus vetületet is mutató kettőssége vagy éppen 59 szkepszise is szóhoz jut néhol a versekben, ám az életterhek, személyes tragédiák, illetve a kímélet és kegyelem nélküli, emberségre vak világ gyötretéseinek elviseléséhez, a megtisztult felülemelkedéshez olyan éthosz és humánus segíti a lírai ént, melynek itt is hangoztatott értékei a hit, a szeretet, az áldottá avató szerelem, *Az irgalom*.

A hátsó borítóra szánt kötetjellemezés kiemeli a négy ciklus különböző személyekhez való köthetőségét, de bizonyára jótékonyan segíti az olvasói tájékozódást, hogy egy a megjelenést követő interjúban (Mátraházi Zsuzsa: *A csend hangjai*. Beszélgetés Gergely Ágnes legszemélyesebb könyvéről – *Könyvhét*, 2011/2.) maga a szerző ad mindehhez hitelesítő kapaszkodókat, ha csak finom utalások erejéig is. Ferencz Győző kötet szemlélő írása (*Kóda – Holmi*, 2011/2.) ugyanakkor jogosan állapítja meg, hogy a „kirajzolódó arcképek” egyáltalán nem kontúrosak (a borítószöveg szerint a „mintegy a főszereplő bemutatásaként” szerepeltetett ciklusnyitó darabok egyike – ld.: Főnői hajósok – ráadásul kifejezetten korfestő jellegű szöveg), vagyis az intimitás megőrzése mellett szerzőnk inkább a szerepszerű vagy áthallásos megszólalásokba applikálta a személyes vonatkozásokat, melyek többségükben valamely emlékidéző gesztusok, illetve pillanatok. Amúgy ciklusspecifikus jegyekről szemléleti, érzelembeli, stílári értelemben sem igazán beszélhetünk, a kötet e téren egységes képet mutat, habár feltűnhet például a második verscsoportban az arc-motívum hangsúlyos jelenléte. Inkább formai modulációkról beszélhetünk a ciklusok arculatát összehasonlítva: az utóbb említett füzérből érzékelhető a tagadások hangsúlyosabb szerepe, a harmadik ciklusban a „deszkerzetek” és a megszólító nexus arányának megnövekedése, vagy az, hogy a szívritmusra lüktető jambikus metrumok éppen az evokációt és szereplírikus megszólalást legnagyobb mértékben alkalmazó utolsó részben válnak egyre szabálytalanabbá, zaklatottabbá.

A borítószöveg hivatkozásain túl egyébként is feltűnik az olvasó számára a ciklusnyitó darabok kiemelt fontossága, melynek egyfajta formai jelzése a kurzivált szedésmód alkalmazása lehet. Úgy vélhetjük, ezek éppen a legszemélyesebb (baráti, szerelmi) kapcsolatok emlékképeit legközvetlenebb módon felvillantó opusok, melyek többnyire a vallomásos intimitás jellegét hordozzák. Amiatt is kulcsszerep jut ezeknek a verseknek, mert mindegyikük átvétel egy-egy korábbi kötetből, így új közegükben szerepelvén egyszerre új

kontextust kapnak és teremtenek a ciklusbeli, közelebbi-távolabbi szomszédságban. Mindez ráadásul árnyalhatja az adott művek teljes életműbeli komplex jelentését és viszonyrendszerét is, amiből a szerzői tudatosság nyomán arra következtethetünk (ezt több korábbi kötetben a versek módosult vagy 60 változatlan újraközlései is alátámaszthatják), hogy szerzőnk fontosnak tartja időnként újraszemlézni és aktuálisan árnyalva újraértelmezni a nyitottságukban és fontosságukban erre készenlétben álló darabokat.

A ciklusnyitányok kontextusteremtő szerepe nem feltétlenül jelent direkt irányvonal-kijelölést a poétikai eszköztár vagy az érzelmi-gondolati vonulatok tekintetében, de érzékelhető egy olyasfajta architektúra is, amely a szakaszlezásra fókuszál, különösen a második verscsoport (*Az állomás*) esetében, ahol a szentenciózus szöveg- és cikluszárlat (ld: *Föníciai este*) mintegy retorikai végpontja és magaslata is a sorozatbeli szövegelőzményeknek. (Egyébként a szövegek kétharmadára jellemző a kontrasztos, poentírozó-összegző befejezés.) A valahonnan-valahová folyamatok leképeződésének szintén tudatos elemeként említhetjük meg az egyes ciklusokon belüli kronologikus keletkezésrendi struktúrát és annak évszámok szerinti állandó nyomon követhetőségét, amely közvetve kiegészítheti a borító kapcsán is említett út-szimbolika kelléktárát. Nyitottság és zártság, független keletkezés és tudatos kapcsolatrendszer-építés érdekes dialektikáját tapasztalhatjuk mindezekben.

A nagykompozíció sajátosságain túl érdemes megvizsgálni az egyes szövegstruktúrák jellegzetességeit is. A többnyire klasszicizáló nyelvi-formai jegyek egyikeként tetten érhető, hogy Gergely Ágnes leggyakrabban a sorhosszhoz igazítja versmondattanát, ami egyrészt fegyelmezett formakezelésre vall, ugyanakkor viszont sokszor rövidre (olykor túl rövidre is) zárja a kontextust, más szóval töredezett, kihagyásos szerkezeteket eredményez e módszere. Ennek poétikai motivációi között említhető a kortársi-korképi széttörtség-élmény csakúgy, mint a lírai én asszociatív kép- és gondolatszövvé attitűdje (kiegészülve a szerző korokat és kultúrákat széles spektrumban megidéző ismereteivel, utalásaival), illetve mondandójából adódóan érzelmi felzaklatottsága. Összességében e téren is kettősség mutatkozik, mely egyrészt a kimondásvággy-elhallgatás, koncentráltság-fellazítás, másrészt pedig a fegyelem és hagyománykövetés párhuzamos ellentéteiben érvényesül, néhol komolyan próbára téve az olvasó együtt haladási képességét. A nem ritkán epikus jellegű tartalmak, valamint a tragikumba hajló drámaiság meghatározó jelenléte és a szerző által a címadásban is kulcsszóvá tett ráutalás (*Ballada*) egyaránt erősítik a szaggatott szövedékű textusok műfaji karakterét.

A balladás jellegből adódóan is magyarázható, hogy kötetszerzte felbukkannak romantikus stíluselemek, elsősorban a szókészlet (kulcsszók, erős és szélsőséges érzelmeket is tükröző kifejezések) és a képalkotás terén,

illetve a retorikus alakzatok kiemelt szerepének köszönhetően. A klasszicizáló jegyeket is mutató formaiság, műgond tervszerű disszonanciákkal „egészül ki” például a rímhangoztatás és –elhelyezés alkalmankénti megdöccentése által (legszembeütőbben a *Föníciai hajósok* című versben), és a kötet erényeit gyarapítják azok a kontraszthatások is, amelyek pl. *A cella-* 61 *mély* Pilinszkyre, Nemes Nagyra emlékeztető szikárságából vagy éppen a *Fuga* realiztikusságából, köznelvközeli közvetlenségéből adódnak. Gergely Ágnes egyébként mindenütt megoldja a közvetlen hatás keltését, a szövegek ereje akkor is átsugárzik, ha fogalmibb, szentenciózusabb nyelvet használ. Külön figyelmet érdemel *A tengerszoros* című költemény, mely egy látszólag könnyű és mechanikus tükörszöveg-szerkezetet hoz működésbe, de olyan bölcsellett, melynek mélységét és finomságait már ezen a rafinált egyszerűségeen túl, az árnyalatnyi különbségek felfejtésével érthetjük meg.

Az említett vers annak apropóján is többletfigyelmet érdemel, hogy a kötet egyik fő problémafelvetésének szemléletes kulcsműveként azonosíthatjuk. Azaz: megőriz vagy elbizonytalanít-e a múlt visszakeresése, az élmények visszaidézésére törekvő emlékeztetőpróba. Idő és felidézhetőség, életút és elrendeltetés, a múlthoz való ragaszkodás és az elvágyódás örök időkbé, személyes mulandóság, apokaliptikus korvégzet és megtartó hit dilemmái és bölcs bizonyosságai sorakoznak fel e költemények gondolatrendszerében. A memento, az emlékezés, a megőrzés nemcsak a személyes érzelmek és kötődések révén fontos program a költő számára („öriznem kell az illatot / magamban”), hanem az értékvédelem és –stabilitás, a humánus erősítése szempontjából is nélkülözhetetlen tényezők, melyek nem hogy kívülállóvá tennék a kegyetlen, büntudat nélküli, irányvesztett, elvakult kor írástudó szemlélőjét, hanem már-már profetikus szószólójává lesz ő a tisztaság, a szeretet hitének, örök értékeinek (ld. *A prédikátor álma*, *Lucy Gray emléke*, *Dániel*), illetve a még csak transzcendens szférához kötődő elszámolásnak-számvetésnek, új életre készülésnek (ld. *Barlangi rajz*).

Hogy a kötet maga is vitathatatlanul a költészeti és etikai értékek jelentős megtestesülése, azt mi sem tanúsíthatná jobban, hogy a „szakmai elit” elismeréseként 2011 nyarán szerzőnk elnyerte vele a Szépírók Társaságának Díját. Szakmai bemutatása is nagyrészt olyan nevekhez köthető, akik már megszólalásukkal kifejezik nagyrabecsülésüket. Impozáns életmű impozáns részének szemlézése szinte mindenütt a nagylátósöngű vizsgálódást hozza magával, érthetően, s e folyamat talán egyre inkább az átfogó jellegzeteségek számbavételére törekszik majd a továbbiakban, pedig Gergely Ágnes költeményei rendre felmutatnak olyan lokális sajátságokat is, amelyekre érdemes lenne nagyobb figyelmet fordítania az elemzőknek.

Fényes, csillogó kötettel jelentkezett Szabó T. Anna 2010-ben, a könyvhéten. A *Villany* címet viselő kötet kilenc ciklusban hatvanöt költeményt tartalmaz, s hasonlóan személyes hangot üt meg, mint a 2006-os *Elhagy* című gyűjtemény.

62 Bartusz-Dobosi László

CSODAVÁRÓ

Szabó T. Anna: *Villany*

A szerző olyan kérdéseket vet fel verseiben, amelynél az objektivitás egyenesen hiteltelenné tenné a válaszokat. A család, az anyaság, a szerelem s a hit kérdései olyan szubjektív fórumai az életünknek, amelyeknél csak

tudományos dolgozatok engedhetik meg maguknak a ténszerű hangnemet. A lírai közeggel nem fér össze az efféle kívülmaradás. Szabó T. Anna fittyet hányva a kritikusok fanyalgására, százharminc oldal erejéig újfent beenged minket családi ünnepeinek intim közegébe. Ott pedig nem lehetséges az elfogulatlanság.

A zsidó misztika fontos alapműve a *Kabbala*. Többezer éves bölcsességei között bukkantam a következő megállapításra: „Isten számolja a nők könnyeit.” Szabó T. Anna kötetét olvasva kezdtem megérteni ennek a különös mondatnak a valós jelentését. A nők jobban értik a világot, mint a férfiak, ezért többet sírnak. Nem tudom, hogy létezik-e női költészet vagy sem, mindenestre a *Villanyban* olyan látásmódot közvetít a költő, amely megállásra kényszerít minket. Az ünnepi megilletődés gyermeki áhítatának s a felnőttek lehangolóan prózai látásmódjának dualizmusa keveredik bennük.

Szabó T. Anna egy vele készült beszélgetésben a következőképpen fogalmazta meg ezt a kettősséget: „Az én könyvem is ilyen: boldog himnuszra vágyom, de csak szorongó könyörgésre futja.” Olyan érzésünk van, mintha a költő e két véglet között ingadozna. „Éjjel leszedtük, már ami maradt. / Hogy meg ne hallják a másik szobában: / csendben, akár az összeesküvők, / kivonszoltuk a sovány tetemet. / Csorgott róla a száraz tülevél, / és nehéz, sötét tócsákban megállt / (mi gyilkoltuk meg...” , s ugyanennek a versnek a végén: „A végére már mi is hittünk benne, / és néztük mohón és átfényesedve / a két kölyök kócglóriás fejét.” (*A csoda*)

Az idézett mű különlegessége, hogy a családi idillből egyik pillanatról a másikra egy metaforikus gyilkosság kellős közepébe ránt minket. A díszteitől megfosztott karácsonyfa hullához való hasonlítása önmagában nem új gondolat, de az a plasztikus ábrázolásmód, ahogy a fáról „csorgó” száraz tülevelet vértócsaként láttatja, zseniális és egyben hátborzongató is. A valóság és a csoda között lenne ilyen óriási a szakadék, vagy ugyanazt az eseményt látjuk ilyen két, végletes megközelítésből? Mert tulajdonképpen mik azok

a csodák? És ez nem pusztán a kritikus kíváncsisága, hanem meggyőződésünk szerint a költő válaszkéréseseinek is egyik meghatározó kulcskérdése.

A katolikus teológia szerint a csoda olyan esemény, amelyet Istennek a természet rendjét felfüggesztő beavatkozása hoz létre, s ezért jelenlegi tudásunkkal nem vagyunk képesek megmagyarázni. Szabó T. Anna versében a misztikum és a földi realitás – az angyalok és a titokban cselekvő szülők – ellentéte között hányódunk. De vajon valóban ellentét-e ez a kettő? Nem lehet, hogy maguk a szülők az Isten angyalai? Bizonyosat nem mondhatunk, de a költő kötetével – érzésünk szerint – a csodába vetett hitéről tesz tanúságot. S ha igazunk van, s hiszünk Szabó T. Annának, akkor mi is megtarthatjuk azt a csodaváró hitet, amivel gyermekkorunkban mindannyian vártuk a karácsonyt.

Szabó T. Anna így vall erről a fentebb már idézett beszélgetésben: „Az érdekelt, hogy a szeretet valóban megválthatja-e a felnőtt embert, és megtarthatjuk-e azt a belső világosságot, ami ehhez szükséges. A kötet címe is erre utal: ha a külső fény kevés, vagy kételkedünk már benne, akkor is meg kell tartanunk a lélek belső fényét, még ha az csak villanyfény is – visszfény csak, mint a holdé.”

Meggyőződésünk szerint ez a fény- és csodakeresés a kötet súlyponti tematikus motívuma. Nem pusztán a címválasztás, *A csoda* ciklus jelenléte, s a versbeszédben számtalan formában előbukkanó fény-szinonimák sokasága, hanem valamiféle mélyben rejtőző személyes dilemma lebegtetése is erre enged következtetni. Mert a fény és sötétség, a gyermeki mesék birodalma és a felnőttek megromlott világa között rejelő ellentét feszültsége a lírai térben tagadhatatlan. A gyermekekben még meglévő ősbizalom a felnőttekből már kiveszett, s talán ezért olvashatjuk az evangéliumban Jézus erre utaló szavait: „Hagyjátok – mondta –, hadd jöjjenek hozzám a kicsinyek, ne akadályozzátok őket, mert ilyeneké az Isten országa.” (Lk 18,16)

„Ha igazi hívő lennék, mindent elfogadnék, ahogy van. De mivel nincs vakhitem, minden sokkal nehezebb. A karácsony története a csodát hirdeti – de el tudom-e fogadni vajon dac nélkül, hogy a születésre a szenvedés következik? Az ősbizalom hiánya fontos elem a kötetben.” Meggyőződésünk szerint Szabó T. Anna téved, amikor vakhitként értékeli az elfogadást, s téved, amikor saját magát nem tartja igazi hívőnek. Az Isten országa nemcsak a gyermekeké, hanem azoké is, akik képesek még hasonlítani rájuk, akik képesek az ő szemükkel látni a világot, akik képesek hinni a csodákban. A kötet hátsó borítóján szereplő vers néhány sorának üzenete egyértelmű: „*Ha láthatok más szemével, csak akkor lehetek szabad.*” (*Der Wegweiser*) Szabó T. Anna kötete ilyen: gyermeki szemmel láttat, s maga is gyermeki szemmel akar látni. „...egy halott isten mégse csomagolja / a magba a fát, magzatba

az embert, / a folyóba a holnap folyót, / nem rejti el a gyertyába az égést, / az almába a gravitációt, / nem vonhat minket híg aranyba reggel, / nem díszítget fel mindent gondosan / hóval, virággal, felleggel, gyerekekkel – //
pedig úgy lessük, vágjuk rajtakapni, / eltanulni a bevált trükköket,
64 / mert Nietzsche mondta, és Dávid is mondta, / és holtbiztos, hogy család az egész.” (*Ajándék*) A kétely pedig nem kizáró ok, sokkal inkább a természetes velejárója minden hívő megközelítésnek.

A költő eddigi életművében, akárcsak a mostani kötetében, jelen van a gyermeki játékosság őszinte kíváncsisága, bizakodása is. Szabó T. Anna költészete úgy hajol le a gyermekek világához, ahogy azt az Isten tette az emberekkel Jézusban. Verseinek mondandójában, hangulatában rendre visszatalál a gyermekek derűjéhez, póztalan vidámságához. Úgymond megmártózik „a gyermekek közvetítette eleven öröm áramában”. Ezt a gyermeki látásmódhoz való visszatérés utáni vágyakozást olvashatjuk ki a következő sorokból is: „Ha gyorsvonal az életed, / és menetrend szerint halad, / [...] mindegy, hogy hol jársz, szállj ki gyorsan, / érezd, hogy nem vagy még halott: / meztlábazz a meleg porban, / indulj tovább gyalog.” (*Pordal*) Pusztán „ál-naivan gügyögő csasztuska” lenne mindez – ahogy Vári György fogalmazott maliciózus hangon a Magyar Narancsban? Nem hinnénk. Giccses és patetikus lenne egy aransyárga színektől pompázó balatoni naplemente, csak mert sokan megfestették? Szó sincs róla. A valóság sohasem lehet giccses, egyesek látásmódja viszont annál inkább!

A *Villany* Gyehenna-ciklusának alaphangja adja azt a másfajta értelmezési terét a költői mondandónak, ami bizonyítja, hogy a költő nem rugaszkodott el a valóságtól. Az ebben szereplő versekben valami sötét és alaktalan félelem vetül árnyékként a csodavárásra. Szó sincs naivitásról. Ezekben a versekben mintha a földi pokol realitása egyszerre leszűkítené a gyermeki mennyországban való hit szemhatárának szélesebb látókörét. Az ember sebezhetősége, kiszolgáltatottsága, de leginkább saját gonoszsága mintha tönkretenné az idillt. Elbizonytalanít, menthetetlenné tesz. Találhatunk itt gyermek- és öngyilkosságot, tűzvészt, átkot, az emberi test lealázását, őrlő dühkitörést, stb. A *Kés* című vers utolsóelőtti strófája – ami tulajdonképpen nem más, mint egy dühödt ima –, teszi átélhetővé ezt a magából kifordult állapotot: „Ordítok, hörgök, harapok, / torkomon forró vér csorog, / Istenem, nézz rám! Itt vagyok!” Ki ne érzett volna már hasonlót?

Egészen más – filozofikusabb – hangnemet üt meg a kötet végén szereplő *Fénysáv* ciklus. Ebben a konklúzióként is felfogható részben a költő a lét-nemléte ontológiai kérdéskörét önreflexív módon, az írás szükségszerűségén keresztül közelíti meg. „Átkopogni az éjszakát. Lélegzetvisszafojtva. / Felfejteni. Megfejtetni. Leásni. / Betűt vetni a szélbe, szót csépelni, csendet aratni. // Csend.” (*Sólyom*) Olyan érzésünk van, mintha a költő az írás segítségével

igyekezze az emberi lét rétegeibe hatolva megfejteni a bennünk rejtőző titkokat: „a lét iszonyú kérdésén tűnődöm” (*Költői recept*).

Szinte valami metanyelv megjelenéseként értékelhetjük a *Tipográfia* című verset, amelyben az emberi testet már egyenesen egy önmagunk feltöréséhez használható megoldó kulccsal azonosítja. „Teleírva az ember. Ujjlenyomattal, / anyajegyekkel, sebhelyekkel. A bőr / árkaiban idő, pupillán / cikcakk sorok, az agy / iszapjában a belső tenger / viharainak nyoma...” Minden az írás körül forog. Még maga az emberi test is olyan, mint valami életünkről árulkodó, nyitott napló, amiből szinte csak ki-másoljuk magunkat, amikor írunk. Hogy ez mennyire így van, azt a kötet legutolsó néhány sorában ki is mondja: „Aki ír, maga ellen vall. Meg akar szabadulni / magától, így lesz önmaga. / Nem tudja abbahagyni. Vibrál, mint a villany. / Üres tárgyalóteremnek hadarja Isten védőbeszédét.” (*A néző*)

Szabó T. Anna kötetének sokszínű formakincs-világa, amelyben a posztmodern eszközök, mint például a tipográfiailag szokatlan megoldások (*Fény, sötét*), a „rappelós” táncdalszerű versek (*Kocka-rap*) mind-mind a költő kísérletező kedvét mutatják. A forma mintha tartalmi válaszokat keresne a feltett kérdésekre. S ha nincs is egy „dogmatikailag” értelmezhető tételes kinyilatkoztatás a felvetődött dilemmákra, *A költők* című vers – véleményünk szerint – elégséges válasszal szolgál a költői álláspontot illetően: „...akár az állatkölykök, az öröm / szétfeszíti a testük keretét: / bele akarnak bújni a világba, / a kert ölébe, a napfény szívébe, / Én meg itt írok. Valami baj ért? / Az, hogy felnőttem. / Futás játszani!” (*Magvető, Bp. 2010*)

Új Forrás 2012/3 – Bartusz-Dobosi László: Csodaváros
Szabó T. Anna: *Villany*

Deres Kornélia első kötete már címével is felkeltheti a mindenkori olvasó érdeklődését. Miként az Kemény István fülszövegéből is kiderül, a *Szőrapa* eredetileg olyan kísérleti eszköz, mellyel az anyjuktól ideiglenesen elszakított

66 Kántás Balázs

AZ APA ÁLLANDÓ METAMORFÓZISA

Deres Kornélia: *Szőrapa*

kismajmok reakcióit vizsgálták. Egy élettelen, szőrrel bevont tárgy pótolta az anyai test melegét és a szülői szeretetet – metaforikus értelemben nem az anya, hanem az apa figurájával kapcsolatban lényegében ugyanerről van szó Deres Kornélia könyvében is.

Az immár feloszlott, ám a fiatal magyar költészetre mai napig erős hatást gyakorló Telep-csoport egyetlen női tagja kétségtelenül erősen megszűrte kötetben publikált verseit, hiszen a vékony verseskönyv mindössze harminchét, átlagosan nem túl hosszú szöveget tartalmaz, három ciklusra tagolva, a Telep-csoport másik tagja, Pollágh Péter vendégszerkesztésében.

A *Szőrapa* voltaképpen nem más, mint egy többrétegű lírai narratíva, melyen belül az apa körülhatárolhatatlan, igencsak ellentmondásos figurája folyamatos átalakulásban, metamorfózisban van jelen, pontosabban nem is egy meghatározott ponton *van jelen*, hiszen folyamatosan mozog. A lírai beszélő mintha hol keresné, kutatná, üldözné apját, hol pedig éppen hogy menekülne a fantomszerű apafigura elől, vagy legalábbis igyekezne az alakját még az emlékezetéből is kitörölni. A kötet elején elsősorban gyermekkori emlékekkel, a szülő figurájától való félelemmel és/vagy a benne való csalódással találkozunk. Deres Kornélia beszélője itt a kisgyermek perspektívájából szólal meg, vagy legalábbis visszatekint a kisgyermek perspektívájába, súlyos megállapításokat téve a gyermekkor emlékeiről:

*Valaki elnyeli a fényt itt.
Talán az, aki apa székében ül,
pedig évek óta nem fér el benne.
Miatta zöldül a ház,
mintha algák lepnék el,
síkosan, hangtalanul.*

– olvashatjuk például a *Szőrapa* elején, *A fiúk* című versben. A fény elnyelődik, s bizonytalan eredetű, kusza növények burjánzanak mindenfelé, lepnék el mindent. A soha fel nem dolgozott, ellentmondásos érzelmi kapcsolat, illetve a félelem növényei, algái lennének ezek?

Valamivel később, a *Gólem* című versben a lírai beszélő ugyancsak a kisgyermek nézőpontjából szemléli a világot, ugyanakkor az apa alakját egyszerre félelmetes és ironikus, mondhatni groteszk alakban, gólemként, szív és lélek nélküli testként jeleníti meg:

*Apa egy gólem.
Mikor kivették a szívét,
sokáig sírdogált. Később
kiköltözött a garázsba.
Nem láttuk azóta, de állítólag
mindig szépen teljesít,
jól szolgál másokat.*

A gólem-apa egyszerre félelmetes és nevetséges módon olybá tűnik, nem rendelkezik saját akarattal, másokat ugyanakkor remekül szolgál, ám egy ideje a család, illetve saját gyermeke nem is hall róla. De vajon akar-e hallani bárki is egy ilyen apa-alakról, vagy inkább jobb, ha az valóban végleg eltűnik a színről?

Bár a gólem sem él már egészen, hiszen a zsidó kultúrkör e mitologikus alakja nem más, mint valaki szolgálatában álló, lélektelen élőhalott, parancsra cselekvő test, lélek nélkül, a kötet későbbi részében, *Az ünnep* című költeményben már szó esik az apa fizikális értelemben vett haláláról, illetve a groteszk módon a testtől való végleges megszabadulásról, a hátsó kertben való elhantolásról is:

*A testet takaróba csavartuk,
mert meleghez szokott
az üvegház évei alatt.
[...]
Azóta minden tavasszal
imádkozom, nehogy újra
feltámadjon.*

Az apa-figura halála tehát nem olyan egyértelmű, mint amilyennek első olvasásra tűnhet, hiszen – természetesen csupán a szavak által kreált költői valóságban – időről időre *feltámad*, mint valamiféle horrorfilmből szabadult zombi vagy vámpír visszatér még a sírból. A vele való konfliktus tehát rendezetlen és rendezhetetlen, emléke-jelenléte pedig végig ott kísért a szövegekben és a lírai beszélő elméjében. Állandó mozgásban és állandó változásban, de folyamatosan kering egymás körül apa és lánya, s a kötetnek egyik kulcskérdése, vajon fel lehet-e dolgozni egy szülővel való, látszólag lezáratlan konfliktust?

Még később, a kötet vége felé, a *Pedig dehogy* című, lezáró ciklusban olybá tűnik, az apa hol példaképként, hol gonosz fantomként, hol csupán rossz, gyermekéhez méltatlan szülőként felbukkanó alakja immár valóban végleg eltűnt, s csupán a nyomai maradtak ott kimoshatatlanul és kitörölhetetlenül a lírai beszélő életében és környezetében:

68

*Most reggelente jó volna cetliket találni
tőled, furcsa körmöléseket. Ami bizonyítja,
hogy te indulsz műszakba este,
és ezek a mosatlan munkaruhák
hozzád tartoznak. Mert hozzám biztosan nem.*

– írja Deres Kornélia a kötet utolsó előtti, *Mosatlan* című versében. Ez már az a létállapot, mikor jó lenne valamiféle tárgyi bizonyítékot találni arról, hogy a titokzatos apafigura, miként azt egy rendes szülő tenné, dolgozni indult, s a bizarr módon ott maradt, mosatlan munkaruhák hozzá tartoznak. A gyermek perspektívájából szóló beszélő elidegenítő gesztussal jelenti ki, hogy hozzá bizonyosan nem tartoznak ezek a ruhadarabok, így tulajdonképp azt is implikálja, hogy bizony a tulajdonosukhoz sincs már sok köze. Itt már nem is annyira az apával való feloldhatatlan konfliktusról, sokkal inkább az apa mint személy és mint szimbólum részleges vagy teljes hiányáról van szó. Az apa mintha teljesen eltűnt volna, és már a címben szereplő furcsa apapótló tárgy, a *szőrapa* sem igazán képes pótolni. (Talán már nincs is rá szükség? Talán a lírai beszélő itt éri el a felnőttkort és ha nem is egészen, de részben túllép minden addigi traumán?)

A látszólagos rezignációt, az apa figurájának teljes elvesztésébe való beletörődést látszik megerősíteni a *Szőrapa* záróverse, a *Nagy levegő* is:

Két mondat között múltál el, jól emlékszem.

*Hányszor építettük fel az üvegházat,
nem tudom, és azt sem, végül kettőnk
közül ki fulladt meg benne azon a télen.
Mert a feltámadás mindig nagyon ment.
Csak nagy levegő kell hozzá, kibírni azt
a fél percet, amíg a fény összerántja
a pupillát, mint egy szívroham.*

Arra gondolok, az ébredés lehet még ilyen.

Deres Kornélia költői beszélője itt összegez. Összegezi az addig hajszolt, vagy olykor éppen őt magát hajszoló, folyamatos átalakulásban lévő apafigurával való kibogozhatatlan viszonyát, ugyanakkor úgy tűnik, az összegzés ellenére az apa-gyermek viszony mégsem tisztázódik egészen. A végleges lezárás és a továbblépés bizonytalan, egyedül a rezignáció a bizonyos.

69

A kötetből – s talán éppen helyesen – nem derül ki, hogy a laza narratív vázzal körülvett apa valóban meghalt-e, vagy csupán gyermeke számára halott. Végül is verseskötetről, nem pedig önéletrajzi regényről van szó, még akkor is, ha a versek mögött okvetlenül feltételezhetünk önéletrajzi ihletést. Deres Kornélia nem egyszerűen *megírja* egy életrajzi személy apjával való konfliktusait és annak feldolgozatlanságát, sokkal inkább megteremt egy privát mitológiát, melyben az apa mitikus hőssé emelkedik – olyan mitikus hőssé, aki hol pozitív, hol negatív, ám mindenképp ellentmondásos és meghatározhatatlan. Nem árul el többet, csak amennyit a versek megkívánnak – a többit pedig ránk, olvasókra bízta.

A kisgyermek-költő számára az apa még mindenképpen *példakép* – a kötet elején szereplő egyik vers egyenesen ezt a címet is viseli. Aztán ahogyan a versek haladnak előre, egyre inkább a nyomasztó, fojtogató atmoszféra, a konfliktus, az apafigura félelmetessége, szálnalmassága, esendősége, később egyenesen laza vázlatvonalakkal megrajzolt betegsége, rokkantsága, végül halála(?) kerül előtérbe. E fojtogató magánmitológiai légkör kulcshelyszíne a több versben, sőt, a középső, *Az üvegház vége* ciklus címében is megjelenő *üvegház*. Zárt, fülledt, párás hely, ahol mindenféle növény burjánzik kontrollálatlanul, mint a kusza érzések szimbóluma, és ahol az apa fantomszerű figurája és a gyermekperspektívából megszólaló lírai beszélő, ha nem is explicit, de implicit módon összecsap egymással. Itt hajszolják, itt keresik egymást, ám még ha egy-egy pillanatra szembe is találkoznak, mintha semmiképp sem tudnák nyíltan elmondani egymásnak a véleményüket, Talán nem beszélnek egy nyelvet, nem azonos valóságban élnek, léteznek, és konfliktusuk feloldhatatlansága éppen ebben rejlik.

A lírai beszélő sokszor gyermeki perspektívából megszólaló regiszteréhez meglehetősen harmonikusan társulnak Molnár Tamás színes, szándékoltan gyermekrajzszerű illusztrációi. A hat darab, elmosódott kontúrokban megmutatkozó, főként élénk színekkel dolgozó rajz a versek alaphangulatát a vizualitás eszközeivel mindenképp erősíti, ezáltal pedig megkockáztatható az az állítás, hogy a kötet gyermeki perspektívája e pár illusztráció révén még inkább hitelessé, átélhetővé és a mindenkori olvasó számára befogadhatóvá válik.

Deres Kornélia költészetének apa-keresése – mondhatni, talán apakomplexusa(?) –, minként arról többek között *A trófea* című vers és annak mottója is tanúskodik, egyértelműen párhuzamba állítható Sylvia Plath költészetével. Az alaphelyzet, az apával való feldolgozatlan konfliktus, 70 illetve a sírból visszatérő halott apa groteszk képe lényegében megfeleltethető Sylvia és Otto Plath soha fel nem dolgozott viszonya elmentmondásainak. E világirodalmi, pontosabban angol-amerikai irodalmi, *Szórapa* egészen végighúzódo párhuzam Deres Kornélia verseit még inkább többretegűvé teszi, mely többretegűség kihívás elé állítja az értelmezőt. E tendenciát tovább erősíti, hogy a szerző angol-magyar szakon diplomázott, ily módon pedig Sylvia Plath költészetének avatott ismerője, motívumainak pedig mind az életrajzi párhuzam, mind pedig az irodalmi intertextus révén mesteri szintű felhasználója, továbbgondolója.

Ami a költőnő lírai beszédmódját illeti, mindenképpen a mértékletességgel jellemezhető. A túlzásokra, mesterséges pátoszra egyáltalán nem hajlamos. Képei kimértek, jól megkonstruáltak, főleg személyes emlékekből és tárgyi látványokból építkeznek, helyenként talán egy kissé álomszerűen szürrealisztikusak. Túlzónak azonban semmiképpen sem nevezném őket, a megfelelő arányérzék pedig mindenképpen értékkel ruházza fel egy fiatal költő első kötetét.

Még ha talán túlzónak is érezhetjük Kemény István fülszövegének azon megállapítását, mely szerint a *Szórapa* című kötetet őszintesége az utóbbi évek egyik legszebb magyar nyelven írott verseskönyvévé emeli, a hi-telesség, a versek fegyelmezett arányérzéke és az autentikus élményekből táplálkozó őszinteség egy első kötetnek mindenképpen csak a javára válhat. A *Szórapa* a legfiatalabb költőgeneráción belül talán valóban paradigmátikus kötetként emelkedhet, s egy ilyen ígéretes pályakezdés után talán a – nem is olyan távoli – jövőben minden bizonnyal joggal várhatunk majd a költőnőtől egy még kiérleltebb, még erősebb lírai hangon megszólaló, az első kötetnél is sokkal átütőbb következő kötetet. (*JAK-Prae.hu, Bp. 2011*)

A költőként induló majd prózával foglalkozó Tóth Krisztina novellásköteteit akaratlanul is a 2006-ban megjelent *Vonalkód*hoz hasonlítja az olvasó. A *Hazaviszlek, jó?* című kötet után a *Pixel* közelíti meg ismét a *Vonalkód* történeteinek mélységét és

a kötet novelláinak összhangját. A *Pixel*hez hasonlóan a 2006-ban megjelent novellákban is felfedezhetjük az egységességet, hiszen minden írás alcíme tartalmazza a vonal szót, Tóth Krisztina legújabb kötete pedig a test köré szerveződik. A művek egy olyan kódrendszert alkotnak, melyek vonalhálója hétköznapi történekekből kiindulva próbálja meg behatárolni a világot annak megértéséért.

A *Vonalkód* és a *Pixel* alcíme is (*Tizenöt történet, Szövegtest*) egyszerű megfogalmazás, mégis fontos iránytűje lehet az olvasónak, aki az egymást követő elbeszéléseket akár novellaciklusnak, de talán regénynek is tekintheti. A *Vonalkód* alcímének számszerűen elkülönítő gesztusa ugyanis eltávolíthat a nagy narratíva lehetőségétől, miközben a kötet írásainak alcíméül szolgáló, zárójelben a vonal szót valahogyan mindig magukba rejtő szavak (*Színvonal, Irányvonal, Bikinivonal* stb.) a rejtett összefüggések meglátására szólítanak fel. Főként, ha hiszünk a fülszövegben is idézett szövegrésznek, mely szerint a *törvények szövedéke* néha nem más, mint „a pókfonálként felcsillanó összefüggések hálója: a szálak vége az idő más-más zugába kötve”.

A *Pixel* című kötet szerkezetében és témáiban is hasonlít a *Vonalkód* novelláihoz, itt is jelen van egy tematikus vezérfonal, ami összeköti a műveket. Mind a harminc írás egy testrész köré épül fel, egy-egy testrész motívumként jelenik meg a szövegekben, melyek végül egy szövegtestet adnak ki, ahogyan az az alcímben is olvasható. A harminc novellában legalább harminc szereplő jelenik meg, akik élete valamilyen módon összefonódik. A kötetben csak apró utalások alapján figyelhet fel az olvasó arra, hogy az egyik történet epizód szereplője egy másik novella főhősévé válik, vagy egy kisfiút, Misit (*Tizenegyedik fejezet, avagy a boka története*) egy másik írás már felnőtt férfiként, Kovaljov Mihályként (*Huszonhetedik fejezet, avagy az orr története*) mutat be. A sokszor bonyolult összefüggések a novellák többszöri elolvasására készítetnek, a szálak kibogozása leköti az olvasó figyelmét, sokszor olyan koncentrációt igényel, mint a szereplők kapcsolatainak felismerése *Marquez Száz év magány* című regényében.

A *Vonalkód*hoz hasonlóan – és a több irányba szétfutó cselekményszálak ellenére – összefüggő műként is értelmezhető a *Pixel*. Felidéződhet az

Kovács Anikó 71

HÉTKÖZNAPI TÖRTÉNETEK HÁLÓJÁBAN

Tóth Krisztina: *Pixel*

olvasóban Mikszáth Kálmán *A jó palócok* című kötete, ahol szintén felmerül a kérdés, hogy a novellákat összefüggő történetsorként olvassuk-e vagy különálló epizódokként. (Tóth Krisztina és Mikszáth munkássága közt nem csupán ez a kapcsolat figyelhető meg. A *Palócföldben* szerepel az „*Ezek a kedves kis portékák...*” című, a Mikszáth-centenárium alkalmából indított rovat, Grecsó Krisztián és Ficsku Pál prózáján kívül Tóth Krisztina munkája is szerepel benne, ami rekontextualizálja Mikszáth prózavilágát. Tóth Krisztina *Tímár Zsófi muskátlija* című novellájával idézte fel az írórt.) A *Pixel* sem regény, bár a sok szereplő és a számos cselekményszál megjelenése a nagyregényekre jellemző, olvasható akár novellafüzérként is, bár a legpontosabb megnevezést maga Tóth Krisztina adja, aki az alcímben szövegtestként jelöli meg a kötetét.

Az egységesség meglátására sarkallja az olvasót az is, hogy a műből hiányzik a tartalomjegyzék, így nem tudjuk könnyedén visszakeresni a szívet vagy éppen a fül történetét. Ez a hiány egységében láttatja az olvasóval a kötetet, aki ráközelít egyes képkockákra, részletekre, hogy eltávolodva ismét az egészet lássa. A fejezetek képkockaszerűen működnek és tartalomjegyzék híján hol az egyikre, hol a másikra fókuszálunk rá, eltávolodva pedig felfedezhetjük a pixelekből, a kis epizódokból összeálló egészet. Az apró életképekből – a novellák csupán 3-4 oldalasak – áll össze a hétköznapi történetek hálóját, az addig egymástól függetlennek látszó sorsok egybefonódnak.

Mindennek középpontjában pedig az egész áll, a test, melyet a testrészek, a fül, a száj, a boka, a has stb. alkotnak, az apró elemek felől közelíthetünk az egész felé. A testek, a szereplők adják a novellák metszéspontjait, hiszen testek találkoznak és szétválnak, testek találhatnak egymásra, hogy később elválhassanak. Kronologikus rend hiányában pedig az olvasóra hárul a feladat, hogy kibogozza a szálakat és felismerje a szereplők közti kapcsolatokat. Mikszáth már említett kötetének is az egyik érdekessége a helyszín és szereplők ismétlődő felbukkanása, ami szintén nem követ szigorú időrendet. A *Pixelben* is a novellák laza sorrendben követik egymást, így első olvasásra talán fel sem figyelünk arra, hogy az első fejezetben megismert Gavrielának a homoszexuális gyermeke Jean-Philippe, aki egy Lutonban lakó szikhbe szerelmes (*Tizenkilencedik fejezet, avagy a pénisz története*). A szikh Magyarországra utazik, hogy találkozhasson Ágnessel (*Nyolcadik fejezet, avagy a fül története*), akinek főorvos édesanyja viszonyt kezd egyik páciensével, egy agydaganatos építésszel, akivel egy villányi parasztházban tölt el néhány pásztorórát (*Ötödik fejezet, avagy a fej története*). A férfi lánya, Helga szeretője annak a férjnek (*Tizenkettedik fejezet, avagy a haj története*), akinek az anyja éppen abban a lakásban lakik a Teréz körúton, ahonnan annak a Gergő nevű fiúnak a zsidó nagyszüleit hurcolták el annak idején (*Huszonnegyedik fejezet, avagy az íny története*), aki az agytumoros építész villányi házáat

megveszi annak halála után. A harminc testrész története pedig további kusza szálakat fed fel, magával ragadva az olvasót a hétköznapi emberek és hétköznapi történetek hálójába.

Hiányzik az időrend a bonyolult viszonyok leírásából, ezért az idő múlásának érzékeltetésében is szintén a test(rész)ek nyújtanak számunkra segítséget, melyek öregszenek, megcsonkulnak, begyuladnak. Minden történetben a romlásuk figyelhető meg. A narrátor nem meséli el, hogy a testek találkozása óta mennyi idő telt el addig, míg útjaik ismét keresztelték egymást, ezt is a testek mutatják, ennek felismerése pedig szintén az olvasó feladata.

A narráció is számos érdekességet rejt magában. A *Vonalkód* novelláinak első olvasása során is szembetűnő a narrátor erőteljes szubjektivitása. Az E/1. személyű elbeszélő saját nevében szólal meg, sőt maga a narrátor az elbeszélés központi alakja. Saját történetét belülről láttatva meséli el. Ez az elbeszélői mód alkalmas arra, hogy a narrátor önmagát újra értelmező, elemző pozícióba helyezze. A *Pixel*-ben már E/3. személyű elbeszélőre váltott az író, melynek különlegessége itt is az erőteljes narratori hang, aki a történetmondás során szövi tovább a szereplők sorsának fonalát, ezzel is mintegy fitogtatva mindenhatóságát: „A nőnek valaha gyönyörű kék szeme volt, de aztán egy balesetben elvesztette a látását. Autóbalesetben. Nem. Egy trópusi szembetegségben. [...] Nem. A nőnek valaha gyönyörű borostyánbarna szeme volt, a férje annak idején tulajdonképpen ebbe szeretett bele. [...] Nem. A nőnek zöld szeme van, és csak átmenetileg vak, mint a szerelem.” Néhol azonban sokkal erőteljesebben van jelen ez a játékos, az onnipotensséget hangsúlyozó elbeszélői hang: „Ehhez a ponthoz érkezve biztos az anyja is szívesen elmondaná, miért fél a Misike annyira a kutyáktól, de ne engedjük át neki a szót, nehogy pongyolában benyisson a történetbe!” A szövegek elbeszélője tehát folyamatosan jelen van, kapcsolatot tart az olvasóval, állandó az önreflexió és a korábbi elbeszélésekre való visszautalás, sőt a humor sem áll távol tőle, a szálak mégis összegabalyodnak, hiszen „nem simíthatjuk fényes bojtá a valóság széttartó, kusza szálait”. Az elbeszélő nem tudja kedve szerint alakítani a történeteket, hiszen ahogy több novellában – a 78. oldalon még az akkor határozószó nélkül – megjelenik: „a sors – még utoljára – többféle lehetséges történetet felkínált. A valóság pedig a legrosszabbra bökött rá, hogy jó, haladjunk, akkor legyen ez”. A sors által meghatározott utak pedig a *Vonalkód* olykor tragikus történeteit idézhetik fel az olvasóban.

A *Pixel* nyelvezete azonban már eltávolodik attól, amit az írótól eddig megszokhattunk. Tóth Krisztina jellegzetes költőisége erőteljesen áthatja a *Vonalkódot*. A versek univerzumához érezzük közel magunkat a tizenöt történet

szubjektivitásában, a vonalvezetésében és abban a szimbólumrendszerben, amely az elbeszélések központi szervező elemévé válik. A *Pixel* nyelvezete azonban sokkal hétköznapiabb, történeteit kevésbé jellemzi a költőiség.

74 A prózaibb nyelvezet és az egyre egységesebb kötetek pedig már egy regény irányába mutathatnak. Tóth Krisztinát a nagy sikert aratott *Vonalkód*, valamint a homogén és rendkívül összeszedett *Pixel* után már joggal tarthatjuk számon a prózaírók sorában is. (*Magvető, Bp. 2011*)

„Amaz érzés, mely szerint kötelesek vagyunk valamely dolgot »pirosnak«, egy másikat »hidegnek«, egy harmadikat »némáknak« jelölni, egy morális igazságot célzó hajlam forrása lesz bennünk: az igazság tiszteletreméltó, bizalmat érdemlő és hasznos voltát a hazugsággal szembeni ellentétével demonstrálja az ember.”
(Nietzsche)

Z. Urbán Péter 75

„ez itt kérem... senki”

Rakovszky Zsuzsa nemrég megjelent harmadik regénye, a már címében is

Rakovszky Zsuzsa: *VS*

talányos *VS* mind problémafölvetésében, mind narrációs megoldásaiban egyfajta folytatója elődeinek. A szerző, hasonlóan *A kígyó árnyéka* című kötetéhez, mely a 17. századi önéletírás-irodalmat imitálja, történelmi időbe helyezi vissza az elbeszélés idejét, ezúttal a 19-20. század fordulójára. A történet mozaikos elrendezése, valamint a szövegtípusok sokfélesége (naplójegyzetek, orvosi feljegyzések, magán- és hivatalos levelek, költemények) pedig *A hullócsillag éve* című regényből lehet már ismerős. Az új könyv kérdésfeltevéseit is régóta érleli az életmű: az önazonosság, a belülről megélt én, a világ felé eljátszott és a világ által visszatükrözött én viszonya régóta jelen van a Rakovszky-szövegekben.

A *VS* az identitás problémáját sajátos módon, egy önmagát férfinak tartó és férfiként élő nő (vagy éppen egy női testbe kényszerült férfi), Vay Sarolta/Sándor történetén keresztül állítja elénk. V. S., aki egész életében férfinak adta ki magát, nőkkkel létesített szerelmi kapcsolatot, sőt két ízben házasságot is kötött, egy zavaros kölcsönügylet miatt börtönben ül. A beszámíthatóságát vizsgáló törvényszéki orvossal, Dr. Birnbacherrel folytatott beszélgetéseiben, valamint a kérésére írt, a regény legnagyobb részét kitevő hosszú önéletrajzban mutatkozik meg az önmagáról alkotott kép és a társadalom által megszabott normák összeegyeztethetlensége: a társadalmi konvenció által meghatározott igazság szerint ő – mint Dr. Birnbacher megállapítja – vagy beteg vagy bűnös. Ezek, a szakmai vizsgálódás érvrendszerébe jól illeszkedő kategóriák azonban *VS* számára annak ellenére teljességgel elfogadhatatlanok, hogy a betegnek (és így beszámíthatatlannak) nyilvánítás ártatlanságát igazolhatja. E kategóriák ugyanis identitásának alapját rombolják le, öndefiníciójának, kikezdzhetetlen bizonyosságként megélt belső igazságának minden más körülményt viszonylagossá tévő legfőbb összetevőjét. A regényt záró *Búcsú* című költeményben így határozza meg magát: „Ki voltam én? Aki téged szeret. Tükrök játéka volt minden egyéb”. A betegség vagy bűnösség ítélete így valójában egyenesen *VS*

létezését vonja kétségbe. Ezért váltják ki a kritikusabb helyzetek (a viszonzatlan szerelem, a börtönbe kerülés, a női öltözet, a szegényt jelentő nőgyógyászati vizsgálat, a női cellatárs megjelenése stb.) az azonnali halál vágyát.

76 Ez az ítélet kísért a regény egyik kulcsjelenetében, a nyíregyházi per történetének saját szemszögű újraálmódásában is, amikor az orvos a vízből kihúzott, levetkőztetett holttest szemrevételezése után az egybegyűlt tömeg megdöbbenésére kijelenti: „ez itt kérem... senki”, és ugyanez a mondat köszön vissza VS Dr. Birnbacher „Hogy van?” kérdésére adott bosszús válaszában: „Nem vagyok sehogyan... nem is vagyok”, valamint Emma, VS első „feleségének” börtönben tett látogatásának alkalmával tett megvető kijelentésében is: „De hát minek is beszélek én teveled! Hiszen te nem vagy senki és semmi!”

VS a világ megsemmisítő ítélete elől mindig is saját, „önmagából szótt világába” menekült (vö. 215.), és egészen a börtönorvossal folytatott párbeszédekig bevált stratégiának bizonyult, hogy elkerülje saját igazságának tényleges ütköztetését a külvilág igazságával. A szembesülésnek ez az elutasítása leggyakrabban a tükör radikális visszautasításában (nagyanyja tükrét például ököllel töri össze, amikor elé kényszerítik), illetve a tükör által mutatott kép hitelességének megkérdőjelezésében jelenik meg (akár a fent már idézett *Búcsú* c. versben: „Tükrök játéka volt minden egyéb”). Ugyanakkor a főhős azt is felismeri, hogy az identitás fenntartásának egyben nélkülözhetetlen eleme is ez a tükör, az énkép konstitutív tényezője az is, ahogyan egy másik személy szemében mutatkozunk: „Azt reméltem, Emma szemének tükrében végre annak láthatom magam, aki lenni kívántam – erősnek, hódítóknak, érdemesnek a legforróbb szerelemre...” A börtönbeli vizsgálatok során immár elkerülhetetlen a tükörbe nézés, a külső világ igazságával való szembesülés, amellyel szemben aligha védekezhet olyan érvekkel, melyeket csupán vágyai igazolnak.

VS egyetlen lehetősége így az marad, hogy ezt az igazságot, melyet az orvos – logikai, természettudományos, sőt teológiai érvektől meggyőződve – oly megingathatatlan határozottsággal képvisel, sérülékenynek, viszonylagosnak mutassa be, és Dr. Birnbacher érvelésének megfordításával – saját maga „ilyenként” való *létezésének* tényével alátámasztva – ne ismerje el kizárólagosságát. Az igazság megbízhatatlanságának okát VS végső soron a nyelv korlátaiban jelöli meg: amikor nagyanyja egy alkalommal azt veti szemére, hogy nőisége megtagadásával az embert vagy férfinak vagy nőnek teremtő Isten ellen vét, VS a mélyen vallásos nagyszülőt is elgondolkodtató érveléssel utasítja vissza, hogy a teremtés eleve tartalmazott volna ilyen kész kategóriákat: „a dolgokat Isten teremtette, de Ádám nevezte el őket a saját esze szerint”. E számos nyelvfilozófiai vizsgálódás által is többször felvetett körülmény szerint a világ birtokba vétele és megismerése az emberi – tehát

a teremtéssel ellentétben – tökéletlen megnevezés, azaz a nyelv által törté-
nik, amely – bár többnyire alkalmas eszköznek bizonyul a hétköznapi
kommunikációban – szükségképpen leszűkíti, vagy legalábbis előre megha-
tározott irányba tereli gondolkodásunkat. Mivel – mint VS fogalmaz –
„a ti világotokban nincs szó arra, ami én vagyok”, ez az állapot a 77
társadalom számára csupán a betegség vagy bűnösség kategóriáival
ragadható meg.

A nyelvi korlátok felismerése már VS szocializációjának meghatározó
állomása volt. Önéletrajzában számol be arról, hogy gyermekkorában iker-
testvérével olyan jelenségekre is voltak szavaik („a rózsabokor kurta
déli és hosszan elnyúló estéli árnyékára, az éretlen alma ízére vagy a
köhögések különféle fajtáira”), amelyekre a felnőtteknek nem (és így
számukra ezek nem is létezhetek). A társadalomba való beilleszkedés
záloga viszont a „felnőttek” elnagyoltabban kategorizáló nyelvének
elfogadása még akkor is, ha ezáltal – mint láttuk – jelentősen leszűkül
a megragadható, megismerhető, más szóval a *létező* dolgok köre, ami
már ekkor baljós előjelekkel terhes: „Közös nyelvünket is elfeledtem
lassanként, s elfogadtam, hogy a dolgokat úgy kell hívni, ahogyan a
felnőttek hívják őket: az édest édesnek és estének az estét, hogy min-
den dolognak határozott, éles körvonala van, hogy nincsenek köztés,
névtelen állapotok – de azért továbbra is úgy éreztem, jóllehet gyer-
meki elmém e felismerést nem volt képes szavakba foglalni, hogy min-
den élesen meghúzott határvonal mögött, melyet csakis egyféle
módon szabad használni, s amely úgy zárja magába tulajdon jelen-
tését, mint a macskaméz a halott bogarat, hogy mindezek mögött ott
óálkodik a halál”.

Innen nézve válik különösen érdekessé, hogy meglehetősen
nagy hangsúlyt kapnak a regényben bizonyos „alternatív világok” is,
melyek a „való világ” egyfajta kiegészítéseként vagy olykor az egyenrangúság
igényével lépnek fel. Ilyen a VS álmaiban születő világ, amelyben már felfe-
dezhetők az Engelhard család későbbi balesetének foszlányos képei is vagy
babonás nagynénjének szeánszai, melyek a hajószerencsétlenség pontos
megjósolásával szintén zavarba ejtő hozzáférésről tanúskodnak a reális világ
másként megismerhetetlen jövőjéhez. Jellemző példa VS bolondok házában
tett látogatása is. Az önéletrajzban olvasható eset szerint itt az egyik kezelt
beteg által előadott – önmagában akár logikusnak is mondható – történet
kapcsán mutat rá VS a bolond által alkotott igazság „versenyképességére”.

Az önmaga megértésére (kedvenc meséje az elvarázsolt királyfiak tör-
ténete) és megnevezésére tett kísérlet leghatékonyabb eszközének VS szá-
mára azonban éppen a nyelv által teremtett világ, az irodalom bizonyult
célravezetőnek. Apja és nevelője szabadságharcos történeteit hallgatva már

gyermekkorában érzékeli az irodalmi szöveg igazságteremtő szerepét: „Ahogy hallgattam őket, képzeletemben kezdett kifermődni egy, a mostaninál valóságosabb élet képe, egy olyan életé, amelyet mintha a szív szenvedélyeinek fonálából szőttek volna, nem a könyörtelen valóság fakó

78 tégláiból raktak föl nekünk börtönünkül”. Az irodalom tehát felhasználja a valóság elemeit, ám e vonatkozásokat egy másként elmondhatatlan igazság megnevezésének érdekében el is mozdíthatja eredeti helyükről. Ezeket az elmozdulásokat reflektálja VS, amikor a börtönben írt költeményeit lábjegyzetelve állítja helyre a vers igazságának kedvéért módosított valóságot. Az irodalmi szövegben létesülő igazság és az azon kívüli valóságnak ezt a viszonyát a legpontosabban talán éppen az orvos fogalmazza meg, miután elolvassa VS önéletrajzát: „Megvallom, vegyes érzésekkel olvastam: a személyt, kitől a paksamétát átvettem, sehogyan sem sikerült képzeletemben eggyé olvasztanom azzal a másikkal, kinek képmása az írássokból bontakozott ki – vannak a szemnek bizonyos betegségei, amikor a beteg nem képes egyesíteni a jobb s a bal szeme által közvetített képet, hanem két külön s egymástól némileg eltérő képmás káprázik előtte: így voltam én is, csakhogy e két képmás sokkal több ponton eltért egymástól, mint azok a képek szoktak, amelyeknek különbségét csak a két szem enyhén eltérő látószöge és látásélessége idézi elő”. VS szövegben megalkotott énképét Dr. Birnbacher végül az írói tehetségnek tudja be, és saját megfigyelésére hagyatkozva alkot véleményt. (Egy alaposabb elemzés keretében termékeny szempont lehet az orvosnak ezt az olvasatát összevetni Paul de Man önéletrajz-elméletével.) A nyelv korlátainak észlelése, valamint az azokon túllépni igyekvő irodalom ugyanis nem lehet legitim érv a társadalom szemében, hiszen annak fenntarthatósága épp a nyelv megbízható használhatóságának illúziójától függ. Ez az, ami VS számára is világossá válik, amikor egy képzeletbeli beszélgetésben – ironikus módon – egy oroslánfő-kopogtató szájába adja a Nietzsche gondolataira emlékeztető szavakat: „...te ama legerősebb pillért kívántad esztelen mód lerombolni, amelyen a valóság nyugszik! Ha rád hallgatnánk, többé nem nevezhetnénk fehérnek a fehéret és a feketét feketének! A világ visszazuhanna a káosz állapotába... vagy mintha rossz varázslat ülne rajta, minden dolog oly változékonnyá és állhatatlanná válna, amilyenek a felhők: mire megneveznénk valamelyiket, máris valami más lenne belőle, és mindez csak azért, mert te lyukat ütöttél a valóság szövetén, amelyen át lassanként elszivárog a dolgokból tulajdon lényegük, és idővel éppúgy megszűnnek valóságosak lenni, mint ahogy te is megszűntél, amikor fölláztál a valóság ellen, és nem kívántál az lenni, aminek születted! Beláthatod, önvédelemből kellett téged örökös száműzésre ítélnünk!”

A Rakovszky Zsuzsa új könyvét mint a nyelvről és az irodalomról szóló művet olvasó recenzió gondolatmenetének szempontjából e sorok foglalják

össze legszemléletesebben a tanulságot. A regény azonban e speciális olvasaton túl természetesen számos más lehetőséget is kínál. Olvasható szerelmi történetként éppúgy, mint a másságot tematizáló szöveggént, tekinthetjük lélektani regénynek vagy akár egy valóságos személy életének egy epizódját feldolgozó alkotásnak. (*Magvető, Bp. 2011*)

79

Új Forrás 2012/3 – Z. Urbán Péter: „ez itt kérem... senki”
Rakovszky Zsuzsa: 15

A korai fotográfia ítései és az esztétizáló publikum a műfaj megjelenésekor nagy lelkesedéssel firtatták, művészet-e, vagy csupán az alkotás lényegét mellőző vizuális reprodukció az új médium, az ezüst-bromid csoda, a fény-

80 Fáy Zoltán

VILÁGOK A SEMMIBŐL

Kovács Melinda képeiről

teremtés mintájára elgondolt *alkotást* tettek meg a művészi invenció lényegének; az alkotást, amely a korabeli uralkodó nézetek szerint leginkább emberi vonásunk, teljességében azonban csak az isteni tehetséggel megáldott zseni birtokolhatja.

A fényképezést a művészet panteonjába emelő bizonyítás részben a környezet konstrukciójával és a kép elemeinek rendkívül hangsúlyos műtermi komponálásával, részben a képalkotás technikájába történő drasztikus beavatkozással – színezéssel, halványítással, utólagos megvilágítással stb. – történt. Ezek az eszközök meglehetősen gyorsan háttérbe szorultak a fotóművészet kelléktárában, de sohasem tűntek el teljesen.

A fotóművészetnek a századfordulótól egyszerűen nem volt „szüksége” arra, hogy látványosan egész „virtuális valóságokat” hozzon létre, mert már nem kellett bizonygatnia a művészetekhez tartozását. Időnként persze vissza-visszatért egy-egy elem, de Kovács Melinda összességében mégis lomtárban porosodó „megoldásokra” talált rá. És ha már rátalált, olyan természetességgel kezdte használni a legalább száz éve divatjamúltnak számító eszközöket, mintha saját maga teljesen kívül állna az időn.

Mert kívül is áll, képei mindenképpen. Már most is zavarba ejtő komponálási és színezési technikája, asszociációs köre, végső soron az erősebb lét mindenütt megnyilvánuló jelenléte. A konstrukció áttörte a képzőművészet műfaji falait, a külső belsővé vált és fordítva; a csendéletből tájkép, a tájképből csendélet lett, az aktból szobor, a szoborból akt. A mindenütt letisztult, klasszikus forma- és színvilág iszonyatos, vibráló belső feszültséget hordoz.

Megoldás nincs.

Persze hogy zavarba esünk. Saját lelkünk kukkolóiként legszívesebben lesüt-nénk a tekintetünket, a semmibe révednénk vagy egy közömbös kis pontra

képezés. A kérdés viszonylag gyorsan eldőlt, főként azért, mert sok-sok neves és névtelen alkotó az irányított problémafelvetésre irányított művekkel választott. A 19. századi művészetfilozófiák a kései romantika hatásaként a

a képeken. De nem lehet, legalábbis kellő őszinteséggel nem. Az ezredforduló világában egészen nyilvánvaló, hogy kívül kerültünk a tér és idő meghatározottságán. De hogyan néznek majd ötszáz év múlva ezekre a képekre? Kotorászgatnak-e majd tétován a zsebükben, hogy mi is van tulajdonképpen?

81

Alighanem. Ha lesz még emberi arcuk.

Új Forrás 2012/3 – Fáy Zoltán: Világok a semmiből
Kovács Melinda képeiről

HAJNALI TELEFONOK

– Ne hívj éjszaka, kértelek, ne hívj éjfél után. Nem tudok mit mondani Marának, ha megkérdezi.

Rádásul olyan csend van, ha suttogok is, zeng a ház. Tőled – mondja a férfi halkán.

- Mondd, hogy munkaügy. Régen is így volt, éjjel-nappal hívtak.
- Megváltozott. Nincsenek éjszakai telefonok. Főleg nem fél kettőkor.
- Akkor ne mondj semmit. Vagy azt, hogy téves.
- Téves hívással nem beszélünk tízperceket.
- De ha nappal nem veszed fel, mikor hívjalak?
- Majd én, jó?
- Na hiszen. Azt várhatom. Vártam eleget.

Szünet. A férfi arra gondol, óriási balhé lesz, ha nem fejezi be gyorsan.

- Mi van. Miért hívtál?
- Megtudni, hogy vagy.
- Ugyan. Ezért nem hívsz fél kettőkor.
- Nem értem, mi bajod a fél kettővel? Régebben fél kettőkor még világitott a kislámpa az ablakodból.

- A régebben az régebben volt. Most meg most van.
- Mara berángat az ágyba, amikor illik? Kapuzáró lendület?
- Ne má'. Ne innen indíts mindig.

Szünet. Mi a francot akar, gondolja a férfi. Mi lehet fél kettőkor ennyire fontos?

– Berángat. Ha ezt mondd. Ha azt mondtad volna, nincs kedved a géphez, fáradt vagy, lefekszel a kötelezők után.

- Igazad van. Elfáradok. Leszoktam a délutáni szunditásról.
- Jól van. És a libával? Vele mi van?

Szünet. A férfi nagyot nyel.

– Nem akarok erről veled diskurálni, főleg nem fél kettőkor. Amit lehetett, megbeszéltük.

- Jól van, na. Véletlenül kicsúszott.
- Ne csússzon ki. Fogd vissza magad. Azért kaptad a mesét.
- Kurva jó mese. Nem vagy normális.
- A mese arról szól...

– Pontosan tudom, miről szól a mese, ha megengeded...

– Ne vágj a szavamba!

– Arról szól a mese, hogy ribanc vagyok. Megnyugtatlak, nem vagyok.

– Nem arról szól, hülyécském, hanem arról, hogy a férfi, miután lecsipegette a szőlő felét, nem könnyen engedi át a maradékot, sőt, ha nagyon ragaszkodik hozzá, megeshi a kocsányt, de ismerünk férfi, aki a korábbinál is jobban ragaszkodik, ő bevágja a szőlőtőkét is rafiástól, szőlőkaróstól, a bolondabbak a prést és a szüretet levezénylő gazdát is. Ha kérhetlek, fogd vissza magad most az egyszer.

Szünet. A nő raktároz, nem vitatkozik.

– Jó. Visszafogom. Azt akartam kérdezni, mikor indulsz haza a halottakhoz.

– Nem tudom még. Szombaton este, késődélután. Vasárnap megyünk a temetőbe. De nem rajtam múlik, a húgom hív, találkozunk Vácon, ő visz föl.

– Aha. Akkor fogalmad nincs.

– Fogalmam sincs, kedvem sincs, pénzem sincs, erőm sincs.

– Mid van, ha ennyi mindened nincs?

– Jó kérdés. Gondolkodom rajta.

Szünet.

– Azt ugye tudod, hogy én vagyok? – mondja a nő.

Szünet. Jaj, ül le a férfi. Gyors, nagyon gyors ez. Mehetne lassabban.

– Hát nem értelek. Ha tudnám is, nem értem, márpedig szeretem érteni, mi miért történik. Látni az elejétől a végéig. De legalább az adott pillanatig. Téged nem értelek – válaszolja a férfi.

– Nem kell engem érteni.

– Te érted magad?

– Nem akarom magam érteni. Nem akarok semmit érteni. Az egész életem arról szólt, hogy értsem, mi, hogyan működik körülöttem. Férfiak, munkám, időjárás, esztétika, kultúrpolitika, a Duna miért lefelé folyik, a csillag miért nem esik le, a fű miért szárad el, ahogy mondanád. Egyetlen egy dolgot akarok, nem többet, érteni azt se akarom, csak érezni, hogy hátat fordítasz elalvás előtt, hátranyúlsz, odahúzol, odaszorítasz, lóbaszó hátadhoz bújok, átkarollak, ahogy bírlak. Így alszunk el. Így ébredünk.

– Ittál.

– Nem iszom. Tudod, hogy nagyon ritkán iszom, legutóbb kétezerhárom tavaszvégén, veled, ijedtemben. Most meg egyáltalán nem. Hozzád nem kell innom.

– Akkor mi van? Miért beszélsz így? Mondtam, nyugi. Rendezem a dolgaimat, aztán meglátjuk, hogyan legyen. Kellően nagy a zűrzavar körülöttem.

– Ne mondd.

– Hát mást nemigen tudok mondani. Úgy néz ki, valamit elszúrtam. És nem azt, amire azonnal gondolsz.

– A libát?

84 – Igen. Nem a libát.

– Akkor mi? Csak nem én? Engem?

Szünet.

A férfi becsukja a dolgozószoba ablakát.

– Mi van, Mara felébredt? – suttogja a nő.

– Behajtottam az ablakot, mielőtt megfagynék. Éjszakára nyitva hagyom, mert a füst már itt is érződik, pedig nincs egy hete, hogy átköltöztem. A könyveket kivágom innen, azok bűdösödnek először.

– Ha Mara felébredne egyszer, valamikor, mondd azt, hogy “a Joyce-kötetet nem kérem”, én meg tudom, hogy mi van.

– Ezt úgy értem, napi program lesz a félkettes telefon?

– Ne rémüldözz. Csak a biztonság kedvéért javasoltam. Vészhelyzetre.

– A vészhelyzet az, hogy amíg ilyen az idő, ki kell meszelnem a lebontott vendégszobát, mert borzasztó, hogy néz ki fal, a plafon, a képek, a polcok helye.

– De világrengető gondjaid vannak.

– Na igen. Még valami?

Szünet.

– Rohadj meg, legalább ennyi jusson, hogy tíz percet beszélj velem a nap huszonnégy órájából.

– Mondtam, hogy nyugi, türelem. Rendezem a dolgokat, elsimítom a szart, aztán meglátjuk, mi lesz.

– Kevés.

– Ennyi van most, sajnálom.

– És mikorra végzel a szarral? Remélem a libaelkenést nevezed szar-kenésnek?

– Többek közt.

– Van ennek látható dátuma?

– Tíz nap, és mindent lezárok. Mindent, ami nyitva maradt.

– Ami azt jelenti, ma október huszonkilencedike van, november hetedikére. Kedd. Remek dátum. Nem könnyen felejtethető.

– Véletlen dátum.

– Azt hallottam, nem értettem félre valamit, hogy november nyolcadikán, kedden látlak majd felfelé mászni az emelkedőn a félkilences busztól?

– Nem azt jelenti, hanem azt, hogy legalább tíz napra szükségem van még. Még mindig tíz nap, a rohadt életbe.

– Ne hazudj. Neked nem kell tíz nap, de kettő se, ha valamit eldöntöttél. Arra se kellenek hetek, hogy rendezd valamit. Láttalak két perc alatt megoldani életbevágó ügyeket. Nem is halt bele senki.

– Csak aki belehalt, mondjuk. De ez ekkor nemigen zavart téged.

– A gyengék meghalnak. Szoktad mondani.

– Mindenki meghal.

– Nem erről van szó. Hanem arról, hogy régen döntöttél.

– Miről?

– A liba sorsáról.

– Ő harmadlagos tényező. Ha döntöttem, ha nem. Egyébként se vagyok Isten, aki sorsok fölött diszponál.

– Hogyne, édes. Lásd a mellékelt ábrákat.

– Nem ismered, csak beszélsz a világba. Meg van írva a sorsa.

– A libáról beszélsz.

– Róla.

– Jó sorsa? Rossz sorsa?

– A sorsa.

– Jó vagy rossz?

– Csak a sorsa. Az ember sorsa benne van a gyomrában.

A gyomrában meg a gyerekkora, a szülei, szociális viszonyai, szocializációs folyamata, a férfiak, egyebek.

– Ez nagyon bölcs volt. Őllek.

Szünet.

– Aludjunk. Vagy kezd el. Még mindig nem mondtad, miért hívtál.

– Azért hívtalak, mert kinyomtattam a gyerekről néhány jó képet, lemegyek a buszhoz, amivel utazol, adok közülük egy párat. Csak szólj, melyik busszal mész, és az innenső oldalra ülj, hogy az ablakon be tudjam adni.

– Majd látom élőben. Rövidesen. Küldd át őket méltan.

– Nem jó. Téged is megmutattalak, hogy meg ne ijedjen, ha meglát.

Csináltam egy sorozatot rólad a Reneszánszban. Szerintem szakállal is felismert.

– Ó, mama! Mert szakáll nélkül látott legutóbb. Sperma korában.

– Disznó!

– Miért mondasz hülyeségeket?

– Hülye akarok lenni! A hülyéd akarok lenni.

– Jaj ne. Ez nem normális emberi beszéd, hallod-e?

– Nem az. Nem is vagyok normális. De azt biztosra vedd, ha november hetedikén bármi kifogást találsz, és nem szuszogsz nekem fölfelé a dombon a megállótól, lemegyek és a nyílt utcán megbaszom az első szembejövő férfit.

- Megértettem. Ne vadulj.
- Megbeszéltük a képeket? Ideszólsz, amikor eldől, melyik busszal indulsz?
- Odaszólok. Ha Mara is jön, márpedig benne van a lehetőség kilencven százalékig, ne lepődj meg.
- Jaj.
- Akkor aludj jól.
- Katt.

Három óra tíz

A férfit újra a telefon rezgése kelti.

– Ez már nem igaz. Réka, szívem, egész nap alszol, éjszaka pörögsz? Kikapcsolom, az hétszentség.

– Eszembe jutott valami, amit nem mondtam az előbb.

– Mi lehet olyan fontos, hogy nem várhatott reggelig. Írj mélt, megtalálom reggel, reagálok.

– Nem írok mélt. Ha mélt írok neked, sírok mindig. Ezért inkább felhívlak. Amikor hallak, nem sírok.

– Vedd fel a hangom, és amikor mélt írsz nekem, indítsd el a cédét. Hallod a hangom, gépelsz, nem sírsz, mégis megérkezik hozzám, amit mondani akartál, de mégsem keltesz kétszer egy éjszaka. Mindenki jól jár.

– De szemét vagy. Nem voltál szerelmes soha?

– Nem. Soha.

– Én meg az vagyok. Szerelmes. És ne gúnyolódj, mert olyat teszek, hogy magam is megbánom.

– Fogd magad vissza kicsit. Nem élek egyedül, tudod jól.

– Nem érdekel. Nem fogom magam vissza. Soha nem éltél magad. Mégis megoldottál mindent.

– Az régen volt. Most tehetetlen vagyok. De egyszer majd rákérdezek, hogy miért szeretsz pont engem. Annyi jobbnál jobb fickó van. A férjed tízszer jobb, gazdagabb, fiatalabb nálam. Okosabb, szebb is, jövője van. Nekem semmim nincs a gyerekeimen kívül. Meg a lumbágóm. Felfoghatatlan. Nem értelek. Mit akarsz tőlem? Ápolni, ha lerobbanok? Csak nézem, nézem, hol a csapda.

– Ne fessd magad. Ismerlek elég jól, ne mutasd be magad. Meg a férjeimet se mutasd be, ha kérhetem. A csapda meg, ha csapdáról beszélsz, bár nem úgy szoktad becézni, itt van a lábam között. Őt, szegénykémet, eddig is úgy nyitogattad-csukogattad, ahogy kedved tartotta. Nem hiszem, hogy rosszul emlékeznek. Ha volna valaki, legyen akár az ördög, aki úgy nyit ki, mint a forgoajtót, isten látja lelkem, régen töröllek. A nevedre se emlékeznek.

- Hát ez szép, mondhatom. Ilyet se hallottam még, hehe. Szünet. Mintha előre leírta volna, bolond nő, gondolja a férfi.
- Na, akkor tárgyra. Két dolgot akartam – mondja a nő.
- Haljuk.
- Az első, amit mondani akartam előbb, de elfelejtettem, hogy a fiad szaga éppen olyan, mint a tiéd, csak puhább, szelídebb. 87
- Érdekes volna.
- Ne szemétkedj. Megszagoltalak szerdán, most is itt vagy az orromban.
- Igen. A másik?
- A nő nagy levegőt vesz:
- Indulj kora reggel temetőzni. Szállj le nálam, a húgod itt is megtalál telefonon, innen mész Vácra, amikor kell.
- Nem hiszem, hogy menne. Mara is jön. Minden évben. Tudod jól.
- Jaj, tényleg. Bassza meg, bassza meg, pedig milyen jól elterveztem!
- Szünet. Pedig tudja, gondolja a férfi, persze, hogy tudja.
- Akkor alszunk? – kérdezi a férfi.
- Meg foglak ölni. Velem ne szórakozz. Fogalmad nincs, mire vagyok képes.
- Katt.

Buszon

- Úton vagy? – kérdi a nő.
- Igen.
- Tudsz beszélni?
- Igen.
- Egyedül vagy?
- Igen.
- Megint hazudtál.
- Jó. Megint hazudtam.
- Szünet. Motorzaj, autóbusz belső hangjai. A férfi arra gondol, távolodom, rögtön átkompoz a Dunán, ha a húga megadja a találkozás paramétereit, kikapcsol. Amint belül az anyja mellé, a húga mögé a kocsiba, már nem beszélgethet úgy, hogy valamelyikük ki ne szúrja, miről beszél, mire válaszolgat. Mondhatja, hogy nincs térerő, vagy bármit.
- Miért egyedül? – kérdi a nő.
- Mert csak egy plusz ember fér a kocsiba.
- Hogyhogy?

– Anyám is Pesten volt, ezzel a kocsival jön. Egy hely maradt. Így döntöttünk, egyedül utazom.

– Mikor tudtátok meg?

– Indulás előtt.

88 – Volt cirkusz?

– Persze. Cirkusz reggel, cirkusz este.

Szünet. A nő arra gondol, ha Mara cirkusz reggel, cirkusz este, az nem rossz. A férfi arra, megint kezdem a kisorolást, semmiféle cirkusz nem volt a telefon után, Mara kivan, nem akart utazni négy és fél órát oda, négy és felet vissza, inkább megkönnyebbült. Miért mondtam Rékának, hogy cirkusz? Miért is?

– Mikor indulsz vissza?

– Nem rajtam áll.

– Szállj fel valamelyik esti buszra, gyere.

– Meglátom, hogyan tudok lelépni.

– Miért nem szóltál, hogy a képeket levihessem?

– Elfelejtettem a zűrzarban. Át kellett csomagolni minden szart, ajándékokat, könyveket egy táskába, alig értem el a buszt, csak Visegrádon nyugodtam le a hisztéria után, jutottál eszembe.

– És ott, akkor, amikor eszedbe jutottam, nehezedre esett volna legalább egy rohadt sms-t?

Szünet.

– Legalább egy rövid sms-t, baszd meg – csattan fel a nő.

Szünet.

– Minden órában kimentem a teraszra, néztem az elhaladó szentendrei járatokat. Arra gondoltam, ott utazik, talán abban a sárgában a szeretőm, aki nem is a szeretőm, csak olyasféle, ha. A fiam apja.

Szünet. Szipog.

– Akit szeretek.

Szünet. Szipog, nagy levegőket vesz, hangja elcsuklik.

– Ül beszorulva az örökasszony mellé az ülésbe. Meg se moccan.

Szünet.

– Leszállhatna. Le bizony. Gondoltam. Úgy is rá akar már gyújtani. Felmászna a dombon, nyomná a csengőt, kapna kispohár Unicumot. Mert azt is inna. Biztosan inna. Kapna hozzá szófavasszert. Keveset. Kortyonyit. Leülne, szuszogna a teraszon, recsegne alatta a nádfotel, bámulná a Dunát.

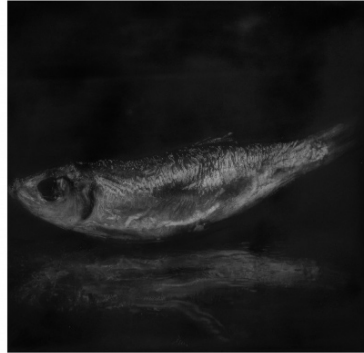
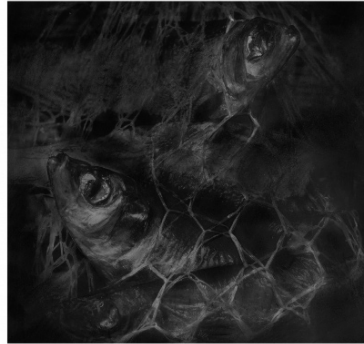
Szünet. A nő várja a hatást, de a férfi nem reagál, folytatja.

– Nem bánthanám egy darabig. Nem kérdezném meg, hol járt idáig. Merre kószált. Nézném csodálkozva, milyen fapofával ül, törölgeti az izzadságot a durva emelkedő után, húzogatja a póló nyakát, hogy több levegőt kapjon, mint akinek semmi sara, semmi bűne. Nem tudnám hirtelen, mivel kínáljam, hol öleljem.

- Most nem jött össze. Majd legközelebb. Rögtön le. Átszállás a sziget felé.
  - A paradicsomi sziget felé? Ez jó.
  - Tahi szigete. Ne szemétkedj ennyi líra után. Lassít a busz.
  - Menj csak, szívem.
- Katt.

89

VALAKI SZAVAI 2.

Kőbányai halottasház, kiterítve feküdt anyám,
mikor felszálltam egy reggel a távolsági buszra én,
nem tudtam, hogy halott ő már s lelke fel, a magasba száll.
Látogatni indultam és már csak a teste várt reám,
kőbányai halottasház kamrájában a teste várt.
Mobiltelefonom csengett, mikor Zircen a busz megállt,
öcsém hívott, komor hangon közölte, hogy anyánk nem él,
két órát így utaztam még, megbénított, levert a hír,
az ablakon kibámulva, meg sem moccanva ültem ott,
néztem a suhanó tájat bús januári délelőtt.
Az már csak hab a tortán, hogy Budán volt egy karambolunk,
csak koccanás, igaz, senki nem sérült meg, kis ütközés,
de én majdnem megőrültem, hogy csak állunk, feszült idő.
Végül átautózott az öcsém a városon, szegény,
vele lányom s a sógornőm; várt a végső találkozás.
Majd a kórházban egy szörnyen ocsmány eset letört megint,
kiderült, még a boncmester jóváhagyása kell nekünk,
ahhoz, hogy az anyám lássuk halottaskamra asztalán.
Szobájába bementünk és ott a lényegre tért lazán:
közölte, hogy anyám lássuk, ahhoz bizony fizetni kell,
ezt mondta a pimasz patkány, okra nem is hivatkozott,
szemünkbe nézve higgadtan vartyogott a halálkufár,
s én ott ültem elámulva: milyen ember, milyen világ,
milyen haza? Kevés pénzem a visszaútra volt elég,
hát ennyire szegény volnék, nem láthatom saját anyám
szörnyű hullamerevségben halottaskamra asztalán?
Öcsém – vállalkozó – annyit kérdett, mennyi a láthatás,
szó nélkül fizetett aztán, nem háborgott, vitatkozott,
elfogadta valóságunk, jól beilleszkedett, simán,
tudván, hogy csak a pénz számít. Szégyenkezve feszengettem ott,
majd felálltunk, kikullogtunk, pénzt kérni a halottakért,
nem tértem még magamhoz, nem. ...A kamrába beléptem én,

s benn feküdt az anyám holtan, jéghideg porhüvely csupán,
lelke magasba szárnyalt már, legalábbis hitem szerint.
Száját összeszorította, a halált így fogadva ő,
durcás összeszorított száj, megcsókoltam s zokogtam én,
majd kiléptem a kamrából s rám zuhant az anyátlan űr.

CIGÁNYDALOK

NP-nak

1.

drágám drágám elutazik éjjel
szép férfink elutazik az apád
ittthon várunk rá nyarakat-e évet
ne tudd fiam: ő haza-haza lát
megjön majd ha a hideget a szívünk
nem bírja a házunk már ki a fagyot
sírok sírok jól látod te ne sírjál
kedves könnyek ezek az angyalok

2.

kenyérmanó hova bújtál te száraz
merre kuncogsz rajtunk cigányokon
nézz a mosolygós kisfiú anyjára
nevetek pedig bent csak zokogok
bújj elő álomom penészes ne légy
a hajam levágom ha ma megleszel
mesére cseréllek siratózenét
morzsázz ma testeddel rossz kedvemem

3.

aranyszőke idő szalad végig az utcán
gyönyörű a kanca s mi feketék? mi is!
gondolj szeretőm mindig ha tudsz rám
csak a mosolyom volt olykor hamis
virágok harcolnak az ablak alatt
fiatalságom erős izmai a szárúk
jaj csávóm miért kímélted úgy magad
aranyszőke idők futok utánuk

4.

hadd örüljek neked táncolj és énekelj
édesanyám ez az utolsó táncod
s ha már az utolsó: miért ne énnem?
hű fiad vagyok nem csaló leányod
az arcodon ma éjjel nincsen félelem
megvan ma mindened nem kell kívánnod
hulljanak hajadból ki a virágok
táncolj át velem ezen a nagy szégyenen!

5.

karolj belém apám kísérv hazáig
elvesztettem ma minden hitem
tél van már nem bírom ki úgyse nyárig
hadd nézzem meg veled a sírhelyem
nem lát most senki a Hold meg már néma
úgy némult el akár az én szívem
halkan ha akarna szólni is néha
nem hallja meg őt már rég senki sem

– Némileg felhőarccal ébredtem – jegyezte meg a szörmók a tükörben. – Néééemileeg...? Mi lehetett éjszaka...? Zenét kapcsolok, kávéfőzők – a vilanykapcsolással felébresztem a mini faoroszlánt a konyhai polcon, a konyhám egy Szahara.

94 Lábass Endre

PAPÍRNŐK A KIHALT SÍKSÁGON

Fürdöm, ablakot nyitok – a metróépítkezés kihalt. A csarnokban még mindig nem teljesen nyitott a szemem. Olyan újszülött kismacska. Kaporról, bazsalikomról, fűszerekről álmodozom, de a kofák felvilágosítanak, hogy e fűszerek nem nőttek még elég nagyra. Tepertőt veszek és puha kenyereket – van itthon egy kis maradék uborkalé, veszek sört is, felkészülök mindenre, egy meteor becsapódására, becsapódásra.

Hazafelé, a ház sárkányalakú udvarán, szemem sarkából – a kockaszemű – nyolc madzaggal összekötözött újságcsomagra látok a sarokban. Még nem félek, ekkor még azt hiszem, hogy a sárkány csak egy deltoid. Fényes borítójú havilapok, többnyire pucér csajokkal – itthon, mikor a konyha kövén elvágom a madzag-köldökzsinórokat, kiderül, hogy ez egy egész nővilág. Megnézem az ismeretlen kidobóember nőit a könyhakövön. Legyünk nyitottak a nőkre. És most sorban felírom, milyen újságokat találtam: *Miss Universe Hungary, Joy, Lingerie, Bon ton, Play Boy's Bathing Beauties, Esküvő, A kereskedő, Kool, Max, Für Sie, Fashion Mode, Gioia, Petra, Elle, Elite, Color Photo, Voila, Vogue, Journal für die Frau, Penthouse, Photo, Brigitte, Hustler, Amica, Play Boy, Petra, Fashion Mode* – hát ilyen széles a csajszí paletta... ez itt a reklány helye.

Megnézegetem kicsit a nőlapokat. Titkos terveim is vannak, khm.. de mert most valami rejtelmes okból – fröccs?, kávé? – nyitott vagyok – túlnyitott, ezeket majd még megbánom. Úgy szoktam.

Leírom, mi volt a titkos tervem, talán ezzel magamat is megszarolom, és valóra kell váltanom immár nemtitkos terveimet. Szóval csak annyi volt, hogy kivágom ollóval a lehető legtöbb kivágható alakot, és kartonra ragasztom őket, aztán vagy csocsót csinállok belőlük – focicsapat lesznek, vagy csak egy nőkből álló tömeget ragasztok belőlük össze egy valamilyen talajon, ezt még nem tudom, de elég szépen elképzelem, ahogy a meztelen testek pózolnak a síkságon a Holdfényben, a hármashalmokon. Nem ijesztőek, nem gonoszok, csak furák, ahogy kékesen álldogálnak pózokba merevedve-dermedve a síkságon, ahová majd kis fagyinyeleken, kis magnumnyeleken betűzőm őket. De most megyek a konyhába, és átnézem az összes nőket. Aztán majd talán beszámolok a himsovinisztának a negyediken.

Sejtem, hogy kicsoda. A rettegő alak a liftben. Egyszer rázáródott a piros vasajtó. Én otthonomban éltem. Meghallottam a dübörgést odakintről. Valaki beszorult. Nem én vagyok a liftfelélős, de azért nem hagyok embert liftbehalni. Van szívem, szívem.

Iszonyú üvöltözést, dübörgést csapott odabent szegény, nem 95 lehetett megnyugtatni semmivel. Üvöltött, rugdosta az ajtót, félig a másodikon állt, félig a harmadikon, teljesen a liftben. Kiengedtem. Suhantak az évek. Boldog, üres liftek. Vagy emeletek. Aztán egy szép nap a dörömbölő azt mondta a földszinten a lift előtt, amint épp kilépett egy kínai család – Minek nyitod ki a sárgáknak az ajtót!

Rengeteg titokzatos ember él egy sokemeletes varródobozban.

Új Forrás 2012/3 – Láboss Endre: Papírműk a kihaló síkságon

Folyóiratunk
a NEMZETI ERŐFORRÁS MINISZTERIUM
NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAMjának
anyagi támogatásával jelenik meg.
Terjeszti a Budapesti, a Nemzeti és a Vidéki HÍRKER RT.
és alternatív terjesztők

Főszerkesztő
JÁSZ ATTILA

Szerkesztők
NÁDOR TIBOR
SZÉNÁSI ZOLTÁN

Online szerkesztő
MIKLÓSVÖLGYI ZSOLT

Lapterv és műszaki szerkesztés
SELLYEI TAMÁS OTTÓ

Tiszteletbeli munkatársak

CSOKITS JÁNOS
MONOSTORI IMRE
MUZSNAY ÁKOS
VASADI PÉTER

ÚJ FORRÁS

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT
ALAPÍTÓ A KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
JÓZSEF ATTILA MEGYEI KÖNYVTÁRA

Megjelenik évente tízszer
Alapítva ezerkilencszázhatvankilencben
Alapító főszerkesztő: PAYER ISTVÁN

Szerkesztőség: 2890 Tata, Székely B. u. 2/A Telefon: 20/3353 626. Levélcím: Tatabánya, Pf. 136
E-mail: info@ujforras.hu. Interneten olvasható: www.ujforras.hu
Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága. 1008 Budapest, Orczy tér 1.
Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél és az Új Forrás Kiadónál.
E-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu; faxon: 06-1/303-3440. További információ: 06/80/444-444.
Előfizetési díj egy évre 5000 Ft. INDEX: 25959, HU ISSN:0133-5332.
Kiadja a József Attila Megyei Könyvtár. A kiadásért felel: Új Forrás Kiadó Nonprofit Kft.
Készült a Sollers Kft. nyomdájában Tatán.

